

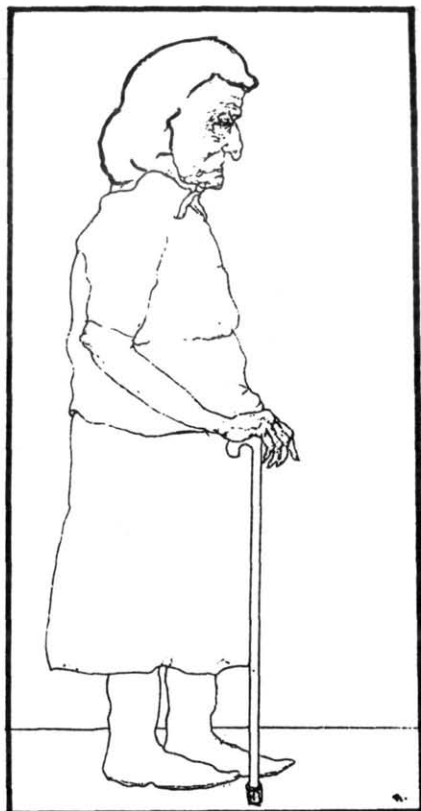

könyv
könyvtár
könyvtáros

1994
február

Tőke Edit grafikáiból

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1994. február

Tartalom

Könyvtárpolitika

Az ALA állásfoglalása a szakmai etikáról	3
Az MKE Etikai Bizottságának Állásfoglalása	7
Győri Erzsébet: Az Új Könyvek reformja	8
Hóman Bálint: A magyar könyvtárak rendszere a húszas évek közepén és tervek a jövőre	13

Műhelykérdések

Nagy Attila: Olvasás és demokrácia összefüggéséről visszafogottan	20
„Kettős tükörben az oktatás” – pályázati felhívás	22

Könyvtári élet

Kőtőrő Miklós: Beszéd az új megyei könyvtár alapkövetelési ünnepségén	24
Ramháb Mária: Új megyei könyvtár épül Kecskeméten	26
Ambrus Zoltán: Vállalkozni	31

Könyv és Nevelés

Jáki László: Publikálás és tájékoztatás a pedagógiában	33
---	----

Extra Hungariam

Mándi Gábor: Egy magyar könyvtárosgyerek hihetetlen kalandjai Amerikában ...	37
Nemes Erzsébet: Magyar könyvtárosok és könyvkereskedők Dániában	44
Alapítvány a Bosznia-Hercegovinai Nemzeti és Egyetemi Könyvtárak állományának és információs infrastruktúrájának helyreállítására a Maribori Információs Tudományos Intézetben	51

Perszonália

Karsay Orsolya: Windisch Éva (1924–1993)	54
Batári Gyula: Emlékezés Birkás Endrére	55
Kabai Ilona: Pályasors egy jubiláló könyvtár története kapcsán (Pataki Lajosné: a Pest megyei Könyvtár 20 éve nyugállományba vonult dolgozója)	57

Könyv

Bereczky László – Vajda Kornél: „Ízlésben és szellemben sem változtam...” Beszélgetés Püski Sándorral	60
A Pro Pannonia Kiadó Alapítvány pályázati felhívása	63

<i>Holmi</i>	65
--------------------	----

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	68
---	----

Lapunk e számában Tőke Edit grafikáiból válogattunk

From the contents

The Association of Hungarian Librarians Committee on Ethics about the professional requirements of fair elections (7);

Erzsébet Győri: Reform of the acquisition aid Új Könyvek (New Books) (8);

Mária Ramháb: A new county library will be built in Kecskemét (26);

László Bereczky – Kornél Vajda: Talk with *Sándor Püski*, a prominent figure in the history of Hungarian book trade (60).

Cikkeink szerzői

Ambrus Zoltán, a Békés Megyei Könyvtár igazgatója; *Batári Gyula*, az OSZK munkatársa; *Bereczky László*, a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros főszerkesztője; *Győri Erzsébet*, az OSZK KMK mb. igazgatója; *Hóman Bálint* (1885–1951) történész; *Jáki László*, az OPKM munkatársa; *Kabai Ilona*, a Pest Megyei Könyvtár munkatársa; *Karsay Orsolya*, az OSZK osztályvezetője; *Kötörő Miklós*, a Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés elnöke; *Mándi Gábor*, amerikai egyetemi könyvtáros; *Nagy Attila*, az OSZK KMK osztályvezetője; *Nemes Erzsébet*, az OSZK munkatársa; *Ramháb Mária*, a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár igazgatója; *Vajda Kornél*, a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros munkatársa

Szerkesztőbizottság:

Tóthné Környei Márta elnök
Domsa Károlyné, Maurer Péter,
Poprády Géza, Sóron László

A szerkesztőség tagjai:

Bereczky László főszerkesztő
Bajai Mária tervezőszerkesztő
Vajda Kornél olvasószerkesztő

A szerkesztőség címe: 1134 Bp., Váci út 19. – Telefon: 131-2992/120

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Maróti Istvánné**, a Könyvtárellátó Vállalat igazgatója

Készült az ETO-Print Nyomdaipari Kft.-ben

Felelős vezető: **Balogh Mihály** ügyvezető igazgató

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Közművelődési és Kulturális mecenatúrájától és a Magyar Hitelbank „Táncsics Mihály” Alapítványától

Terjeszti a Könyvtárellátó Vállalat

Előfizetési díj 1 évre 1488, 1/2 évre 744 forint. Egy szám ára 124 forint

HU-ISSN 1216-6804

Az ALA állásfoglalása a szakmai etikáról

Bevezetés

Az ALA már 1939-ben felismerte a könyvtárosok tevékenységét szabályozó irányelvek kodifikálásának és a nagyközönséggel, illetve a szakmával való megismertetésének szükségességét. Az *Etikai kódex*nek ez a legutolsó, javított változata már tükrözi a szakma jellegében, valamint társadalmi és intézményi környezetében bekövetkezett változásokat. Szükség szerint ezután is ki kell majd javítani, illetve egészíteni.

A könyvtárosok jelentős mértékben befolyásolják vagy irányítják az információk kiválogatását, rendezését, megőrzését és terjesztését. Abban a politikai rendszerben, amely a tájékozott állampolgárokra támaszkodik, a könyvtárosok olyan szakma képviselői, amely egyértelműen elkötelezte magát a szellem és az információszerzés szabadsága mellett. Különösen fontos, hogy gondoskodjunk róla: az információk és az eszmék szabadon eljussanak a mai és a következő nemzedékekhez.

A könyvtárosok kölcsönösen függenek egymástól a bibliográfiai feltárás tekintetében, ami lehetővé teszi számunkra, hogy információs szolgáltatásokat nyújtsunk, és arra kötelez, hogy támogassuk a személyes megvesztegethetlenséget és a hozzáértés minél magasabb színvonalára törekedjünk.

Etikai kódex

1. A könyvtárosoknak a legmagasabb színvonalú szolgáltatásokat kell nyújtaniuk az erre alkalmas, kellően elrendezett állomány segítségével, pártatlan, részrehajlástól mentes kölcsönzési és szolgáltatási irányelvekkel, minden segítségkérésre szakszerű, pontos, tárgyilagos és udvarias választ kell adniuk.

2. A könyvtárosoknak szembe kell szegülniük a csoportok vagy egyének részéről a könyvtári anyagok cenzúrázására irányuló minden törekvéssel.

3. A könyvtárosoknak meg kell védeniük minden használónak a kért vagy kapott információkkal, a tanulmányozott, kikölcsönzött vagy megszerzett dokumentumokkal kapcsolatos személyiségi jogait.

4. A könyvtárosoknak ragaszkodniuk kell a jogszerű eljáráshoz és azonos lehetőségek nyújtásához, nem szabad különbséget tenniük a kapcsolatokban és személyes magatartásukban.

5. A könyvtárosoknak világosan külön kell választaniuk tetteik és állásfoglalásaik során egyéni nézeteiket és állásfoglalásaikat az intézmény és a szakmai testület véleményétől.

6. A könyvtárosoknak el kell kerülniük az olyan helyzeteket, amelyek személyes

érdekeiket szolgálhatnák vagy anyagi hasznot hajtanának számukra a könyvtárhasználók, kollégáik vagy az őket alkalmazó intézmény rovására.

A szellemi szabadság általános irányelvei

A különböző nagyságú és típusú könyvtárak mindenkor céltáblái azoknak a csoportoknak és egyéneknek, amelyek, illetve, akik a könyvtárat saját elveik, ízlésük és nézeteik terjesztésére kívánják felhasználni. A probléma nem teljesen azonos a közművelődési könyvtárak és az iskolai, illetve egyetemi könyvtárak esetében, mivel az előbbieknél a dokumentumok olyan széles választékával kell szolgálniuk, amelyet csak költségvetésük megenged, míg az utóbbiak állományát anyaintézményük oktatási céljaik kiszolgálásához kell alkalmazni. De mindkettőben érvényesülnie kell azoknak a szakmai követelményeknek, amelyeket velük szemben az általuk szolgált közösség támaszt.

A csoportok és egyének cenzúrázási törekvései elleni harcban minden könyvtárnak határozott intézkedéseket kel tennie, hogy világossá tegye irányelveit és kapcsolatokat teremtsen a közösséggel. Ha e lépésekre minden várható támadásra való tekintet nélkül sor kerül, akkor ezzel egyértelműen meghatározott helyzet jön létre, amikor a válogatási elvek körül vita támad.

Ha a szellemi szabadságot sikerrel akarják megvédelmezni, fontos a megfelelő felkészülés.

1. Nyújtsanak olyan minőségi könyvtári szolgáltatást, amely megfelel az általuk szolgált közösség igényeinek. Annak a könyvtárnak, amely a közösség igényeit kielégítő minőségi könyvtári szolgáltatásokat nyújt, jelentős és folyamatos támogatást kell kapnia. A beszerzési döntések könnyűszerrel megvédelmezhetők, ha a dokumentumok kifejezetten a közösség igényeivel állnak kapcsolatban.

2. Készítsék fel felügyelő testületüket, vezetőiket, felügyelőiket vagy irányító hatóságait, hogy megértsék a szellem szabadsága iránti igényt. A cenzúrázás egyik legvégzetesebb mozzanata az „utolsó menet”, amikor közvetlenül a felügyelő testület egyik tagjához, a vezetőhöz vagy más hivatalos személyhez fordulnak panasszal a könyvtáros ellen. Ha azután ez a személy döntést hoz, vagy ígéretet tesz arra, hogy bizonyos lépéseket tesz, anélkül, hogy előzőleg kapcsolatba lépne a könyvtárossal, akkor a vitás ügy nem az előírással fog lefolyni, és kudarcba fullad. Ezért a könyvtárosok dolga, hogy megtanítsák a könyvtári felügyelő testületeket, vezetőket és a helyi közigazgatás más tisztségviselőit a szellemi szabadság gyakorlásának és támogatásának szükségességére. Különösen a kormányzerveknek kell megérteniük a viták jogszerű kezelésének szükségességét, mivel a panaszok a szabad társadalom elkerülhetetlen következményei. A könyvtáraknak rendelkezniük kell megfelelő eljárási szabályzattal. A kormányzati szerveknek bizniuk kell abban, hogy a könyvtárosok képesek hatékonyan és szakszerűen elintézni a panaszokat.

3. Készítsék el és tartsák naprakészen az írott, jóváhagyott állományfejlesztési irányelveket. Minden könyvtárnak írásos állományfejlesztési irányelveket kell használnia, benne a dokumentumok kiválasztásának a felügyelő testület vagy más kormányzati szerv által jóváhagyott szabályaival. Az ilyen irányelveket hatékony munkadokumentumként használják fel a munkatársak. Gondosan kell előkészíteni, hogy megfeleljen a speciális helyi igényeknek. Az ilyen dokumentum nyújtja a leghatéko-

nyabb védelmet a könyvtári anyagokkal kapcsolatos kifogások ellen. A könyvtár munkatársainak ragaszkodniuk kell az irányelvekhez, és az irányelveknek mindenkor hozzáférhetőnek kell lenniük mind a munkatársak, mind a nagyközönség számára.

Az állományfejlesztési irányelvek segítenek továbbá a cenzúra támadásainak elhárításában, mivel nyilvánosságra hozzák, hogy a könyvtári dokumentumok kiválasztásakor és a könyvtári szolgáltatások fejlesztése során a kutatás, a tervezés módszereit alkalmazták, és pártatlanul döntöttek.

Az állományfejlesztési irányelveknek a következő területekre kell kiterjedniük:

A. Feladatok és célkitűzések. A feladatok és célkitűzések meghatározása(i) áttekintést adnak azokról a szükségletekről, amelyeket a könyvtár igyekszik kielégíteni, és azokról a módszerekről, amelyekkel ezt elérni kívánja.

B. Az érintettek körének meghatározása. Ez a rész rögzíti, kiknek szánják az irányelveket: azaz a felügyelő testületnek, a nagyközönségnek.

C. A használók körének meghatározása. Ez a cikkely közli, hogy a lakosság mely részét szolgálja ki a könyvtár. Részletes demográfiai tanulmányok és/vagy a könyvtár látogatóiról készült felmérések szolgálnak alapjául.

D. Az állomány áttekintése. Ez a rész az állománnyal támogatott egyes jellemző programokat és használói igényeket ismerteti. Továbbá meghatározza a támogatás szintjét, és az egyes szakterületekkel foglalkozó dokumentumok formáját és jellegét.

E. Az egész állományra vonatkozó általános megállapítások és irányelvek. 1. *Válogatási felelősség.* Ez a cikkely meghatározza, mely munkatárs(ak) felelős(ek) közvetlenül a beszerzendő anyagok kiválasztásáért. 2. *A válogatás szempontjai és eljárásai.* A szempontokkal foglalkozó cikkely felsorolja az értékelésnél valamennyi dokumentumra alkalmazható útmutatókat éppúgy, mint a különféle dokumentumtípusokra érvényes, külön utasításokat. Továbbá tartalmazza a beszerzendő anyag kiválasztásánál tanulmányozott források jegyzékét, valamint részletesen leírja a

különleges kezelést igénylő, nem szabványos gyűjteményekkel kapcsolatos eljárást. 3. *A szellem szabadsága.* Ez a cikkely tartalmazza a könyvtárak szellemi szabadságának fontosságával foglalkozó megállapításokat, és hivatkozik a Könyvtári Alaptörvényre, valamint minden olyan egyéb dokumentumra, amelyet a könyvtár irányító testülete elfogadott és alkalmazott. 4. *Állományépités.* Ez a rész ismerteti kinek a kötelessége a selejtezés, az állományvédelem, az ajándékok, a csere és a többes példányok kezelése, meghatározza ezek mértékét és eljárásait.

F. Együttműködés. Ez a cikkely felsorolja valamennyi együttműködési vagy a források megosztásával foglalkozó irányelvet vagy könyvtári egyezményt.

4. Nyissák meg és tartsák fenn a közösség állampolgáraival, vallási, kulturális és politikai testületeivel, valamint ezek közlési eszközeivel a kommunikációs kapcsolatot; hozzanak létre tevékeny „public relations”-programokat, amelyek között helyet kap a szellemi szabadság is.

A szellemi szabadságot magába foglaló public relations-programoknak folyamatosnak kell lenniük. Ha zavaró események fordulnának elő, gondoskodni kell megvédelmezéséről. A védelem érdekében tekintettel kell lenni az alábbiakra: *a.* Ismerni kell a közösséget, amelyet a könyvtár kiszolgál, különösen az uralkodó értékeket és nézeteket. *b.* Tudni kell, melyek a közösség legfontosabb szervezetei, továbbá kik e szervezetek kulcsemberei. A könyvtár vezetőinek, munkatársainak és kurátorainak be kell lépniük a szervezetek tagjai közé, és meg kell nyerni e csoportok támogatását.

5. Ki kell alakítani és meg kell védelmezni a könyvtárban a „tudáshoz való jog” légkörét.

A könyvtárosok segíthetik használóikat, hogy felismerjék az eszmék megszerzéséhez való jogukat, ha az információk terjedéséhez megfelelő atmoszférát alakítanak ki. A könyvtár a „tudáshoz való jog” légkörének megteremtésével nemcsak saját közösségét szolgálja, hanem megalapozza hitelét mint fontos intézmény polgártársai

körében. E légkör fenntartása érdekében a könyvtárnak koalícióra, folyamatos és kölcsönös segítséget nyújtó szövetségre kell lépnie más szervezetekkel és támogatókkal. Kivel kell koalíciót alkotnia a könyvtáraknak?

a. A rendszeres könyvtárlátogatók értékes segítőtársak. Az információhoz való hozzájárulásuk szabadságáról a rendszeres könyvtárlátogatókkal időről időre folytatott, nem hivatalos megbeszélések felkeltik érdeklődésüket és hozzájárulnak ahhoz, hogy ezt az elvet magától értetődőnek tekintsék. Sokan elmondják a hallottakat barátainknak, és ezzel bővítik a támogatók körét. Az „Üldözött Könyvek Hete” szintén hasznosnak bizonyul.

b. A közművelődési könyvtárak felügyelő testületeinek részt kell venniük a szellemi szabadságot hangsúlyozó állományfejlesztési irányelvek megfogalmazásában. A könyvtárak baráti köreit szintén tájékoztatni kell minden könyvtári irányelvről és azok fontosságáról. Más könyvtártípusok esetében a kormányzatszerveknek kell megfogalmazniuk az állományfejlesztési irányelveket.

c. A sajtó és a tömegtájékoztatás más eszközei igen hatalmas szövetségesek az amerikai alkotmányban lefektetett biztosítékok megvédésében.

d. A könyvtár nyújtotta lehetőségeket igénybe vevő csoportokat, valamint az önszervező egyesületeket és az egyházakat emlékeztetni kell a nyílt intellektuális légkör megteremtésének fontosságára.

e. A helyi pedagógusok közösségéhez tartozók, az iskolák vezetői, tanárok, kollégiumi igazgatók és professzorok, valamint olyan szervezetek képviselői, amilyen például az Amerikai Polgárjogi Egyesület, értékes barátoknak bizonyulhatnak a cenzúrával kapcsolatos vitás helyzetekben.

7. Minden munkatársat, aki a közönséggel kapcsolatba kerülhet, fel kell készíteni a panaszok elintézésére. Tudnia kell, hogy mit mondjon és tegyen ilyenkor.

(Fordította: Pálvölgyi Endre)

Állásfoglalás

Hivatkozva a könyvtárak általános feladataira és a politikai pártok által aláírt etikai kódexre a Magyar Könyvtárosok Egyesületének etikai bizottsága a következőkben körvonalazza a tiszta választások biztosításának szakmai követelményeit:

A könyvtár ideológia- és pártsemleges intézmény. Mint nyilvános intézményt a testületek és a pártok minden megkülönböztetés nélkül igénybe vehetik választási célokra is.

Az igénybevétel feltételeit a szervezeti és működési szabályzat alapján a könyvtár vezetője határozza meg. A térítés tekintetében az általánosan alkalmazott gyakorlatot kell folytatni.

A különböző pártok és jelöltek rendezvényeinek egyenlő esélyeket kell biztosítani, a tájékoztatás erről tárgyyszerű és korrekt legyen.

Állandó helyiség vagy technikai felszerelés kampány céljára semmilyen párt részére nem biztosítható. Olvasói adatok semmilyen célra nem adhatók ki.

A pártok könyvtári rendezvényein a dolgozók ne nyilvánítsanak véleményt. Ne vállaljanak szervezést, propagandaanyag terjesztését vagy más agitációt.

Az etikai normáknak a fentiekben túlmenő betartásáról az egyes pártoknak kell vállalniuk a felelősséget.

Az MKE elnökségének megbízásából készítette az MKE Etikai Bizottsága

Az Új Könyvek reformja

1994-ben 31. évfolyamába lépett az *Új Könyvek* c. állománygyarapítási tanácsadó. Éppen a 30. születésnapjáról emlékeztünk volna meg, amikor híre kelt, hogy a Könyvtárellátó Vállalat – mint kiadó – nem tart igényt a következő évben ilyenfajta tájékoztatóra. Indokait írásban is kifejtette, ebből idézzük a legsúlyosabb megállapítást: a Könyvtárellátó kereskedelmi tevékenységét ma már nem szabad lelassítani egy olyan szakmai kiadvány közreadásával, amely a könyveket a megjelenés után 3 hónap múlva minősíti és ajánlja. Nem kívánunk itt vitatkozni a summázott megfogalmazással, noha lehetnének kérdéseink, a benne rejlő gondolattal egyetértünk, osztjuk a vélekedés tartalmát.

1993. szeptember 6-ától, az első hírek megjelenésétől kezdve tárgyalás-tárgyalást követett, mert a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársai úgy gondolták, hogy minden hírelés nélkül mégsem illik meglepni csaknem 5000 közkönyvtárat az új év fordulóján egy *Új Könyvvilág* címet viselő kiadvánnyal, mely az eredeti elképzelések szerint a funkciók egy sajátos fúzióját kívánta megvalósítani, aminek lényege, hogy bizonyos művek csak egyszerű regisztrálás, mások már annotációk, végül néhányuk ismertetés szintjén szerepeltek volna lapjain.

Az *Új Könyvek* szerkesztőségében sorra vettük a hazai könyvtermelésről hírt adó folyóiratokat és azok gyűjtőkörét, mérlegeltük az alaposan megváltozott kiadási viszonyokat, a Könyvtárellátó Vállalat anyagi helyzetét, s nagyon alaposan szemügyre vettük a saját szerkesztőségünk munkáját, s végül, de nem utolsósorban a kis és nagy könyvtárak gyarapítóinak helyzetét.

A könyvtermelésről rendszeresen hírt adó folyóiratok sorában a következőket vizsgáltuk: *Könyvvilág*, *BUKSZ* (Budapesti Könyvszemle), *Új Könyvpiac*, *Magyar Books in Print*, *MNB Könyvek Bibliográfiája* és az *Új Könyvek*. A hat kiadvány sok azonosságot és még több különbözőséget tartalmaz, függően attól, hogy milyen célok szolgálatában áll. Nyilvánvaló, hogy a negyedévente megjelenő *BUKSZ* igényes kritikái, összehasonlító elemzései semmiképpen nem viszonyíthatók az összes többi lap recenzióihoz, viszont gyűjtőköre révén nem szolgálhat könyvtári gyarapítási célokat. Az *Új Könyvpiac* főként kereskedelmi információkat közöl, melyek fontosak lehetnek a könyvtáraknak, de nem elegendők. A *Könyvvilág* a leginkább használatos havi folyóirat a közkönyvtárakban, de havi 70 recenziójával – noha azok kiválóak – mégiscsak kevesebb, mint az *Új Könyvek*ben ugyanennyi idő alatt megjelenő 210 ismertetés. Vizsgálódásunk során az is kiderült, hogy jószerével fej-fej mellett közli e két lap, tehát lényegileg egy időben, az azonos műről szóló ismertetéseket. Ott frissebb a *Könyvvilág*, ahol első imprimatúrát kapott a kiadótól, vagy

ahol a kiadók előzetes tájékoztatásait közölte. Az Új Könyveknek ezt az első imprimatúrát a Könyvtárellátó nem tudta biztosítani. Az MNB Könyvek bibliográfiája pontosan ebben az időszakban – a gépi rendszerre való átállás komoly munkálatai miatt – hajdani önmagára sem hasonlított, ismertetést pedig funkciója révén nem közöl. A Magyar Books in Print már egészen másként esett latba vizsgálódásunk során. A magánvállalkozás létrehozói kimondottan a könyvtárakat célozzák meg, kínálata teljességet ígért és könyvtári szolgáltatásokat, valamint árengedményt. Igen rövid, s főként kereskedelmi annotációi szerintünk nem használnak a könyvtáraknak. Ugyanakkor úgy véljük, hogy minden gyarapító könyvtárosnak szíve joga és jól felfogott érdeke megválasztani a tájékozódás forrását vagy forrásait.

Amikor a Könyvtártudományi és Módszertani Központ úgy ítélte meg, hogy a tervezett Új Könyvvilág nagyon vázlatosan megismert keretei között az Új Könyvek szerkesztése során felhalmozódott tapasztalatok csak kevésbé kamatoztathatók, akkor a vélemény kialakítását a legjobb lelkiismerete szerint igyekezett megtisztítani minden presztízsszemponttól és egzisztenciális megfontolástól. Egész egyszerűen arról van szó, hogy az Új Könyveket gyökeresen más elv szerint hívta életre, s tartotta meg 30 éven keresztül, mint a többi lapot. Az Új Könyvek ugyanis abból a kívánalomból született meg hajdanán, hogy a beszerzésről határozó könyvtárosnak – ha már maga a könyv nincs a keze ügyében – lehetőleg minél több és minél részletesebb információ álljon a rendelkezésére döntése meghozatalakor, hiszen ő nem a saját pénzét kockáztatja a megrendeléssel, hanem a másét, a fenntartó intézményét, közvetve tehát az olvasóét. Az előzetes tervezet az Új Könyvvilágban havi 60–70 recenzióról és a könyvtermés többi részének cím szerinti regisztrációjáról szólt.

Szerintünk viszont az egész könyvtárellátás lényegétől idegen, hogy néhány ember (bármilyen kitűnő ítéletű legyen is) eleve eldöntse: az aktuális könyvtermésből mi számít fontos műnek, „eseménynek”, s mi tartozik a „futottak még”, vagy a csak regisztrálandók kategóriájába. Természetesen a minősítő jelzetekkel, illetve azok hiányával, továbbá a recenziók végén található egy-két mondatos jellemzéssel-ajánlással az Új Könyvek is igyekszik orientálni a könyvtárakat, de ez mindig javaslat jellegű, s korántsem azt jelenti, hogy az illető műről kevesebb információt nyújtana, mint a szerkesztőség által fontosabbnak tartottakról, így folyamatosan nyitva hagyja

a beszerzésről döntő könyvtárosok számára a másként vélekedés lehetőségét. Hozzá kell tenni, hogy az Új Könyvek gyakorlatát bíráló publikus vélemények közül az egyik legtöbbször visszatérő kifogás már magukat a minősítő jelzeteket is sokallja, „arisztokratikusnak”, a könyvtáros „kiskorúsításának” tartja. Kíváncsiak lennének, hogy e kifogás hangoztatói mit szólnának ahhoz a gyakorlathoz, amely már nem minősítő jelzetekkel és ajánlásokkal orientálna, hanem az információk bővítésével-szűkítésével szinte maga döntene a könyvtárosok helyett, előre kijelölve, „megcsócsálva” számukra, hogy mi a fontos nekik és mi nem az. (Zárójelben ugyan, de meg kell jegyezni, hogy az utóbbi egy esztendő során a könyvpiac labilitását látva és a Könyvtárellátó Vállalat anyagi stabilizációjának szükségességét elismerve, az Új Könyvek szerkesztősége maga is közreműködött egy hasonló jellegű, de átmenetinek tartott megoldás kivitelezésében, nevezetesen abban, hogy azokat a műveket, amelyek ilyen vagy olyan okból az Új Könyvekben amúgy sem kapnának jelzetet, a Könyvtárellátó Vállalat külön listákon ajánlja fel a könyvtáraknak, s csupán a legszükségesebb információkat közölje róluk. Csakhogy ezt a megoldást a szerkesztőség egy kényszerhelyzet szülöttének vélte, s azt remélte, hogy a viszonyok konszolidálódásával lassan és fokozatosan el fog tűnni a könyvtárellátásból. Nem ez történt, 1993-ban az Ünnepi Könyvhét és a Téli Könyvvásár könyveit is kihajózták a kereskedelmi érdekek és a gyorsítás reményében az Új Könyvekből.)

A tárgyalások során a Könyvtárellátó mindvégig ragaszkodott ahhoz az elhatározásához, hogy a könyvtárakat – is – informáló lap nem közölheti a szabványos bibliográfiai leírásokat. Ezek elmaradásának korántsem pusztán annyi a hátránya, hogy a könyvtáros nem tudja felmérni, mennyi katalóguscédulát rendeljen az illető könyvhöz. Szinte lényegesebb ennél az a körülmény, hogy egyúttal elesik egy csomó fontos információtól is (pl. az elő- vagy utószó írójának, a szöveg gondozójának, válogatójának, sajtó alá rendezőjének neve, a külön táblákon közölt képmelléletek száma stb. – megannyi fogódzó lehet a beszerzési döntésnél). Az Új Könyvekben közölt ismertetések szövege általában nem tartalmazta ezeket az információkat – éppen azért, mert a bibliográfiai leírásokban már szerepeltek –, csak akkor ismételte meg őket, ha nyomatékosan fel akarta rájuk hívni a figyelmet.

Még mindig az elején, tehát az ismertetések „tetején” maradva: az elképzelt új szisztémában nem csekély technikai problémát okozott volna a tételszámok ügye is. Az Új Könyvek harminc évfolyamában a tételszámok jóval többet szolgáltak, mint az egyszerű, kereskedelmi célú azonosítást. Némi metaforikus emelkedettséggel azt lehet mondani, hogy az Új Könyvek harminc évfolyama olyan épületté szilárdult, amelyben éppen a tételszámok mutatták meg az emeletet, a folyosót és az ajtót a keresőnek. Az Új Könyvekben közölt ismertetések ki is használták a tételszámokban rejlő lehetőséget, minden alkalommal éltek vele, ha utaltak a mű előző kiadásaira, ha megemlítették a szerző korábbi munkáit, ha az adott könyvhöz hasonló kiadványokat hoztak szóba, ha az illető művel rokon tematikájú-színvonalú-stílusú alkotásokra figyelmeztettek stb. Az utalásoknak ez a gazdag hálózata mintegy elhelyezte a konkrét művet egy-egy könyvtár állományának egészében, s módot adott arra, hogy az egyetlen könyvről szóló ismertetésben gyűjteményi szempontok is érvényesüljenek. Az elképzelt Új Könyvvilág olvasói számára – tehát a nem könyvtárosoknak – meglehetősen szürreálisnak hatottak volna ezek a számukra semmit sem mondó hivatkozások.

Hasonló részletességgel és az alternatívák számbavételével fontosnak tartottuk megvitatni még a következő kérdéseket:

– A bibliográfiai leírások az MNB műhelyében készülnek, de minden további művelet – a könyvek raktározási helyét kijelölő cutter jelzetek behasonlító műveletek után kerültek rá a cédulákra és a könyvekre.

– Ugyancsak a szerkesztőségben kapták meg a művek a tárgyi visszakeresést megkönnyítő tárgyszavakat, melyeket csak a művek ismeretében lehet megközelítő biztonsággal adni. Az évtizedek alatt kialakított és folyamatosan fejlesztett tárgyszórendszer tette lehetővé a tárgyi visszakeresést a cédula-katalógusokban, valamint gépi adatbázisokban való alkalmazását. Egységesítette és átjárhatóvá tette a keresést és a tájékoztatást kis és nagy gyűjtemények számára egyaránt.

– A szerkesztőségben készült az MNB szakozások egységesítése, s ennek alapján lehettek a szakkatalógusok országosan egységesek.

Amennyiben az Új Könyvvilág informálja a könyvtárakat, ezek az információk a központi cédulaellátásból egyik órától a másikra elmaradnak.

Mindezek alapján elsőrendű fontosságot tulajdonítottunk annak, hogy a Könyvtárellátó vezetői mérlegeljék érveinket, s miután a kereteket és az elérendő célt pontosan, világosan, egyértelműen meg lehet határozni, ki kell állni a használók, tehát a könyvtárosok nyilvános fóruma elé, s a véleményüket kell kérni a tervezett változtatásokról, ugyanis nem érdektelen egyik fél számára sem, hogy mi iránt van igazi kereslet. Meg kell jegyeznünk, hogy a tárgyalások során az MKM könyvtári osztályvezetője, a nemzeti könyvtár főigazgatója is szorgalmazta a szervezet, illetőleg szerkezet végiggondolását és a nyilvánosság elé vitelét.

Így fordult át a tájékoztatás reformja az Új Könyvek „reformjába”. Így 1993. november 18-án az Országos Széchényi Könyvtár nagytermében került sor arra a tanácskozásra, melynek több mint 250 résztvevője joggal vélhette, hogy az ő használatukra készülő tájékoztatási segédlet milyenségébe beleszólhat.

Addigra azonban már sűrűsödő tárgyalások nyomán körvonalazódtak a „megreformált” Új Könyvek keretei. A tanácskozás vezetőjének annyi tiszte maradt, hogy a legfontosabb változásokat ismertesse. Ezek közül első helyen kell megemlítenünk, hogy az MNB bibliográfiai szolgáltatása külön vált az Új Könyvektől, s ennek következtében az 1981-ben kialakított központi cédula tartalma és formája lényegesen megváltozott. Ennek következményeit majd a gyakorlatban mérhetjük le,

illetve a katalógusszerkesztők gyűjthetnek majd tapasztalatokat. A változtatási elképzelésekből elfogadta a szerkesztőség az annotáció, recenzió, illetőleg a pusztai regisztráció hármasságát. A szerkesztőség mérlegelése alapján dől el, hogy mely művek kapnak annotációt, illetőleg recenziót. A II. fejezetbe kerülő címek – ezek pusztán csak regisztrációk – a Könyvtárellátó és a szerkesztőség együttes konzultációja révén állnak össze.

A Könyvtárellátó viszonylag kiegyensúlyozott könyvtermésre számít, ezért közös megegyezéssel szigorúan kéthetente tartunk lapzártát. Bár műhelykérdésnek látszik, megjegyezzük, hogy a kiadvány minél gyorsabb megjelentetését véljük segíteni azáltal, hogy az egyes számok nyomdaérett formája is a szerkesztőségben készül, kiváltva ezzel a Könyvtárellátónál a szedést és tördelést. A kiadó nyomdájára csupán a kicsinyítés és sokszorosítás munkája hárul.

A füzetek szerkezete a régi gyakorlatot követi: a főbb szakcsoportokon belül betűrendben közli a műveket. Mivel a bibliográfiai leírás és az Új Könyvek előállítása szétvált, így előfordulhat, hogy a füzetben más fejezet alá sorolva szerepel az illető mű, mint amilyen szakszám a katalóguscédulán megjelenik. Ebből természetesen az is következik, hogy elmarad a szakszámok átigazítása, ezt a könyvtárosnak magának kell elvégeznie. Az Új Könyvek szerkesztőségében a cédulákra csak a következő elemek kerülnek rá: külföldi szerző esetén (amennyiben megállapítható) a születési és halálozási évszám, a minősítő jelzetek, a tárgyszavak és az ÚK tételszáma. A tételszámok már 1993-ban a 7. számtól kezdve hétjegyűek lettek, ez most is változatlan.

A most 31. évfolyamába lépett Új Könyvek igen sok változást élt meg az elmúlt időkben. Voltak közöttük kérésézetűek, voltak vissza-visszatérők, most azt reméljük, hogy ez egy hosszabb ideig tartó – és a használóknak nem sok bosszúságot okozó –, a könyvtermésből a lehető legszélesebb panorámát felölelő tájékoztató formája született meg.

Győri Erzsébet

A cikkben említett konferenciára sor került, erről és az ott is, másutt is felmerült szempontokról később tudósítunk.

A magyar könyvtárak rendszere a húszas évek közepén és tervek a jövőre

1927-ben jelent meg egy nagyszabású művelődéspolitikai javaslatgyűjtemény *Magyary Zoltán* szerkesztésében. *A magyar tudománypolitika alapvetése* címmel. Az egyes területek legjobb szakemberei foglalták össze az ország előtt álló kulturális feladatokat. Így a Közgyűjtemények című részben a múzeumokkal és a könyvtárakkal *Hóman Bálint*, a levéltárakkal *Szekfü Gyula* foglalkozott.

Hóman Bálintot (1885–1951) a múlt rendszer kézikönyvei sommásan reaktív, sovíniszta kultúrpolitikusként tartják számon. Pedig kétségtelen, hogy például a múzeumokkal és a könyvtárakkal kapcsolatban meglehetősen modern álláspontot képviselt. 1922-től az Egyetemi Könyvtár, 1923-tól az Országos Széchényi Könyvtár igazgatója volt, 1923-ban nevezték ki (az OSZK-t is magába foglaló) Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatójává. Különös életpálya az övé. Nehéz rá magyarázatot találni, hogy egy ilyen nagyműveltségű, kitűnő történész hogyan csapódhatott a nácizmushoz, hogyan képviselhette a magyar közoktatásban a német orientációt, miközben az egzisztenciájukban, később létükben is veszélyeztetett, „Hóman-boy”-okat és „Hóman-girl”-öket minden eszközzel védte. Mindezekről függetlenül, ma is roppant érdekes és tanulságos a mintegy hatvanhat évvel korábbról származó könyvtárpolitikai alapvetés, amelyből szemelvényeket közlünk.

A gyakorlati tapasztalatokból leszűrt könyvtárkezelési és használati szabályokat elvi rendszerbe foglaló s e rendszert önálló könyvtártudománnyá fejlesztő XIX. század a könyvtári anyag tökéletes rendszerezésével és használatának megkönnyítésével a tudományos anyag rendszeres gyűjteményeivé, a tudományos kutatás és közművelődés jól berendezett és mindenki által nehézség nélkül igénybevehető műhelyeivé fejlesztette a közkönyvtárakat. A Németországban 1735-ben – a göttingai egyetemi könyvtár alapításával – megindult, s a XIX. század második felében hatalmas lendületet vett modern könyvtári fejlődés eredményeképpen a század végére a német, angol és különösen az európai fogalmak szerint kiapadhatatlan anyagi erőforrásokkal rendelkező amerikai könyvtárak elérkeztek a könyvtártechnikai fejlődés csúcspontjára s ma már a többi országokban is csak rövid idő kérdése – legtöbb helyt tisztára pénzügyi probléma – a dolgok idefejlődése. A modern könyvtártani elvek szerint rendezett és gyarapított közkönyvtárak technikai rendszerezése és anyaguknak a kutatás használatára való előkészítése (betűrendes, tárgyi és szakkatalógusok, kézikönyvtárak, célszerű raktárrendszer, olvasó- és kutató-

helyiségek, előzékeny kiszolgálási rendszer stb.) ma – minden túlzás nélkül – tökéletesnek mondható; a jövő legfeljebb a arányok és apróbb részletkérdések tekintetében hozhat változást. A könyvtárakhoz hasonlóan a múzeumokban is megtörtént az anyagnak tudományos szempontok szerint való rendszerezése. A korábbi – esztétikai szempontokból kiinduló, vagy pusztán kronológiai, avagy külsőleges szisztematikai szempontokon alapuló – rendszerezés helyébe a fejlődéstörténeti, tárgyi és kulturális összefüggéseket szemléltető, tudományos rendszerezés lép. Az esetleges anyaggyarapodást a céltudatos és következetes anyagbeszerzés váltja fel. A szakmúzeumok a maguk fejlődéstörténeti és tárgyi csoportjaikat rendszeres ásatások, gyűjtőexpedíciók, vásárlások útján tervszerűen egészítik ki. Az anyag gyarapodásával először a természetrajzi gyűjteményekben, majd a régészeti, művészeti, történelmi, néprajzi és egyéb szakmúzeumokban is megindul az anyag differencializálódása. A mindinkább csak nevezetesebb fejlődési mozzanatokot, időbeli és tárgyi összefüggéseket szemléltető sorozatok és típusok bemutatására szorítókozó kiállítási anyag (Schausammlung) elkülönül a tudományos kutatás speciálisabb céljait szolgáló raktári anyagtól (wissenschaftliche Sammlung). A könyvtárakban a nagyközönség igényeihez mért olvasótermi kézikönyvtárak emeltetnek ki a tudományos célt szolgáló raktári anyagból.

A tudományos rendszerezéssel, illetőleg a közgyűjtemények tudományos irányba való fejlődésével lényegesen kibővült a közgyűjtemények feladatköre. A XIX. századi fejlődés eredményeképpen a modern közgyűjteményekben az esztétika, a kegyelet, a kuriózumkeresés szempontjai teljesen háttérbe szorultak a tudományos és közművelődési szempontok mellett. A múzeumok, könyvtárak és levéltárak ma már nemcsak rendszeres anyaggyűjteményei, hanem egyben alapvető feladatokat megoldó kutatóintézetek is a szaktudományoknak. Feladatuk a gyűjtési körükbe tartozó anyagnak a lehetőség határáig teljességre törekvő, céltudatos összegyűjtése, megőrzése, meghatározása, rendszerezése, e munkálatok eredményeinek és rendszerezett anyaguknak közhasználatra bocsátása, publikációk és előadások útján való megismertetése, szóval: a tudomány anyagának a tudósok használatára és a tudományos pályára készülő ifjúság okulására való alapos előkészítése. Feladatuk továbbá a szaktudományok intenzív művelésének előmozdítása, a tisztviselői karnak tudományos szempontból megfelelő, céltudatos kiegészítése, a szolgálatba álló fiatal erők tudományos továbbképzése, a tisztviselők tudós munkájának szakszerű irányítása és az intézet, valamint a tudomány érdekeinek egyaránt megfelelő foglalkoztatása által. A magyar közgyűjteményeknek – mint általában minden nemzet közgyűjteményeinek – különleges és elsőrendű feladata a tudomány sajátosan magyar anyagának, a magyar föld és szellem termékeinek gyűjtése, rendszerezése és feldolgozása, mert a magyar tudomány legfőbb feladata a sajátosan magyar jellegű, csak nálunk található anyagból megállapítható tudományos igazságok feltárása és ismertetése. Ez úton juthat a magyar tudományosság nemzetközi elismeréshez és jelentőséghez.

A közgyűjtemények feladat- és hivatáskörének e nagyarányú kibővülésével a muzeális, könyvtári és levéltári állások természete is megváltozott. Korábban a gyűjteményfenntartó hatóságok és magánosok, sőt – a csekélyszámú tiszteletreméltó kivételről nem szólva – maguk a gyűjtemények őrői is a magántermészetű tudományos munkára alkalmas adó sinecurának tekintették ez állásokat. A tisztviselők intézeti munkássága kimerült az esetlegesen gyarapodó anyagnak a számszerű nyilvántartás és ellenőrzés céljait szolgáló felületes lajstromozásában s a kézikönyvtár és kiállítás

időnkénti átrendezésében. Ma a gyűjtemény fejlesztése és az anyag tudományos feldolgozása nehéz feladatokat ró a tisztviselőkre. Már a gyűjteményanyag tervszerű gyarapítása állandó odaadó érdeklődést és nagy szakképzettséget igénylő feladat. A vásárlás útján beszerzendő anyag céltudatos kiválogatása csak a piacra kerülő tárgyak állandó szemmel tartása, bibliográfiák, üzleti és aukciókatalógusok, szakfolyóiratok folytonos szakszerű tanulmányozása útján érhető el. Különleges szakképzettséget s emellett sok időt és fáradságot vesznek igénybe az anyag rendszeres gyarapítását szolgáló ásatások, természetrajzi, néprajzi és iparművészeti gyűjtőexpedíciók. A beszerzést követi minden tárgynak a leltárszerű kezelés és anyagi ellenőrzés céljait szolgáló előzetes lajstromozása az ún. növedéknapló vezetése. Ezután kerül az új anyag könyvtári vagy muzeális földolgozásra, amivel egyidejűleg folyik a többnyire hézagosan és tökéletlenül feldolgozott régi anyag átrendezése és új feldolgozása: minden egyes tárgynak gyakran hosszas irodalmi és összehasonlító tanulmányon alapuló meghatározása és tudományos osztályozása. Az alapos szakismerettel végzett feldolgozás eredménye kerül a törzsléltár lapjaira. A teljes szabotossággal készült leltár felöleli a tárgyak pontos és részletes leírását, a származásukra vonatkozó adatokat, irodalmi utalásokat és a muzeális darabok ábráit. Ez a feldolgozás minden más gyűjteményi munka alapja s ez a tudományos tisztviselők legfontosabb feladata, állandó napi munkája. A feldolgozás és leltározás során alakul ki a tudományos szakcsoportok vagy kronologikus sorrend szerint, a történelmi és leletszerű összefüggések figyelembevételével rendezett és felállított raktár, ami minden tudományos célokot szolgáló múzeumnak integráns alkotórésze s a szaktudománynak a kutató rendelkezésére álló műhelye. a feldolgozás és a raktár rendezése során szinte önmagától, természetes úton alakul ki a muzeális kiállítás is, mely a

tudományos szempontok szerint elrendezett és teljes tudományos apparátus felhasználásával lajstromozott raktári anyag alapján, abból történt válogatással képeztetik ki. A múzeumba kerülő anyag egy része egyáltalán nem kívánkozik kiállításra. A muzeális kiállítás a szélesebb néprétegek művelésének szolgálatában áll: keretében ezért csupán oly tárgyak kerülnek bemutatásra, melyek a történeti fejlődés vagy valamely intézmény, jelenség, tárgy stb. megértése, érzékeltetése szempontjából fontosak. A kiállításon a szemlélődőknek összefüggő képet adunk valamely kultúráról, fejlődési folyamatról, valamely intézményről, jelenségről vagy tárgycsoportról. Ennélfogva a kiállításon semmi helye sincs a muzeális tárgyak százainak és ezreinek, melyek viszont a tudományos kutatás szempontjából elsőrendű fontossággal bírnak, s ezért a múzeumban tudományosan rendszerezve és raktározva megőrzendők. Ugyanez a helyzet a könyvtárakban, ahol az olvasótermi kézikönyvtárakban csupán az olvasóközönség szélesebb rétegeinek igényeihez mért könyvanyag helyeztetik el, míg a többi anyag raktárszerű rendezésében áll a tudományos kutatás rendelkezésére. A modern múzeumok épp ez okból osztják anyagukat két részre, különválasztva a nagyközönség szemléletére kiállított demonstratív és reprezentatív anyagot a tudományos anyagtól. A kiállítási anyagnak a tudomány, közművelődés és esztétika szempontjait egyaránt szem előtt tartó válogatása és elrendezése a legalaposabb tárgyi ismeret mellett nagy tapintatot és finom ízlést igényel. Hasonló tárgyi ismeretre, gondra és tapintatra van szükség a könyvtárakban, az olvasótermi anyag kiválasztásánál. A raktári és kiállítási, illetőleg kézikönyvtári anyag szétválasztásával és elhelyezésével párhuzamosan készülnek el a látogatókat útbaigazító különféle katalógusok és vezetők.

A rendszerező munka mellett más tudományos feladatai is vannak a közgyűjtemények tisztviselőinek.

A könyvtárosok magánambícióiból mindig szívesen foglalkoztak könyvészeti, könyvtörténeti és általában tudományos kérdésekkel, a muzeális gyűjtemények őrei rendszerint hivatott munkásai voltak a gyűjteményük anyagával dolgozó szaktudományoknak. A XIX. század közepe óta azonban e problémák megoldása mindinkább hivatalos feladattá lesz. A modern tudományos közkönyvtárnak elsőrendű feladata a könyvanyagnak, különösen a tudományos szakképzettséget igénylő külön gyűjtemények (codexek, ősnymtatványok, bibliográfiai ritkaságok stb.) anyagának könyvtári feldolgozása folyamán felmerült tudományos problémák megoldása s az eredményeknek speciális leíró katalógusokban, önálló könyvtudományi kiadványokban és állandó folyóiratokban való publikálása, mely kiadványok elsőrendű forrásművei a történelemnek, irodalom-, művelődés- és művészettörténetnek. Sőt, legújabb időben a könyvtárak már a saját anyagukon alapuló feldolgozó munkától sem zárkóznak el. A múzeumokban a szorosan vett muzeális rendszerű munka mellett előtérbe nyomulnak a magasabbrendű tudományos feladatok. A múzeumok valóságos tudós műhelyekké, laboratóriumokká alakulnak át, melyek a rendszerezés mellett, a muzeális anyag tudományos feldolgozását és szakszerű ismertetését is feladatuknak tartják. E tudományos feladatkör kialakulása vonta maga után a személyzetnek két csoportra – a technikai rendszerezést végző tisztí személyzetre és tudományos tisztviselőkre – való tagolódását. A tudományos tisztviselők száma a tudományos munkakövetelmény arányában változik; legnagyobb a múzeumokban s a kéziratokban, esetleg oklevelekben és régi ritka nyomtatványokban gazdag általános

irányú könyvtárakban, míg a szakkönyvtárakban a speciális szükséghez mérten kevesebb vagy több, a közművelődési könyvtárakban egészen minimális.

A közgyűjtemények konzerváló, rendszerező és feldolgozó munkássága szervesen egészíti ki a tudósképzésre hivatott egyetemek és a tudományos munkát irányító, megszervező, annak eredményeit ismertető társulatok munkáját. Ezért fontos követelmény a közgyűjtemények és a többi tudományos intézmények együttműködésének biztosítása, ami személyi kapcsolatok és intézményes szervek útján történik. Az akadémiákkal és szaktudományos társulatokkal való együttműködést a közgyűjtemények vezetőinek és tudós tisztviselőinek az akadémiák, illetve társulatok munkásságában való állandó és intenzív részvétele biztosítja, másrészt az a körülmény, hogy a társulatok adminisztrációját legtöbb esetben a megfelelő szakgyűjtemény tisztviselői látják el. Az egyetemek és közgyűjtemények együttműködését – az egy-egy közgyűjtemény élén álló professzorok által megteremtett időleges kapcsolatokról nem szólva – elősegíti az intézmények állandó csereviszonya. A közgyűjtemények tisztviselőiket az egyetemek jeles tanítványaiból toborozzák, viszont az egyetemek igen sok esetben a közgyűjtemények légkörében nevelkedett tudósokat emelnek katedrára. E személyi természetű kapcsolaton kívül az egyetemi könyvtárak organikus kapcsolatban állnak az egyetemekkel, s nálunk a legutóbbi időben többi országos közgyűjteményeink is intézményes kapcsolatba kerültek a budapesti tudományegyetemmel. A nemzeti nagy közgyűjteményeink autonóm szerveként működő Országos Magyar Gyűjteményegyetem tanácsában a beléptartozó közgyűjtemények vezetői mellett helyet foglalnak a legközelebb álló szaktudományoknál egyetemi tanárai is. Közreműködésük a tudományos tisztviselői kar succeresentiája és az intézetek szaktudományos munkásságának irányítása tekintetében máris gyümölcsözőnek bizonyult. A jövő egyik fontos feladata a közgyűjtemények, tudományos társulatok és egyetemek kapcsolatának elmélyítése.

Tudományos hivatásuk mellett másodsorban népművelő hivatásuk is van a köz-

gyűjteményeknek, aminek azáltal felelnek meg, hogy szemléltetésre és szélesebb körök okulására alkalmas anyagukat tudományos szempontok szerint, de a nagyközönség igényeinek figyelembevételével rendezett állandó és időszakos kiállításokon, illetőleg olvasóhelyiségekben bocsátják a közönség rendelkezésére, tudományos eredményeiket pedig ismeretterjesztő kiadványok és népszerű előadások útján ismertetik. Minden tudományos közgyűjtemény egyben közművelődési célokat is szolgál, de vannak kizárólagosan közművelődési célzatú közgyűjtemények is: ilyenek a népkönyvtárak és az alsóbbfokú – főleg ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági – szakkönyvtárak, valamint a hazafias szellemű történelmi nevelés szolgálatában álló ereklyemúzeumok vagy emlékmúzeumok. A jövő remélhetőleg meg fogja teremteni a népkönyvtárral egyenrangú szemléltető közgyűjtemény típusát is, ami azonban nem lehet a szó valódi értelmében vett múzeum, hanem csupán a fejlődési folyamatok és jelenségcsoportok típusait – a szélesebb néprétegek szellemi igényeihez mért keretekben – ismertető másolat- és képsorozatok gyűjteménye. Bár a szoros értelemben közművelődési gyűjtemények elsődrendű és kizárólagos célja a népművelés, eredményes működésüknek előfeltétele, hogy szervezésük és fejlesztésük a tudomány elveinek és eredményeinek szigorú szemmel tartásával történjék. E nélkül a tisztán mulattató célzatú, egyéni kedvtelést szolgáló, üzleti jellegű kölcsönkönyvtárak színvonalára süllyednének.

A múzeum- és könyvtárpolitika mai stádiumában csak a (közművelődési célt is szolgáló) tudományos és a (tudományos alapon rendezett és fejlesztett) közművelődési közgyűjteményeknek van létjogosultsága. Minden egyéb gyűjtemény-típus a múlt avult maradványa. Az esetlegesen gyarapodó, esztétikai célzatú műgyűjtemények, az egyéni ízlést és kedvtelést visszatükröző bibliofilkönyvtárak, az érdekességeket és értékes tárgyakat felhalmozó ritkaságtárak, a történelmi múlt emlékeit csupán kegyeleti céllal gyűjtő történelmi múzeumok és emléktárgyak kora lejárt. A múltból örökségképpen ránk szállt ily gyűjtemények eredeti összetételben és rendszerezésben – s ilyenkor is inkább valamely szakmúzeum függelékeként való fenn tartása – csak az esetben lehet indokolt, ha belőlük tudományos tanulságok vonhatók le, ha világot vetnek a gyűjtő amatőr korának ízlésére és kultúrájára, mint ezt a római Villa Borghesenél, a bécsi Liechtenstein-galériánál, a milánói Poldi-Pezzoli-gyűjteménynél, az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumhoz csatolt Ráth György-múzeumnál látjuk, vagy ha egy szűkebb tárgykörön belül teljességre törekvő, tudományos szempontból is zárt egésznek alkotó speciálgyűjtemények, aminők a Nemzeti Múzeum Apponyi-könyvtára (1925. évi I. t.c.) és Todoroszku-Horváth-könyvtára s a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Művészeti Múzeum.

A magyar közgyűjtemények fejlődésének iránya a legutóbbi évtizedekben nagyjában és egészében megfelelt az európai fejlődésben kifejezésre jutott szempontoknak és követelményeknek. Országos közgyűjteményeink s a szakgyűjtemények – kevés kivétellel – modern értelemben vett tudományos közgyűjteményekké alakultak át, s a vidéki múzeumok és népkönyvtárak hálózata is kiépült. Az anyag rendszerezése, feldolgozása és az intézetek korszerű fejlesztése tekintetében mégis mögötte maradtunk a nyugati nemzeteknek. Az egész gyűjteményügyet felölelő, egységes elgondoláson alapuló kultúrpolitikai koncepció kialakítása helyett a legújabb évekig megelégedtünk esetleges – nemegyszer elhamarkodott és idegen példákat szolgálóan követő – részleges reformokkal, a gyűjteményhálózat tervszerű és fokozatos kiépítése helyett egyéni kezdeményezésből kiinduló, sőt néha egészen egyéni

szempontú és célzatú alapításokkal. Közgyűjteményeink irányítása különböző szakminisztériumok hatáskörébe tartozott és tartozik, s a legújabb időkhöz még a kultusztárca alá rendelt gyűjtemények felett is három-négy miniszteriális ügyosztály osztozott. Ily körülmények közt tervszerű és egyenletes kultúrpolitikai irányításról persze szó sem lehetett, s e bajon a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsának és Főfelügyelőségének alapítása sem segített, mert hatáskörébe csupán a kisebb jelentőségű tudományos gyűjtemények és a közművelődési intézmények tartoztak; az 1898-ban létesített Magyar Nemzeti Múzeumi Tanács pedig reprezentatív színezete és hatáskörének korlátozottsága miatt bizonyult meddőnek. A tervszerű és egyenletes kultúrpolitikai irányítás hiánya mellett a közgyűjteményeket s általában a tudományt luxusintézménynek minősítő, szűklátókörű fináncpolitikai felfogás is bénította közgyűjteményeink rendszeres munkásságát és egészséges fejlődését. Intézeteink nemcsak a tetemesen meggyarapodott gyűjtemények megfelelő elhelyezéséhez és tudományos feldolgozásához szükséges építkezések, hanem a legelemibb rendszerező munkálatok költségeit sem tudták megszerezni. A gyűjtemények iránt érdeklődő, ügyüket időnként felkaroló kultuszminiszterek jó szándékai minduntalan hajótörést szenvedtek a pénzügyi kormányzat szűkkeblűségén.

A jövő első és legfontosabb feladata gyűjteménypolitikai koncepciónk egészének revíziója, mindek első alapvető mozzanata a gróf Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter javaslatára az 1922. évi XIX. t. c.-kel életre hívott Gyűjteményegyetem néven létesített jogi személyiséggel bíró önkormányzati testben egyesítette a magyar közgyűjtemény-hálózat élén álló országos intézményeket, a m. kir. Országos Levéltárat, a Magyar Nemzeti Múzeumot, az Országos Magyar Szépművészeti Múzeumot, az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumot és bizonyos jogfenntartással, a budapesti kir. m. Pázmány Péter Tudományegyetem Könyvtárát. A vallás- és közoktatásügyi miniszter utóbb a Gyűjteményegyetem fennhatósága alá helyezte a Konkoly-féle Országos Csillagvizsgáló Intézetet, az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központot és több külföldi és hazai kutatóintézetet. A közeli jövőben tárgyalás alá kerülő újabb törvényjavaslat a Gyűjteményegyetem hatáskörébe utalja az összes hazai közgyűjtemények felügyeletét is. A korábban három kultuszminisztériumi ügyosztály és a belügyminisztérium hatósága alá rendelt nagy nemzeti gyűjtemények és a provinciális gyűjtemények központi irányítására hivatott új autonóm szerv feladata a meglévő közgyűjtemények egymáshoz való viszonyának, gyűjtési és feladatkörüknek tisztázása, a specializálás túlzásba vitelének megakadályozása, a gyűjteményhálózat teljes kiépítése, kultúrpolitikai, valamint adminisztratív irányítása s a létfenntartáshoz és jövő fejlődéshez szükséges anyagi eszközök megszerzése. A Gyűjteményegyetem működésének első négy esztendeje biztosítékot ad arra nézve, hogy e feladatait teljes sikerrel tudja megoldani.

A megoldásra váró feladatok természete és a materiális szükségletek mértéke természetesen minden gyűjtemény-típusnál, sőt minden egyes közgyűjteménynél más és más.

Könyvtáraink – a múzeumokhoz hasonlóan –három fő csoportba sorolhatók, melyeken belül több típust különböztethetünk meg. *(Folytatjuk)*

Hóman Bálint

Olvasás és demokrácia összefüggéséről visszafogottan

Az alábbiakban részletesen bemutatott és értelmezett ábrasorral – életem első „nyugati” konferenciáján – 1987-ben találkoztam. *Morgens Jansen*, a koppenhágai dán Pedagógiai Intézet igazgatója illusztrálta ezzel mondanivalóját Salamancában, az IRA 5. Európai Konferenciáján.

Vacsora közben – az egyetemi diákszálló alagsori menzáján – az ábrából, az előadásból fakadó következtetések és kérdések megvitatása közben hangomat akaratlanul is lehalkítva, reflexszerűen körbepillantva mondtam: igen, az olvasást vizsgálva valójában mindig a demokráciáról gondolkodunk és beszélünk! S a mondat közepén bokáig elpirultam, a szégyentől kivert a verejték.

Úristen! Ilyen mélyen belém épült a cenzor, az óvatosság! 2000 kilométerre Budapesttől, egy spanyolországi kisváros kollégiumi étkezdéjében, dán kollégával angolul beszélgetve visszafogott hangerővel merem csak kimondani „életem nagy titkát”, miszerint az olvasás csak jó ürügy arra, hogy a társadalom, illetve az egyén legfontosabb dilemmáiról, konfliktusairól töprenghessek, írhassek, a fennálló viszonyokat, például a hazai demokrácia mértékét, jellegét kritizálhassem.

Ez a szégyenteljes néhány perc elevenedett fel bennem most, amikor a karácsonyi üdvözetek egyikeként a már említett Morgens Jansen küldeményét – önálló füzetként megjelent – kutatási jelentését olvasom. („Read in School – but also outside School!” Olvass az iskolában, de azon kívül is!) Az 1988–92. közötti három tanévben olvasásfejlesztési kísérletet végeztek 9–11 évesek körében, de erőfeszítéseik eredményteleneknek bizonyultak. A kudarc okait, illetve a jó olvasók jellemzőit feltárva, elemezve (sokat olvasnak a saját örömeikre iskolán kívül, a szülők élénken érdeklődnek gyerekeik szükségletei, igényei, iskolai előmenetele iránt, gyakoriak a családon belüli beszélgetések, megértő kapcsolat van a szülők és a pedagógusok között, motiváltak az iskolai munkára, a tanulásra, megfelelő mértékű önbizalommal rendelkeznek) döntően az iskolán túli, a családi kultúrához, szokásrendhez kötődő tényezők fontosságát, erejét mutatták ki.

De lássuk már végre a beharangozott görbékét!

A sátirozott terület az elméleti eloszlást, a folytonos görbe pedig a minta tényleges szóródását, eloszlását mutatja.

A négy illusztráció több mint két évtized – a hatvanas évek elejétől, a nyolcvanas évek végéig – tapasztalt vizsgálati eredmények tartalmát mutatja. Minden esetben a dán 9–11 éves gyerekek olvasási készségét, teljesítményét, (szövegértését) vizsgálták.

Az első görbe – szakmai körökben Gauss, vagy harang-görbéként emlegetett alakzat – a minta normális, szabályos eloszlását jelzi. Egyrészt a fekete vonal (ez mutatja a minta tényleges eloszlását) szimmetrikus elrendeződése, másrészt a minta elméleti

szóródását jelző – szürkén satírozott – területhez jól illeszkedő görbe indokolja a normális és szabályos jelzők használatát.

Az ábra jelentése talán röviden is összegezhető a konkrét adathalmaz felidézése nélkül. Az első görbe két végén az alacsony gyakoriságok reprezentálódnak: egyaránt nagyon kevesen vannak a rendkívül jól és a rendkívül rosszul olvasók; láthatóan többen a már nem olyan rosszul és a viszonylag jól, s a görbe csúcspontja, a legnagyobb gyakoriságát, a legtöbb tanulót jellemző közepesen, átlagosan olvasókat jeleníti meg. (A vízszintes tengely az olvasási eredményeket, a fel nem rajzolt függőleges pedig az adott ponthoz tartozó gyakoriságokat mutatja.)

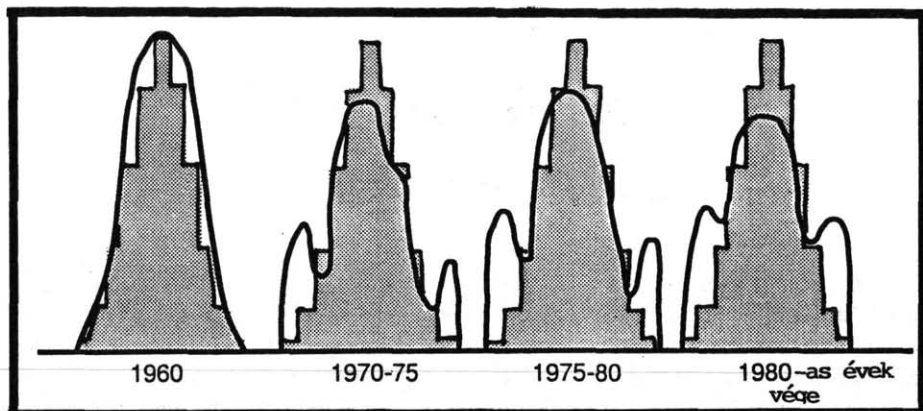
Jól láthatóan benyomódott, szabálytalanná, egy púp helyett három púppal jellemezhetővé vált a hetvenes, illetve a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján készült vizsgálatok eredményeit szemléltető két görbe. Vagyis kevesebb lett az átlagosan, közepesen és jóval több a gyengén olvasók száma (a görbék bal szélén nagyobbak, magasabbak a csúcsok), de megjelennek az igen jól olvasók létszámának érzékelhető növekedését képviselő, jobboldali, kisebb púpok is.

Végül a negyedik – a nyolcvanas évek végén készült vizsgálatok summáját reprezentáló – görbe némileg kiegyenlítettébbé, de az elméleti eloszlástól leginkább eltérővé lett. Tovább csökkent kategóriákkal jellemezhető (alig, illetve kiválóan olvasók) előfordulása.

„Mert mindenkinek, akinek van adatik és megszorítottatik, akinek nincsen, attól az is elvétetik, amiye van.” (Máté 25. 29.) – szól a klasszikus idézet. A kortárs tudományos szakirodalom pedig csak jelzi a Máté-effektus működését, a társadalmi egyenlőtlenségek egyre bővülő újratermelődését, a társadalmi rétegek közötti kulturális és anyagi távolságok növekedését – Dániában!

És nálunk? Nincsenek ilyen szépen, jól ábrázolható adataink! De egyre több az a család, ahol már számítógéppel játszik, ír, feladatot old meg a gyerek, alapítványi iskolába jár és 10 évesen 2 nyelven tanul, nyaranként heteket tölt külföldön nyelvoktató táborokban, tehát az írásbeliséget párhuzamosan 2-3 nyelven sajátítja el. Hogyan veszi fel a versenyt velük a községekben lakó, a munkanélküli szakképzetlen

9–11 éves dán tanulók olvasásvizsgálati eredményei

szülők gyerekeinek többsége? Hol is jobbak, gazdagabbak a könyvtárak? Hol maradnak zárva inkább a falusi, iskolai könyvgyűjtemények? „Mert mindenkinek, akinek van adatik...” Hasonló erejű bizonyítékokkal nem szolgálhatunk, de nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy ilyen jellegű tendenciák itthon is kimutathatók lennének – különös tekintettel az utóbbi évek fejleményeire.

Természetesen nem hisszük, hogy az elmúlt 45 év ideológiájában központi értéként szereplő, az egyéni kezdeményezést, felelősséget, érvényesülést lebénító, kiiktató „egyenlőség” visszakövetelése lenne a megoldás. A totális kudarc aligha tagadható!

A liberalizmus szabadságot előnyben részesítő nézetrendszere feltétlenül erősítené a társadalom fentiekben jelzett polarizálódási tendenciáját. Míg a konzervatív gondolatvilággal értékrendszerrel rendelkezők döntően szeretetre, szolidaritásra, közösségre, tradícióra (testvériségre?) alapozva képzelik el a társadalmi folyamatok befolyásolását. (Egyébként az említett nézetrendszerek – szocialista, liberális, konzervatív – könyvtári „megjelenési” formáiról emlékezetes cikket írt *Katsányi Sándor* a *Könyvtáros* 1991. 1. számában). Vagyis a szinte váratlan ajándékként ölünkbe pottyant új, pluralista demokrácia, többek között az olvasással, a könyvtárhasználattal kapcsolatban is ellentmondásos – az egyenlőtlenségek felerősödését teremtő – viszonyokat hozott felszínre, s ezek kezeléséhez – közösségeink, folytatható tradícióink megtartása érdekében – szolidaritásról, testvéri szeretettől, segíteni akarástól átfűtött hatékony módszerekre, eszközökre van szükségünk, hogy minél kisebb legyen a lemaradók, az olvasni alig tudók arányát illusztráló majdani „harmadik csúcs” az 5–10 év múlva felrajzolódó magyar görbén.

Az elmúlt nyáron elfogadott oktatási törvény iskolai könyvtárosokat érintő, a fejlesztési igényeket hatékonyan szolgáló fejezetei, normatív javaslatok feltétlenül tartalmaznak ezirányú biztatást. De éppen a hivatkozott vizsgálat adatai, következtetései figyelmeztetnek: az iskolai erőfeszítések, kísérletek jó része is kudarcba fulladhat, ha a felnőtt társadalom példája, motívum- és szokásrendszere – falusi- és külterületi közkönyvtárak, könyvesboltok, olvasó, töprengő, beszélgető szülők, rokonok hiányában – nem erősíti, hanem gyengíti, esetleg lehetetlenné teszi az olvasási kedv és -készség kialakulását, illetve megszilárdulását. Tehát az iskolai könyvtárak párhuzamos, egymást feltételező, egymásra épülő használatával együtt lehet igazán hatékony. Az iskolai sikerek alapjait a családban rakják le.

Nagy Attila

Pályázati felhívás

„Kettős tükörben az oktatás”

elnevezésű párhuzamos krónikák írására. A felhívás azért kíván párhuzamosságot, mert ha bármilyen dolognak csak egyik vagy másik oldalát tükrözik a krónikák, az egyoldalúságot eredményezhet. Ezt elkerülendő, a meghirdetett krónikák az oktatásról, egyoldalról az *intézményekről* (főleg az önkormányzatokról), más oldalról a lakosságról, az *emberekről* várnak tükörképet. E két oldal szerepe, feladata az oktatás-

ban különböző, ezért véleményünk is más és más lehet. Ezért csak a két oldal egybevetése adhat igazán reális képet, ami hasznos lehet mind az intézménynek, mind a lakosság számára.

Az egymástól független, különböző emberek által írandó párhuzamos krónikák tárgyául azért került sor az oktatás kiválasztására, egyrészt mert az nagyarányú változásokon megy keresztül, amit jó lenne maguktól az érdekeltektől megtudni, másrészt, mert széles rétegeket érdekel (pedagógusok, diákok, családtagok stb.).

Krónikák írására nem szakembereket (történész, levéltáros stb.) hívunk, hanem a lakosság köréből akárkit, akit érdekel az oktatás, aki nyomon tudja követni az oktatással kapcsolatos fontosabb eseményeket, értékelni is tudja azokat, továbbá a lehetőségekhez képest a lakosság véleményének főbb vonulatait – a közvéleményt is meg tudja állapítani.

A legjobb laikus krónikák írói az alábbiak szerinti pályadíjban részesülnek:

Intézményi krónikák	Lakossági		Összesen
	pedagógusok részéről készült krónikák	lakosság részéről készült krónikák	
I. díj:			
50 000 Ft	40 000 Ft	40 000 Ft	130 000 Ft
II. díj:			
30 000 Ft	20 000 Ft	20 000 Ft	70 000 Ft
Összesen hat pályadíj:			
80 000 Ft	60 000 Ft	60 000 Ft	200 000 Ft

A krónikák első ízben az 1993. október 1-jétől 1994. szeptember 30-ig terjedő időre íródjanak. Krónika írására vállalkozók részletesebb útmutatót kaphatnak. Az elkészült krónikák 1994. október végéig küldendők el a meghirdetőkhöz.

Cím: Társadalmi Egyesületek Budapesti, II. kerületi Szövetsége

Budapest II., Keleti Károly u. 22. telefon: 135-8907.

A krónikák elemzésére és a pályadíjak kiosztására 1994. decemberében fog sor kerülni.

Arra törekszünk, hogy a krónikák a valóság lényeges elemeit tükrözzék, ennek eredményeképpen a magyar történelem egy mai metszetét – *a jelent* – fogják felmutatni.

A pályázat hirdetői:

Társadalmi Egyesületek Budapesti Szövetsége
dr. Horvát János sk.
elnök

Budapesti Honismereti Társaság
dr. Rédey Pál sk.
elnök

Beszéd az új megyei könyvtár alapkőletéleti ünnepségén

A Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés megalakulásának harmadik évfordulóján megyénk könyvtárának alapkőleteléséhez gyűltünk össze. Az elmúlt három évben közgyűlésünket végig az a cél vezérelte, hogy feladatának teljesítésével, intézményeinek működtetésével bizonyítsa a megye létének értelmét és szükségességét, mégis azt kell mondanom, hogy megyénk és közgyűlésünk életének egyik legfelemelőbb pillanatához érkezünk: olyan pillanathoz, amelyik egyszerre foglalja magába eddigi törekvéseinket, ad munkát – erőnket megfeszítőt – a közeljövőre, s munkánk eredményét akkor is megmutatja, amikor utódaink fogják használni az ezen a helyen felépítendő épületeket.

A mai Bács-Kiskun megye területének jeles művelődési, kulturális hagyományai vannak. Itt született meg Kecskeméti *Vég Mihály* zsoltafordítása – melyet *Kodály Zoltán* zenéje a magyar kultúra kiemelkedő értékei közé emelt. Itt született *Kelemen László*, az első magyar hivatalos színtársulat vezetője, s *Katona József*, nemzeti drámánk, a *Bánk bán* szerzője. A magyar művelődés nem kevés viharral megvert századaiban mindazon területek, melyek a mai Bács-Kiskun megyét képezik, ezer szállal kötődtek az ország megújulását segítő mozgalmakhoz. Hol egy-egy nyugtalansággal megvert alkotó, hol pedig intézményes támogatást is élvező műhelyek léptek a haladás élvonalába. Jelképesnek kell tartanunk, hogy attól a

helytől, ahol most állunk, pár száz méternyire, a színház épületében olvasta fel *Illyés Gyula* csodálatos versét, mellyel az akkor nyolcvanesztendő Kodály Zoltánt, a nemzet nagy zenésztét, „karmesterét” köszöntötte.

S Kodály, Illyés neve mellé is hány név kívánczik még: *Németh László*; aki a térségünket jellemző belterjes gazdálkodás elterjesztésétől remélte az ország felemelkedését, *Tóth László*, aki nyomdájában *Németh László*, *Illyés Gyula*, *Tamási Áron*, *Veres Péter* munkáit kinyomtatta; *Erdei Ferencé*, aki tudós szociográfiáiban térségünk agrárszonyait a legteljesebben és a legpontosabban leírta, s még másoké, akik személyükben vagy munkáikkal tudományos és művészeti műhelyeinkben otthonra találtak. A mi megyénk befogadó megye: otthont ad mindazoknak, akik emberségükkel használni akarnak, tehetségükkel pedig értéket hoznak létre. Egy-egy mű a maga külön törvényeit követi – mi magunk arra törekszünk, hogy a mára olyannyira teret nyerő kizárólagosságra törekvéssel szemben a különböző szellemi szándékok, a használni akaró szándékok egymásmellettiségét biztosítsuk.

Úgy gondolom, mindnyájunk előtt ismert, hogy Bács-Kiskun megye az elmúlt évtizedekben és a hazánk számára különlegesen nehéz anyagi feltételeket nyújtó mostani években is a szellemi: tudományos és művészeti értékek életre hívására törekedett. Most,

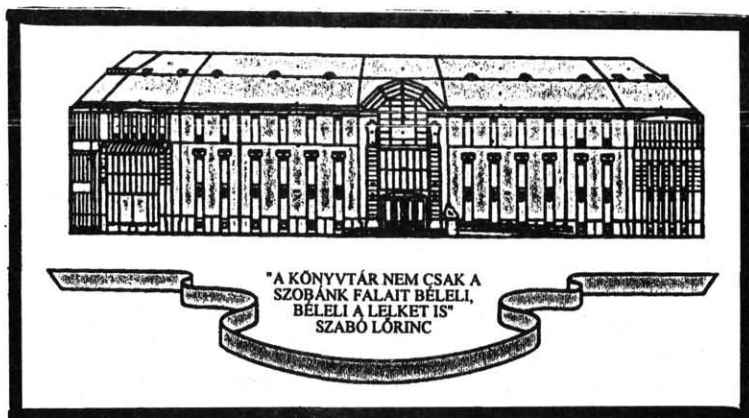
könyvtárunk épületének alapköveté-
lekor úgy gondolom, nem csupán
egyetlen intézményünk, a Katona Jó-
zsef Megyei Könyvtár jövőjéről gon-
doskodunk, hanem segítjük a többi tu-
dományos, művészeti műhely munka-
társainak, az iskolák tanárainak és diák-
jainak, s merem remélni, valóságosan
vagy áttételesen megyénk minden pol-
gárának munkáját is.

Könyvtárat építeni annyit jelent,
mint diófát ültetni. Ismeretes, a köny-
vek legjelentősebb gyűjtőhelye, s így a
legfontosabb tanító, tájékoztató, s a leg-
nemesebb szórakozást kínáló intézmé-
nyünk a könyvtár.

Régóta ismeretes az is, hogy a
könyvtárak száma, állapota és haszná-
lata a nemzetek műveltségi állásának
egyik biztos ismertetőjelét képezi. Né-
zünk csak végig könyvtáraink történe-
tén! Az apák a fiúkra, azok pedig az
unokákra hagyományozták könyveiket,
a múlt így kapcsolódott össze a je-
lennel, az pedig a jövővel. Akinek
módjában állott, nagyobb gyűjtemény
kialakításával szolgálta nemzetét. Így
jött létre a nemzeti ébredés időszakában
Nemzeti Könyvtárunk, melyet a „leg-
nagyobb magyar” édesapja, gróf Szé-

chényi Ferenc alapított. Azt sem tartjuk
véletlennek, hogy legkiemelkedőbb po-
litikusaink, államférfiaink mellett min-
dig ott álltak a szellem emberei is, akik
a könyvtárak csendes sarkaiban for-
málták megvalósítandó koncepcióvá el-
képzeléseiket...

A mi megyénk, Bács-Kiskun megye
és országunk is jelentősen gyarapodik
azzal a könyvtárral, melynek alapkövét
most helyezük el. Különösen fontos-
nak tartom kiemelni, még ha szerény-
telenségnek tűnik is, hogy megyénknek
országos segítséggel, most, a társada-
lom átalakulásának éveiben, a mind-
nyájunk által ismert anyagi nehézségek
közepette nyílik lehetősége felépíteni
ezen a helyen a könyvtárat. A társadal-
mi átalakulás éveinek legnagyobb kul-
turális beruházása valósul meg itt, az
Őnök szeme előtt az elkövetkezendő
esztendőkbén. A mindennapi gondok
nem szűkítették össze gondolkodásun-
kat: a realitások számbavétele mellett
álmodni is merünk, álmodni nagyot és
merészet, mert hiszen fejlődésünkhöz,
mostani útkereséseink eredményessé
válásához nem csupán a helyzet min-
den szépítés nélküli tisztázására, tuda-

tosítására, hanem a legmerészebb álmokra is szükség van.

Mindannyiójuknak, mindannyiónk-nak megvan a maga álma a könyvtárról is. A könyvtárról, amely legkedvesebb könyveinket, legföltettebb kincseinket foglalja magába, amelyeket, ha eljön az ideje, fiainknak, unokáinknak, az utódainknak is át kívánunk adni, mert úgy véljük, az ő életük is csak ezeknek a könyveknek a megismerésével válhat

teljessé. Az a könyvtár, amelynek alapkövét elhelyezzük, sokunk álombeli könyvtárának képét magában foglalja. Mi ezt az épületet és ezt a gyűjteményt hagyjuk örökül utódainknak. Számunkra, a megye polgárainak, a Megyei Közgyűlés tagjainak számára felemelő, hogy találkozhattunk egymással ennek a jövő számára is utat mutató álomnak a megvalósításában.

Kőtörő Miklós

Új megyei könyvtár épül Kecskeméten

„Írok egy házat. / kövekből írom, / mint a régiek. / írok bele szobákat / termeket. / minden szobája egy élet. / a köveket – / a köveket összerakom, / akár a szavak a papíron / – ahogy mondatot építenek. / írok egy házat kövekből / beleírom azt, ami szép / volt, / még mielőtt összedől. (19. századi szövegtöredék)

Kecskemét városában 1897-ben *Kada Elek* polgármester megalapította a Városi Könyvtárat, amely évről évre gyarapodott. 1952. október 26-án erre a gyűjteményre építve jött létre a Bács-Kiskun Megyei Könyvtár, amely *Katona József* nevét vette fel. Még ma is ugyanott, a Városháza épületében működik alig több mint 500 négyzetméteren. Mára a megye legnagyobb gyűjteménnyel rendelkező nyilvános közkönyvtárává vált. Több mint 400 ezer könyv, folyóirat, hangzó dokumentum, mikrofilm közül választhatnak az érdeklődők. Természetesen ennek a gazdag gyűjteménynek csak a töredéke fér el a központi épületben, nagy része hat távoli raktárban található. Ez a körülmény nemcsak a szolgáltatást befolyásolja rendkívül hátrányosan, hanem a dokumentumok állagmegóvását, biztonságát is veszélyezteti. A többnyire fűtetlen, magas páratartalmú raktárhelyiségek alapvetően alkalmatlanok az állomány tárolására. A folyamatos dokumentum-mozgatás azon túl, hogy költséges, fokozza a rongálódást.

Az intézmény a megyében szakmai, módszertani, szolgáltató központ szerepét tölti be. Központi szolgáltatásokat továbbít, saját szolgáltatásokat ad át a megye könyvtárai számára. Jelentős számú dokumentumot juttat el könyvtárközi kölcsönzés útján a kisebb településeken élő olvasókhöz.

Mindezt a tevékenységet azonban nagymértékben korlátozzák a könyvtár jelenlegi működési körülményei. A kért könyvre napokig kell várni, amíg a külső raktárból bekerül. Számos szolgáltatást – zenei, nyelvi, videó dokumentumok helyben használata, kölcsönzése – nem tud a könyvtár teljesíteni. Könyvtári rendezvények, kiállítások, szakmai továbbképzések megtartására saját helyiségekkel nem rendelkezik. A lakosság ennek ellenére egyre növekvő mértékben veszi igénybe a könyvtár

szolgáltatásait. Jelenleg 18 ezer beiratkozott olvasója van, 300 ezer dokumentumot kölcsönöz, 180 ezer látogatót fogad évente.

Megtörténtek a kezdeti lépések a számítástechnika bevezetése terén. Gépesítve lett az olvasók személyi nyilvántartása, a kölcsönzés, a gazdasági és titkársági ügyvitel. Több tájékoztató munkát segítő adatbázis – KARTOTÉK jogszabálymutató, PRESSDOK folyóiratfeltáró, BKPRESS megyei vonatkozású sajtófeltárás –, amelyek köre 1993-ban is bővült a legkeresettebb témákban: Magyar Mezőgazdaság Bibliográfiája, Agrárirodalmi Szemle, Szociológiai információk, Évforduló naptár, Mancsi könyvtártudományi folyóiratcikk adatbázis, Külföldi időszaki kiadványok a magyar könyvtárakban 1981–1990 kumulált lelőhely adatbázis, Irodalmi analitikus katalógus működik a könyvtárban. Ezek az adatbázisok havonta, negyedévenként kerülnek frissítésre, közülük többet a városi könyvtárak számára is továbbít a megyei könyvtár. Folyamatban van egy integrált szoftver üzembe helyezése, amely minden munkafolyamatot gépesít. Kiépült egy lokális hálózat ennek üzemeltetésére. A továbblépést azonban a jelenlegi körülmények akadályozzák.

Az új megyei könyvtár építésének előzményei

E jelentős közgyűjtemény áldatlan állapotának megváltoztatására az elmúlt évtizedek alatt sokféle kezdeményezés történt, de eredményhez egyik sem vezetett. Több épület átalakítása is szóba került – zsinagóga, volt szovjet laktanyák –, de egyik sem bizonyult alkalmasnak könyvtári célokra. Egy új épület megvalósítása mellett döntött a Bács-Kiskun Megyei Tanács VB. az 1970-es évek végén. A beruházás azonban nem indult meg, mivel akkor egy új egészségügyi létesítmény építése mellett döntöttek, így a könyvtár kiviteli tervei sem készültek el.

1984-ben a könyvtárat fenntartó Bács-Kiskun Megyei Tanács megerősítette a könyvtárépítés szükségességét. 1985-ben meghívásos tervpályázatot írt ki a megyei könyvtár tervezésére.

1986-ban a tervezési munkákra az IPARTERV kapott megbízást *Mátrai Péter* vezetésével, mivel a pályázaton az ő munkája bizonyult a legjobbnak.

1988 decemberére elkészült az engedélyezési tervdokumentáció, majd 1989 novemberében átadásra kerültek a kiviteli tervek. Időközben a Bács-Kiskun Megyei Tanács építkezésre előkészítette a kijelölt telket, fedezte annak minden költségét.

1990-ben 100 millió forint induló tőkével az önkormányzat egy alapítványt hozott létre a könyvtár felépítésére, amely azóta – a kamatokból, a telek hasznosításából – több mint 200 millió forintra növelte vagyonát. Két év a várakozásban telt el, mivel nem állt rendelkezésre elegendő pénz. Ezalatt az alapítvány kiállítását, lakossági fórumot szervezett a leendő könyvtár terveinek megismerésére, és élt a sajtó kínálta lehetőségekkel, hogy az építkezés gondolata ébren maradjon.

„Ki mit mond az új megyei könyvtárról?” – 1989-ben *Borzák Tibor* körkérdése nyomán az alábbi válaszok születtek:

„Elengedhetetlen, hogy felépüljön egy modern könyvtár. Most különösen fontos, amikor a kultúrának, a tudásnak kell újra előtérbe kerülnie... Talán lesz olyan társalgó, ahol a barátokkal, az ismerősökkel megbeszélhetjük olvasmányélményeinket, mert erre itt, a szűkös olvasóteremben nincs lehetőség. (Dr. Kuczka Antal nyugdíjas.)

„Azt szeretném, ha a fiatalok, az iskolások rendszeresen betérnének majd – rendszeresebben mint most! – az új könyvtárba. Velem biztosan találkozhatnak.” (Dr. Takaró Zoltán nyugdíjas lelkész, törzsolvasó.)

„... a következő időszak egyik legfontosabb beruházásának a megyei közgyűjtés méltó elhelyezését tartom. Évtizedek óta megoldatlan a könyvtár ügye, most itt az alkalom, hogy megoldódjon a kérdés ... Szerintem a megyei könyvtár ügyét akkor vihetjük sikerre, ha a kormánnyal is el tudjuk fogadtatni ennek fontosságát.” (Gaborják József, a Bács-Kiskun Megyei Tanács Terveosztályának vezetője.)

„A könyvtárnak nem utolsó helyre, hanem az élre kell kerülnie, ha kulturális beruházásról van szó. Közművelődési szempontból különös értékek rejlenek a könyvtárakban, így a leendő megyei bibliotékában is. ... Mit várok az új intézménytől? Így, az ezredforduló táján magas technikai színvonalú könyvtárat szeretnék én is használni.” (Sajtos Géza, az Erdei Ferenc Megyei Művelődési Központ igazgatója.)

„Könyvtárosként kezdtem a pályámat Kecskeméten, épp a megyei könyvtárban. Különös izgalommal várom tehát, hogy elkészüljön az új intézmény. Számítok arra, hogy az elemi, alapvető szolgáltatások köre bővül. Egy kicsit félek, mert a lemaradás túlzottan nagy. A könyvtárosok felkészültsége viszont garancia arra, hogy előbb-utóbb országos hírre tegyen szert a kecskeméti bibliotéka.” (Kriskó János, a Katona József Gimnázium igazgatóhelyettese.)

1991-ben a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat jogutódként folytatta a beruházás előkészületeit. Címzett támogatást nyújtott be a parlamenthez, amely azonban eredménytelenül zárult.

1992-ben új pályázatot készített, de ezt a címzett támogatások törvényi szabályozásának módosítása miatt 1993-ban meg kellett ismételnie. Az eltelt évek alatt jelentősen megnőtt a beruházás költsége, így annak megvalósítására a fenntartó önkormányzat önerőből nem vállalkozhatott.

1993. szeptember 28-án megtört a jég! Az Országgyűlés LXXXVII. törvényében 1993–1996 között 580 millió forint központi támogatást hagyott jóvá a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat 270 millió forintos saját fedezetéhez címzett támogatásként.

Az új könyvtár bemutatása

Az új könyvtár a város középnyugati részében helyezkedik el. Az Arany János utca – Luther köz által határolt telken épül fel, illeszkedve a város építészeti stílusához.

Főbb adatok: hasznos alapterület: 6006,45 m² (tetőtérrel 6370,23 m²); bruttó szintterület: 7240,61 m² (tetőtérrel 7853,65 m²); tervezett kötetszám: 400 000 kötet; tervezett befogadóképesség 1000 fő/nap max. 400 fő egyidejűleg; a beruházás tervezett költsége: 850 millió forint; generáltervező: Iparterv; építészek: Mátrai Péter, Major György; belsőépítészek: Batta Imre, Mátrai Péter – INTERDESIGN ITA; kivitelező: kiválasztása kétfordulós, nyilvános versenytárgyalás alapján történik; a kivitelezés kezdete: 1993. december; a kivitelezés befejezése: 1995. december; az épület berendezése: 1996. március; az épület üzembehelyezése: 1996. május; a beruházás teljes körű lebonyolítása: BÁCSEB Kft.

A könyvtárpépület földszint + 2 szintes, keretes beépítésű: a nyilvános övezet U alakú és a szolgáltatás T alakú szárnyai két belső udvart zárnak közre.

A. Nyilvános övezet: A nyilvános terek három szinten helyezkednek el a szerint az elv szerint, hogy minél feljebb halad a könyvtárlátogató az épületben, annál kisebb forgalmú, csendesebb terekbe ér.

Földszint. A földszinten a különféle rendezvényeket befogadó terek (150 fős előadóterem kiállítótér, magazinolvasó-kávézó) zsilipszerű megoldással a belső könyvtári terekből, vagy – más lehetőséget is kínálva – közvetlenül az előtérből is megközelíthetők. Így használatuk többnyire szervesen beépül a könyvtári szolgáltatásokba, ugyanakkor mód van a könyvtár nyitva tartásán túl is működtetésükre. Az ellenőrzési ponton áthaladva (ahol az olvasói nyilvántartás, dokumentum-kölcsönzés adminisztrációja folyik) jobbra a gyermekrészleget találjuk. Óvodások, általános iskolások fogadására készül fel elsősorban, de a gyerekek egyéni érdeklődésüknek megfelelően a könyvtár bármelyik szolgáltatását igénybe vehetik. Mesekuckó, játékszoba, gyermekfoglalkozásokra alkalmas tér is várja a legkisebbeket. A földszinten balra haladva, várhatóan nagy forgalmat lebonyolító információs részleg kialakítására kerül sor. Különféle helyi- és országos közhasznú – jogi, turisztikai, üzleti, vállalkozói, szabadidő, kulturális stb. – információk számítógépes adatbázisai segítenek a tájékozódásban. A két belső udvar számos szabadtéri rendezvény, gyerekfoglalkozás lehetőségét kínálja.

I. emelet. A látogatók lépcsőn vagy liften érkehetnek az első emeletre, ahol a szabadpolcos kölcsönző teret találják. Az állomány szép- és szakirodalmi elrendezésben kerül a polcokra. Itt működik az általános tájékoztató szolgálat különféle cédula- és számítógépes katalógusokra, kézikönyvekre, adattárakra, bibliográfiákra építve a szolgáltatást. A könyvtár saját állományának adatbázisán túl természetesen a hazai és külföldi adatbázisok is elérhetők közvetlen számítógépes vonalon.

II. emelet. A második emeletre ugyanúgy jut fel az olvasó, mint az első emeletre, ahol legnagyobb részt a helyben használható állomány helyezkedik el szabadpolcon, tematikus csoportosításban. Az olvasóterem az elmélyült tanulást, kutatást, tájékozódást szolgálja, ennek megfelelően került a legtávolabbra a zajosabb, nagyobb mozgással járó szolgáltató terektől. A zenei gyűjtemény hangzó dokumentumainak lehallgatásához igényes technikai berendezések állnak rendelkezésre, ugyanúgy, mint ahogy a nyelvtanuláshoz is. A helyismereti gyűjtemény a helyi vonatkozású különféle dokumentumokat (könyvek, folyóiratok, képek, plakátok, aprónyomtatványok stb.) tartalmazza. A részleghez megfelelő technikai felszereltségű kutatófülkék is

csatlakoznak. Helyben történő kutatásra alkalmas olvasói munkahelyekkel ugyancsak ezen a szinten kapott helyet a régi városi könyvtár gyűjteménye. Három – egy- másba is nyitható – szemináriumi szoba ad helyet a kisebb létszámú tanácskozáso- knak, csoportos foglalkozásoknak.

B. Szolgálati övezet. A szolgálati övezethez külön bejárat vezet, amely a könyv- tár ügyfél- és teherforgalmát bonyolítja le. A szolgálati övezet ugyancsak három szinten helyezkedik el, s mindegyik szintjén egyetlen bejárat köti össze a nyilvános övezettel. Az átjáró folyosókon a szolgáltatásokhoz szorosan kapcsolódó munkaszo- bák vannak kialakítva.

Földszint. Közvetlenül a bejáratnál van a portás helyisége, a telefonközpont, és az ügyfelek számára egy kis várakozó. Ezen a szinten kaptak helyet a nagy anyagfor- galmú műhelyek: könyvkötészet, anyagraktár, sokszorosító, fotólabor, műszaki szer- kesztőség, restaurátor műhely, TMK műhely. A másik szárnyban női és férfi öltö- zők, épületgépészeti helyiségek, gépkocsitároló lesz.

I. emelet. Ezen a szinten a könyvtárosi munkahelyek és a szociális helyiségek ta- lálhatók. Az előtérből nyílnak az igazgatás irodái, a titkárság és a tanácskozóterem. A szárny egyik végén az állománygyarapítás és feldolgozás munkafolyamata zajlik, mindössze bútorokkal tagolt egy térben. A szárny másik végén a hálózati-módszer- tani osztály, a gazdasági irodák lesznek. A dolgozók teakonyháját, étkező- és pihe- nőhelyiségét a szárny végében helyezték el a tervezők.

II. emelet. A legfelső szint teljes egészében az olvasók által közvetlenül nem használható állomány raktárát fogadja magába. A raktári-födémteherbírás lehetővé teszi a tömör raktározást is. A raktár befogadó képessége hagyományos elrendezés esetén 120 ezer kötet (tömör raktározáskor a duplája is elfér). A raktárat lezáró fö- dém teherbírása alkalmas a tetőtér raktárként történő későbbi hasznosítására. A nyilvános szolgálati tájékoztató pontoktól számítógépes rendszer segítségével lehet leadni a kéréseket a raktár szolgálati pontjára, ahonnan szállító berendezés (telelift) juttatja el a dokumentumokat a kért helyszínre. (Az épület ismertetéséhez felhasz- náltuk a tervezők műleírását.)

Utószó

„...ezek a rajzok majd három esztendeig tartó munkálkodásunk töredékei. A kivi- teli terv 1989 karácsonya óta készen áll és sok-sok szalagos irományfedélbe kötözve várakozik arra, hogy a földmunkások és az ácsok, a pallérok és a vasszerelők, a betonozók és a burkolók, a tetőfedők és a bádogosok, a lakatosok és az asztalosok bontogassák a csomókat rajtuk, hogy a vonalak végre életre keljenek..., hogy a város testén ejtett seb végre behegedjen..., hogy a könyvek és olvasóik végre méltó helyre kerüljenek..., de mindez ma még merő ábrándozás” – írta *Mátrai Péter* az *Építészet* című lap 1990. 3-4. számában, amely terveit bemutatta.

1993. december 11-én déli 12 órakor megtörtént az ünnepélyes alapkövetétel, így – a tervezővel együtt – sokak vágyának beteljesülése kezdetét vette. Bízunk benne, hogy 1996-ra megnyílik ez a korszerű, gyönyörű könyvtár.

Mindazoknak szeretnénk megköszönni, akik az elmúlt években segítettek meg- őrizni hitünket, kitartásra bízottak bennünket, nem tartották csupán illúziónak, hogy ebben a nehéz gazdasági helyzetben – ha minden feltétel együtt van – felépülhet a

könyvtárunk. Jól esett, hogy sokan együtt voltak velünk az alapkövetelési ünnepeken, számosan jókívánságaikat levélben vagy táviratban fejezték ki, amit ugyancsak köszönünk. Szívesen fogadjuk mindazoknak a kollégáknak a segítségét, akik ezt az 1996. évi átköltözéshez felajánlották.

Kívánjuk, hogy minél gyorsabban kövessen bennünket az a település, ahol ugyancsak régóta dédelgetett vágya könyvtárhasználóknak, könyvtárosoknak egyaránt, hogy megújuljon, vagy felépüljön egy új otthona könyvtárunknak. Szívesen átadjuk hozzá szerzett tapasztalatainkat, biztató hitünket.

Ramháb Mária

Vállalkozni

kell, mert ez szükségszerű, divat, lehetséges, mindenki ezt teszi, mit csinálnánk mást, nincs is más dolgunk, erre ösztönöz a szegénység, a szegény fenntartó, a fenntartó szegény, a barátunk, az ellenségünk, a kollégánk, a kollégánk férje, az ösztönünk, kell a pénz könyvre, folyóíratra, bérre, pénzre, paripára, vállalkozásra, a vállalkozás kudarcára, vállalkozni kell, hiszen van eszünk, mi sem vagyunk hülyébbek a butikos DETTY-nél, illetve hülyébbek vagyunk, mert nem a magunk érdeké-

ben csináljuk, pontosabban magunk miatt csináljuk, mert különben nem lenne munkánk, munkahelyünk, pénzünk, paripánk, illetve könyvünk s különben is mindenki ezt csinálja, illetve alig csinálja valaki, így majd észrevétehetem magam, mégis inkább titkolva kellene csinálni, nehogy meglássa a fenntartóm, mert akkor csökkenti a költségvetést, illetve az is lehet, hogy növeli, mert ez neki is jó, mert észrevéteheti magát X képviselő, Y párt Z köztársasági megbízott, vagy a ROK, a RÁK, a NAT, MKM, KMK, KKM és MMK előtt, persze nézz körül, végy példát, példa van, csak igazíts a saját lehetőségeidhez úgy, hogy korábbi ideáldból ne engedj, te ne engedj, már ugyan senki sem emlékszik rá, hogy mi/ki volt a te ideáلود, az ideáلود is meghízott, megkopaszodott, alkoholista lett, de te csak tegyél úgy, mintha még ezért az ideáلودért érdemes lenne dolgozni, persze igazad van, pénzt úgysem látsz, legfeljebb a közvadász-alkalmazott, vagy alkalmazott közvadász törvény bevezetése vagy be nem vezetése esetén, mert ha bevezetik magasabb lesz a fizetésed, de nem lesz pénz működésre, ezért téged elküldenek, hogy legyen pénz könyvre, ha nem vezetik be, szerencséd lesz, nem bo-

csátának el, könyvre meg egyébként sem lesz pénz, tehát nem lesz mit csinálnod, vagyis nyugodtan vállalkozhatsz, vállvetve, vállat a vállhoz, de már egyedül vagy, illetve dehogy, hiszen jártál manager, pr, VIP, nonprofit tanfolyamra: tartotta holland, francia, osztrák, skót főleg ez utóbbi fontos, vendéglőadó, kioktatott a magyar szaksajtó SZENTEGERŐBERECZKY-VAJDA nevű szerzője, különben is hányszor írtad már le, hogy a könyvtár nagy segítségére lehet a vállalkozóknak, hiszen információközpont, korszerű, gyorsan elérhető, tehát tájékozódj, olvasd Lengyel Lászlót, ne, őt most ne, vállalkozásán veszített 75 000 forintot, ellenben olvasd Lezsák Sándort, sátor-népfőiskola, rockopera, ez biztató, de ott a PRIVÁT PROFIT, a KÁPÉ, a NAPI, HETI, HAVI, baj egy szál se, ha valakinek ez nem elég,

annak ott a Kiskegyed, a Kisasszony, a Legényfogó és fordulj az OMIKK-hoz, vagy az ÉTK-hoz, illetve hozzájuk mégsem mert ők átmentek vállalkozóba, most egy kicsit elbizonytalanodom, már mindent tudsz és ez a tudás nyomasztó, mire is kellene vállalkozni?

- másolj = ez már nem üzlet
- adj ki irodákat = már az albérlő ad ki téged
- árulj = cukorkát, virágot, könyvet, csaptelepet, vécépapírt, gázturbinát
- árulj ócska ruhát = ezt ma már a kultúrház csinálja
- árulj fagyaltot = ez nem lehet üzlet, mert már Szabó Ervin sem csinálja
- árulj = teát, kávé, sört, bort, pálinkát, gyógyszert, kábítószert,
csak ezt te ne vedd be ha lehet, ne áruld el az olvasót, ő a mi vállalkozásunk!

Ambrus Zoltán

Publikálás és tájékoztatás a pedagógiában

A pedagógiai gyakorlat többszáz éves, s nyilvánvaló, hogy az összegyűlt szokások, tapasztalatok valamilyen formában mindig hagyományozódtak; azaz mai szóval az információs csatornák más-más módon és hatékonysággal, de régen is működtek.

A múlt század utolsó harmadában robbanásszerű változás következett be a pedagógiai tapasztalatok, információk áramlásában. Az összegyűlt ismeretek, majd a tudományosnak mondható eredmények esősorban a könyv- és folyóirat-kiadás csatornáin jutottak mind szélesebb rétegekhez. A széles rétegeket azért kell hangsúlyozni, mert a pedagógiai tevékenység más értelmiségi munkaterületektől eltérően azt jelenti, hogy sok tízezer szakember egyidőben megközelítően azonos tevékenységet végez, s az eközben szerzett tapasztalat viszonylag széles szakmai rétegek érdeklődésével találkozik. Ebben az értelemben a múlt század utolsó harmadára adottak voltak a feltételek egy igen sajátos könyv- és folyóirat-irodalom kialakulására. (A rövideg miatt most csak a folyóirat-kiadásra utalunk.) Míg a század közepén 1-2 pedagógiai folyóirat jelent meg, addig 1880 körül 60-70, majd az első világháború előtt több mint 90.

A pedagógiai könyv- és folyóirat-kiadás új helyzetet teremtett a pedagógiai tapasztalatok, majd tudományos eredmények összegyűjtésében és továbbításában. E spontánnak látszó folyamat már a kezdet kezdetén „központi támogatást” is kapott, hiszen a szinte egyik évről a másikra kialakuló pedagógus társadalom szakmai öntudatának, továbbképzésének számtalan problémáját egyesületi-közéleti aktivizálással és az ehhez kapcsolódó folyóiratokkal kívánták segíteni.

Az 1880-as években tehát megindult egy publikálási folyamat, de sajnálatosan úgy, hogy nem alakultak ki a publikálással kapcsolatos követelmények. A pusztá szándék is elegendő volt arra, hogy bárki, bármikor leírja vélekedését vagy a gyakorlatban szerzett tapasztalatait. E szándék a hierarchia magasabb szintjeiről csak támogatást kapott, hiszen a publikálás ténye önmagában hozzáértést, illetékességet jelentett, sőt bizonyított. E vitatható és következményeiben máig is érezhető gyakorlatot a lassan és nehézkesen fejlődő neveléstudomány semmiben sem befolyásolta. Az ellenőrizhetetlen tapasztalatok közlése, a különböző indíttatású fogalmazványok, a tudományosság különböző fokán álló publikációk áradata, megállapíthatatlan volt. Becslésük szerint a pedagógiai folyóirat-kiadás 125 éve alatt – ha átlagosan 50 folyóiratot évente 10 megjelenéssel és számonként 5 minősíthető publikációval számítunk – a publikációk száma meghaladja a háromszázezret. Ez a szám első hallásra irigylésre méltó aktivitást takar, belegondolva azonban kétségbeejtő aggodalomra ad okot, hiszen nem tudni, hogy e roppant irodalom milyen értéket takar, mennyiben segítette és segíti a pedagógiai gyakorlatot, s egyáltalában van-e remény arra, hogy benne bármilyen igazi érték megtalálható?

Mindez átvezet a tájékozódás és a tájékoztatás kérdéséhez.

Mindazok a körülmények, amelyeket felsoroltunk a pedagógiai publikálásról, nem kedveznek az igényes tájékozódásnak. Ilyen körülmények között az elődökkel való együttműködés nem alapvető igény a publikációval szemben, s a tapasztalatok, tudományos eredmények egymásra építése sem alapkövetelménye a publikálásnak. Ehelyett az egy helyben topogás, az ismételtetés, az átfedések lettek alapvető jellemzői irodalmunknak. Számítások szerint a különböző tudományokban a feleslegesen megismételt kutatások lekötik az energiák 50 százalékát. Meggyőződésem, hogy a pedagógiában ez az arány még rosszabb, s ami a legnagyobb baj: a felesleges publikációk szinte teljesen elfedik a tényleges eredményeket, melyek jól szolgálnák a pedagógiai gyakorlatot.

Az igényes tájékozódást tudományunk mindenkori politikai függősége is akadályozta. Egy-egy politikai korszak kezdetén a publikációk többsége azzal foglalkozott, hogy elhatárolja magát az adott kérdésben megjelent korábbi publikációktól, illetve azok tartalmától. Később – az előzmények megtagadása után – szintén politikai szempontok alapján kialakított haladó hagyományok pótolták az igazi tájékozódást, az előzmények igényes feltárását. A fenti és a fentiekhez hasonló okok is hozzájárultak ahhoz, hogy a pedagógiai tájékoztatás színvonala messze elmaradt más szakterületekétől.

A tájékoztatást, természetesen, nem szűkíthetjük le a könyvtárakra és az ott készülő bibliográfiai segédletekre. A tájékoztatást magának a publikálóknak kell elkezdenie, hiszen tapasztalatainak, ismereteinek, tudományos eredményeinek megismertetése, elterjesztése a célja. Így a tájékoztatás a pontos és a tartalomra utaló címadást, a világos egyértelmű megfogalmazást, a legfontosabb mondanivaló összefoglalását feltételezi. De a tájékoztatást kellene segítenie maguknak a folyóiratoknak, kiadóknak is. Sajnos azonban a folyóirat-irodalmon belül nem alakult ki optimális munkamegosztás. Az elmúlt 125 évben nem vagy alig váltak külön a tudományos igényű folyóiratok az egyesületi étellel, képzéssel vagy továbbképzéssel foglalkozóktól. Természetesen elképzelhető, hogy egy folyóiraton belül válnak külön a tudományos igényre számottartó írások a más célú közleményektől; ennek azonban voltak és vannak veszélyei. A publikálás rangját a terjedelem és a tudományosság vagy annak látszata emelte, s ennek a nyomásnak mindig nehéz volt ellenállni.

Optimális esetben a jól működő kritika is a tájékoztatás hatékony eszköze, segítője. A jó kritika ugyanis orientál, kiemel, értékkel, szelektál. Ehelyett szakmánkban a kritika legtöbbször csak dezorientált, s még tovább fokozta az érték és értéktelen összemosását. Az igazi kritika hiányának okai ismét szerteágazóak, meghaladják a cikk kereteit. Legfeljebb csak utalok arra a közismert tényre, hogy a folyóiratok többsége gyakran olyan függőségi rendszerben élt, hogy az igazi kritika egy láthatatlan, de nagyon is jól működő érdekrendszert bolydított volna meg.

A szorosabb értelemben vett tájékoztatás a különböző segédletek, bibliográfiák, repertóriumok, lexikonok stb. feladata. Korábban ezt lelkes könyvtárosok, kutatók vállalták, ma már ez a munka erre hivatott intézményeket igényel. Szakmánkban az elmúlt száz éve alatt a tájékoztatás területén az egyéni vállalkozások nagy tömegével találkozhatunk. Fenntartásaim oka nem az egyéni vállalkozások lebecsülése, hanem az a tény, hogy a befektetett energia legtöbbször nem volt arányban az elkészült munka hasznával. A pedagógia különböző részterületeiről tucatnyi bibliográfia és repertórium készült, de máig sem áll rendelkezésünkre egyetlen korszak irodal-

mának teljes feltárása. Csak példaként említem, hogy repertórium készült a *Napkeletről*, az *Ének-Zenetanításról*, a *Rajztanításról* stb., de nem készült semmilyen feldolgozás az ezeknél lényegesen fontosabb *Magyar Pedagógiai Szemlé*ről, a *Néptanítók Lapjáról* stb., stb. Meggyőződésem, hogy a sokszor egymást keresztező, vitatható fontosságú bibliográfiai összeállítások felesleges energiát vonnak el igényesebb, differenciáltabb tájékoztatástól.

A kisebb, esetleges feldolgozások mellett voltak átfogó nagy vállalkozások is. Ezek között elsőként kell megemlíteni *Hellebrant Árpád* munkáját. A Magyar Tudományos Akadémia hangyaszorgalmú tudós könyvtárosa 1905 és 1924 között a *Magyar Pedagógiában* tette közzé a pedagógiai irodalom éves termését. A teljességre törekvő összeállítás ma is hézagpótló, s az évente feldolgozott kb. 2000 tétel, világos szakrendjével, igen használható. Sajnos az 1924 és 1959 közötti időszakról hasonló összeállítás nem készült. A Fővárosi Pedagógiai könyvtár a pedagógiai folyóiratok közreadásánál (*Baranyai Mária – Keleti Adolf: A magyar nevelésügyi folyóiratok bibliográfiája 1841–1936. 1937.*), valamint az évkönyvekben közzétett értesítőirodalom megjelenetésén túl többre nem vállalkozott.

Alapvető változást a korszerű, igényes tájékoztatásban az Országos Pedagógiai Könyvtár létrejötte, illetve a gondozásában megjelenő *Magyar Pedagógiai Irodalom* című periodika jelentette. A kisebb-nagyobb változtatásokkal, de folyamatosan megjelenő bibliográfia 1959-től kiindulópontja és alapja a pedagógiai irodalom feltárásának.

A retrospektív bibliográfiák hiánya azonban még a közelmúltat tekintve is problematikus, hiszen egy-egy kérdéskörben az igényesebb tájékozódáshoz évente kettő, négy vagy hat füzetet kell áttekinteni. Ezek a körülmények is közrejátszottak, hogy neheztülő pénzügyi feltételek ellenére is jelentős munkálatok indultak el az OPMK-

ben az elmúlt évtizedek, sőt évszázad irodalmának feltárására. Elsőként említjük, hogy kiadás előtt áll egy kb. 25 íves munka, mely a *Pedagógiai tájékozódás forrásai* címen lényegében mindazokat a bibliográfiákat, repertóriumokat tartalmazza, amelyek pedagógiai irodalmat dolgoznak fel. Ez a kiadvány a pedagógiai tájékozódás alapforrása lesz, s haszna különösen azért jelentős, mert hozzáférhetővé teszi a már említett egyéni vállalkozások produktumait. Becsléseink szerint e munkában közzétett bibliográfiák legalább félmillió publikációt tesznek hozzáférhetővé.

Jelentőségében a fentieket is meghaladja az a többéves vállalkozás, melynek előmunkálatai a 80-as évek elejére nyúlnak vissza. Az iskolai értesítők feltárásáról és feldolgozásáról van szó, melynek pedagógiai, tudománytörténeti jelentősége szinte felbecsülhetetlen. Jelenleg kiadásra készítjük elő az értesítőirodalom bibliográfiáját, s ezzel párhuzamosan megkezdődött a repertórium számítógépes adatrögzítése is. *Az értesítőirodalom mintegy 40 000 kötetének repertórium*a a tanulmányok feldolgozásán kívül tartalmazza az illusztrációkat, a tanárok névsorát, a tanári kar és a tanulók számát, valamint az adott iskolaév fontosabb eseményeit (például magas szintű látogatások, jelentősebb kitüntetések, nagyobb kirándulások stb.).

A neveléstörténeti irodalomban való tájékozódásnak alapforrása lesz *A magyar neveléstörténeti irodalom száz éve* című adatbázis. A kb. 14-15 000 tételből álló adatbázis alapanyaga részben együtt van, s jelenleg a számítógépes adatrögzítés tartalmi-technikai és nem utolsó sorban pénzügyi feltételeinek kidolgozásán munkálkodunk.

A magyar iskola ezeréves múltjának megünneplése feltételezésünk szerint a hely- és iskolatörténeti kutatások fellendüléséhez vezetnek. Ezért terveink szerint a hely- és iskolatörténeti anyag feldolgozása elsőbbséget élvezne, s ez lehetővé tenné az ilyen természetű kutatások megkönnyítését, illetve azok színvonalának jelentős emelését. A számítógépes adatrögzítés előnyeiről itt nem kívánok szólni, de megemlítem, hogy ez lehetővé teszi az értesítőrepertórium és az iskolákra vonatkozó neveléstörténeti irodalom egységes hozzáférhetőségét.

*

Végül: két korábban készült bibliográfia pontosításával és kiegészítésével készül *A magyar nevelésügyi folyóiratok bibliográfiája 1841–1990* című munka is. A gépi program elkészült, s folyamatban van a közel ezer folyóirat kb. 15 000 évfolyamának feldolgozása.

A magyarországi iskola ezeréves évfordulója jó lehetőséget teremt a retrospektív bibliográfiai munkálatoknak. Meggyőződésem, hogy e munkák hozzájárulnak, hogy az évfordulóval kapcsolatos kutatások az eddigieknél gazdagabban használják fel elődeink munkáját, ugyanakkor méltó hozzájárulást jelentenek a tervezett ünnepségsorozathoz.

Jáki László

Egy magyar könyvtárosgyerek hihetetlen kalandjai Amerikában

Oké, oké, elismerem, ez a cím kicsit túl bombasztikus. De csak az európai fülnek az. Amerikában a legunalmasabb szakkönyvnek is olyan címet adnak, hogy el lehessen adni. A valódi tartalomra a szerényebb alcím utal. Fura módon a katalogizálási gyakorlatban az informatív alcímet nem veszik figyelembe, gyakran levágják, s marad a bombasztikus üresség. Szóval átéltem egyet és mást Amerikában, s ha élményeim nem is „hihetetlen kalandok”, azért biztosra veszem, hogy sokan egyszerűen képtelenek elhinni a csillogás mögötti szimpla valóságot. Ebbe a hibába egyébként néha én is beleesem, még most is, öt év után. Az elvű baloldali ideológiai oktatás annyira nem volt meggyőző, hogy mindenkiben nagy várakozásokat keltett a becsmérelt nyugat iránt, amiről aztán időről időre kiderül, hogy nem reális. Túlfűtött lelkesedés és keserű kiábrándulás között nehéz az összhangot megtartani.

De sokszor eszembe jut az a mondás, hogy aki csak egy-két hetet tölt el egy idegen országban, az könyvet tud írni az emlékeiből, aki néhány hónapot, az cikket ír róla, aki pedig éveket tölt el ott, az hallgat az élményeiről. Amikor 1987-ben itt jártam, s alkalmam nyílt rá, hogy egy középvárosi könyvtárban önkénteskedjem, szinte muszáj volt megosztanom első élményeimet a hazaiakkal! (Vendég/munkás/voltam Amerikában. *Könyvtáros*, 1987. 7. 385–390. p.)

Többnyire lelkendezve meséltem el, milyen érzés egy integrált számítógépes könyvtári rendszert használni, vonalkódos leolvasókkal, lopásgátló berendezésekkel, könyv-bedobó csúszdával, milyen jó otthon videókazettán megnézni kedvenc filmjeimet, s milyen egyszerű telefonon csatlakozni valamely távoli számítógépes adatbázishoz, ha gyorsan van információra szükségem. S milyen lelkesen használják az amerikai gyerekek a helyi könyvtárat, amelynek gyakori látogatása nélkül iskolai tanulmányaikkal nem is boldogulnának. Nos, ez volt a felszín.

Azóta módomban volt megismerni a mélyebb rétegeket, s kissé kijózanodtam. Hadd helyesbítsek tehát: a lopásgátló gyakran annyira megbízhatatlan, hogy amikor jelez, a könyvtárosok csak legyintenek vagy bocsánatot kérnek, szinte fel sem merül, hogy megvizsgálják az olvasó táskáját. A könyvcsúszda valóban kényelmessé teszi a könyvek visszahozatalát (éjjel-nappal használható, nem kell megvárni, míg a könyvtár kinyit), de a könyvtárosok gyakran elfelejtik bekönyvelni a visszavett könyvet, s amikor a 30-40 dollárra büntetett olvasóval már nem lehet bírni, a vitát az dönti el, ott van-e a reklamált könyv a polcon vagy nincs, és sokszor ott van. A videókazettán szinte kizárólag amerikai filmeket lehet kölcsönözni, azon belül is elsősorban a hollywoodi kommersz termékeket, kevés videókölcsönző vagy könyvtár tud beszerezni európai vagy ázsiai alkotásokat. Nincs filmmúzeum, filmklub. Nemrég hangkazetták között akartam válogatni, de feladtam. Az üzletben nem engedték meg, hogy behallgassak a kazettába, a könyvtárakban pedig nincsenek zenei részlegek,

legalábbis a mi vidékünkön nincsenek. Talán New Yorkban, azt mondják. (Olyan ez, mint egy Csehov-darab: itt élek vidéken, az elektronikus jólétben, s Moszkvába vágyom.)

Az otthonról feltárcsázható adatbázisokat hat év alatt kétszer-háromszor használtam. Az ok: nincs pénzünk az ily módon megugró telefonszámlára. A könyvtárba szoktatott tinédzserekről pedig az derült ki, hogy könyvtárhasználat után kisebb dolguk is nagyobb a kultúránál. Nemcsak kábítószert fogyasztanak, de újabban revolvért is hordanak, és számos iskolában kellett olyan fémdetektorokat felszerelni, mint a repülőtereken. (Egy hírlapi karikatúra két, fal mellett lapuló tanárt ábrázol. Az egyik azt mondja a másiknak, aki a kezében revolvért szorongat: – Biológiaórára megyek. Fedezz!)

Képzés, diploma

A magyarországi főiskola és az egyetemi kiegészítő után Amerikában mindent előlről kellett kezdenem, mert a hazai diplomát nem fogadják el. Amerikai egyetemre persze nem is gondolhatok, az árak csillagászatiak, ösztöndíjat nehéz szerezni, kölcsönt vén fejjel ugyancsak nehezen kapnék, marad a szegények főiskolája, a community college, amit minden megyében az adókból tartanak fenn. Egy nevesebb főiskolán az évi tandíj 20-30 ezer dollár, itt csak kb. ezer. De csak kétéves, nem ad igazi főiskolai diplomát. Aki olyant akar szerezni, annak még további két évet kell végezni a drága helyen. Az a szerencse, hogy az itteni két év beszámít.

Engem inkább a lehető legalacsonyabb szintű képzés érdekel, mert így is elmondhatom majd magamról, hogy 25 évi európai könyvtároskodás után az amerikai könyvtárakról is van valami képem. A lehető legalacsonyabb szint: a könyvtáros szakmunkásképzés, a community college-ban. Beiratkoztam, elvégeztem. Igazság szerint hátravan még egy pszichológiavizsgám, de órákra már nem kell jánom. A College Level Equivalency Program (CLEP) vizsgája olyasmi, mint nálunk egy nyelvvizsga, mindegy, hogyan szerezte az ember a tudását. Bárcsak több ilyen lenne! (Angol nyelvből, illetve nyelvhelyességből már letettem egy ilyet, a hazai nyelvvizsgák segítettek.)

Szóval szakmunkásképző. Elismerem, rám fért. A katalógizálás egy kicsit helyre tette az európai magabiztosságomat. A Dewey eléggé eltér az ETO-tól, a Kongresszusi Könyvtár osztályozási rendszerét pedig könyvekből lehetetlen megismerni.

Amellett nehéz volt leszokom az ETO rugalmasságáról. Amerikában a tematikus raktári szám minden műre nézve egyedi, s emiatt kilométernyire nyúlik. Ennek a jelzetnek a megadásával aztán ki is merül a szakozó hatásköre. Sokszor valaki más alkotja meg a tárgyszókat, esetleg a szakozó szellemi munkáját teljesen figyelmen kívül hagyva. A raktári elhelyezésre az előbbit, a katalógusban való visszakeresésre kizárólag az utóbbit használják, sehol egy szakkatalógus. Nekem valahogy mindig az jutott eszembe, milyen könnyen ki lehetne fejezni ennek vagy annak a könyvnek a tartalmát egy kettőspontos viszonyítással, amit aztán innen is, onnan is vissza lehet keresni... (A számítógépes katalógus sem különb, tárgyi feltárára tárgyszókat használ, s ha lehet is benne keresni szakjelzet szerint, az csak annyi, mintha a polcok között sétálnánk.)

A könyvbeszerzési ismeretek során elsajátítottam a piacgazdasági gondolkodást, megtanultam, hányféle módon kell elszámolnom, azt bizonyítván, hogy az adófize-

tők pénzéből egyetlen cent sem megy kárba, továbbá kitől milyen jogcímen lehet egy kis jótékonykodást kunyerálni, miből lehet pénzt csinálni a költségvetés számára. Könyvtártörténetből új volt, mi mindent köszönhet az egész amerikai kultúra a szovjet szputnyiknak, ami után a megdöbbsent kormányzat, s a helyi szervek is hirtelen megnövelték az iskolák, gyerekkönyvtárak, közművelődési könyvtárak támogatását, valamint az állami szintű felsőoktatásnak juttatott pénzeket. (Lám, nem mindenki ünnepli a hidegháború végét.)

Ami a képzésben némi csalódást okozott, az a számítástechnika meglehetősen elnagyolt kezelése volt. Minden tantárgyban esett szó az automatizálási vetületekről, még demonstrációkat is tartottak a számunkra, de nem azt tanították, hogyan kell számítógép segítségével ezt vagy azt a munkafolyamatot elvégezni. És szemmel láthatólag az oktatók sem nagyon ismerték ezeket a programokat. Maguk is többnyire a hagyományos környezetben dolgoznak. (S a 2 éves főiskolák költségvetése nem engedi meg, hogy tájékozottabb szakembereket szerződtessenek, jobban automatizált munkahelyekről.)

Álláskeresés, munkahely

Hiába lettem boldog tulajdonosa a legendás „zöld kártyának”, azaz hiába engedték meg, hogy ne csak önkénteskedjem, de a munkámért pénzt is kaphassak, az amerikai munkaerőpiac katasztrofális helyzete miatt állásra sokáig semmi reményem sem volt. Elmentem hát a helyi munkaközvetítő irodába (Pennsylvania Job Center), ahol pályaalkalmassági tesztet végeztettek velem, s megállapították, hogy szellemi munkára nem nagyon lennék alkalmas, de igen jó pék válna belőlem. Én nem bántam volna, hiszen gyerekkorom óta imádom a friss kenyér illatát (kár, hogy Amerikában friss kenyeret egyáltalában nem lehet kapni, csak papírvékonyat, piritósnak valót), de hiába, péket sem kerestek. A címemet felírták, de azóta sem értesítettek. Valahol meghalt egy könyvtáros: megpályáztam a helyét. Valaki idegösszeomlást kapott: azonnal jelentkeztem. Mikor kirándulni indultunk, a feleségem egy vonzó álláshirdetést talált az újságban, az út mellől hívtuk fel a könyvtárat, hogy én legyek az első, aki válaszol. Egy mikrofilmes cégnél délutáni műszakra kerestek fényképészt. Jelentkeztem. (Miért is ne? Utoljára otthon az OSZK mikrofilmtárában dolgoztam. Igaz, hogy csak az olvasószolgálatban, de itt az ideje, hogy szélesítsem a látókörömet.) Sehol sem volt szerencsém. Hol túlkvalifikáltak találtak (amit a szak-szervezet nem nézne jó szemmel), hol az amerikai helyismeretemet kevesellték, hol egyszerűen csak „túl sok volt az eszkimó”, azaz az állástalan könyvtáros, s engem mint idegent szinte automatikusan a végére soroltak. (A „job interview”-ig, azaz a káderezésig így is gyakran eljutottam – a kelet-európai származás valószínűleg egzotikusan hangozott...)

Aztán a megyei főiskolán felcsillant a szerencse: alkalom adódott, hogy hetenként egy nap bejárjak dolgozni. Ez alatt az egy nap alatt megkerestem az egész havi zseb-pénzemet. Addig-addig ügyeskedtem, míg be nem hívtak két, sőt egy ideig heti három napra is. Ez már igen komoly kóstoló volt. Közben megállás nélkül pályáztam, pályáztam, megfelelő módon át- és átirva a szakmai önéletrajzomat, kihagyva belőle minden KMK-s csillogást és publikációt, de mind vastagabban aláhúzva az amerikai munkatapasztalataimat.

Így akadt horogra az első igazi, teljes foglalkoztatású amerikai állás, Eastonban, egy négyéves főiskola könyvtárában. Másodosztályú könyvtártechnikusként egyszerre kellett végezni a könyvtárközi kölcsönzést, a folyóirat-érkeztetést, én bontottam és osztottam ki a postát, s kölcsönzőpultnál is ki kellett segítenem. Januárban kezdtem, a tanév nehéz pontján, s a KMK szakkönyvtárának taposómalmát kivéve, ez volt életem legkeményebb munkahelye. Reszkető térdekkel kapaszkodtam meg a napi kétszer 15 perc pihenőben, délben pedig – otthoni szokás szerint – a könyvtárban fogyasztottam el az otthon becsomagolt szendvicsebédemet. (Sajnos, a munkaszobákban tilos ételt, italt tartanunk; a szigor oka a néhány éve tapasztalt hangya-invázió.)

Közérzet

Első élményeim az új munkahelyen meglehetősen vegyesek voltak. Névre szóló poszterrel fogadtak, egyszer meg is vendégeltek (ez ott minden új dolgozónak kijár, helyi hagyomány), de az újdonság varázsa hamar megkopott, s meg kellett ismernem a munka árnyas oldalát is. Ami a leginkább szemet szúrt, az az amerikai könyvtáros-társadalom megosztottsága volt: a „profik” mélyen lenézik a „segéd-erőt”, akikről fel sem tételezik, hogy valami esze is lehet. Egyszer egy vegyipari folyóiratot „érkeztettem” éppen (azaz ennek az adatait vittem be a számítógépes adatbázisba), amikor szólt a telefon, s alkalmasabb ember híján én vettem fel a kagylót. Azt kérdezte a hívó, hogy van-e vegyipari periodikánk. Boldogan mondtam, hogy van, s rögtön adtam is neki egy pár címet. Egy percig embernek éreztem magam. Csak egy percig: rögtön kioktattak amiért magam merészeltam válaszolni az érdeklődésre. Arra ott vannak a referenzszakemberek.

S ez a szellem (tudom, hol a helyem, s ahhoz tartom magam) a dolgozók egymás közötti beszélgetéseiben is tetten érhető. Egyszer, beszédes kedvemben (ritkán van ilyen) írtam egy széljegyzetet egy könyvtárközi kérdésre: „csodálkozom azon, hogy ez az új és népszerű könyv nincs meg nekik” (egy híres, nagy egyetem könyvtárában). Kolléganőm visszaírt: „nem a mi dolgunk a csodálkozás”. (Aki tud angolul, annak a kedvéért az eredeti választ is ideírom, a zamata miatt: „It’s not ours to wonder”).

A könyvtárakban megkövesedett hierarchia közelít ahhoz, ami a kórházakban van: orvosok jobbra, ápolók-nővérek balra, a kettőjük útja csak a giccses regényekben találkozik. (Nekem valahogy jobban tetszett, hogy egyetemi végzettséggel is csak amolyan „könyvtári dolgozó” voltam. De biztosan sokan nem értenek velem egyet.)

A vicc az, hogy még ha valaki meg is szerzi az egyetemi végzettséget (az elmúlt hónapokban volt egy ilyen eset) azt továbbra is másodrendűként kezelik, már ami a változatlan munkabeosztásának kijár. (Milyen jó is azoknak otthon, akik magasabb képesítést szereztek: ha esetleg fizetésemelésre nincs is pénz, legalább a káderfejlesztési tervekben számítanak rájuk.) Az amerikai könyvtárakban nincs előléptetés, és nincs fizetésemelés. Illetve, ha emelik a fizetést, azért teszik, mert a szakszervezet kialakulta, s akkor mindenki egyformán részesedik belőle. A jó dolgozó is, a rossz dolgozó is. Az előbbre jutás egyetlen útja az állásváltogatás. Ezért aztán mindenki szüntelenül pályázik, önéletrajzokat gyárt, telefonál, elbeszélgetésben reménykedik.

A vezetők közönyössége meglepett. Az osztályvezetőm mindössze egyszer méltat

tott arra, hogy leüljön mellém egy kis beszélgetésre, akkor is annyi volt a mondanivalója: „Ugye, tudod, hogy hiába dolgozol tovább, nem követelhetsz rajtunk túlóradíjat?” Megpróbáltam elmagyarázni neki, hogy valamit elügyetlenkedtem, s nem akarom, hogy ez visszavessen a munkámban. Nem értette. Azt, hogy véget ért a hathetes próbaidőm, csak abból tudtam meg, hogy a szakszervezet küldött egy felhívást: miután véglegesítettek, esedékes a tagsági díj befizetése. (Minden új tagnak 50 dolláros „beavatási” díjat kellett fizetnie, de mire rám került volna a sor, ezt a rendelkezést szerencsére felülvizsgálták. A helyi szakszervezet történetében én voltam az első, akinek nem kellett megfizetnie ezt a sarcot. De, fura módon, a szakszervezeti tagok erre az alapszabály-változtatásra nem voltak feljogosítva. A jogi huzavona úgy ért véget, hogy az egész tagság „átigazolt” egy rivális szakszervezeti egységbe.) Mindez az alacsonyabb szintű munkákra érvényes. A „profikra” nem vonatkozik a kollektív szerződés, ők egyénileg szerződnek.

Hogy azután a „profik” milyen nagy tetteket hajtanak végre, arra csak két példa: az egyik egyetemi könyvtárban úgy ünnepelték meg az automatizálás tizedik évfordulóját, hogy délután kikapcsoltak minden komputert: hadd tudják meg a hálátlan olvasók, milyen lenne a könyvtár számítógépek nélkül. A mi könyvtárunkban pedig egyik napról a másikra megsemmisítették a borsúra-gyűjteményt, mert úgy találták, hogy nincs eléggé kihasználva. (Folyóiratoként ez engem is érintett, ezért óvatosságból minden ilyen dokumentumot félretettem s főnököm elé terjesztettem egy javaslatot a nem gyűjtendő periodikumok hasznosítására. Ez október elején történt. Pestiesen szólva még mindig fogalmazza a választ...)

Amikor először néztem szét Amerikában, 1979-ben, már az volt a benyomásom, hogy az amerikai könyvtárosok kevésbé képzettek, mint az európaiak, viszont a számítógépes adatbázisok elérhetősége révén így is jobb szolgáltatást képesek nyújtani. Nos, azóta még inkább a számítógépek javára tolódott el az intelligencia-mérleg.

Ami a munkakörülményeket illeti, nem vagyunk elkényeztetve. Az új dolgozónak szabadsága alig van, még a karácsonyt is meg kell váltania az első évben (bemennie nem kell, de annnyival kevesebb fizetést kap). Még fizetés nélküli szabadságról sem igen lehet szó. A munkaadónak kell a munkaerő, s ha nem egészen kapja meg, inkább keres másikat. A munkaerőpiacon dolgozó-túlkínálat van, így nem gond másikat találni. A kollektív szerződésről folytatott szakszervezeti vitában elhangzott: ha sztrájkba lépünk, a főiskola vezetése kész az egész segédszemélyzetet leváltani. Még az otthon oly népszerű csúsztatást sem ismerik (csak egy változatát, amelyben a munkaadó túldolgoztat, s ezt az időt később ki lehet venni).

Szakmai benyomások

Könyvtárközi munkám során alkalmam volt megismerni a világ talán legtreményesebb mikrofilmes szolgáltatását. A neve: BUSINESS COLLECTION, s az alapötlet jó: afféle „mikrofilm-újságként”, ömlesztve küldik ki a lefilmezett lapokat, s egy indexből lehet kikeresni, hogy melyik üzleti jellegű folyóirat melyik száma, melyik tekercs képkockáján kezdődik. Az ember beleteszi a gépbe a filmet, s elektromos motorral másodpercek alatt meg lehet találni a cikket. A bökkendő az, hogy az index nem pontos, az újabb kumulációkból kimarad egy-egy régebben már felvett tétel, s a feldolgozott számokból is néha csak egy-két oldalt filmeznek le (mondjuk, a cikk

hetedik oldalát meg egy hirdetésnek a felét). Amikor könyvtárközini kéri valaki a számot (mert a központi katalógus feltünteti, hogy az illető folyóirat nálunk megvan), sorozatban kell visszaküldenem a kérést mint teljesíthetlent. De a gép is elromlik minden héten, s mire le tudjuk másolni a cikket (mert azt meg kell hagyni, hogy a papírmásolatot szépen elkészíti), a kérés már automatikusan a következő könyvtárhoz vándorol (az OCLC könyvtárközi automatizált rendszere gondoskodik arról, hogy ne ragadjon le egy helyen), s a mi szolgáltatásunk senkit sem érdekel (persze, a számlákat sem hajlandók kifizetni a késve küldött másolatokért).

Csalódás volt, hogy a mikrofilmmel foglalkozó könyvtárosok csak úgy képesek átfordítani a rosszul visszatekert filmet, hogy előbb az egészet legombolyítják a koszos szőnyegre. Az OSZK mikrofilm-tárában használt egyszerű visszacsévélnék már három gazdája is lenne Amerikában, kíváncsi vagyok, sikerül-e üzletet kötni. Ugyanígy elámultak amerikai kollégáim, mikor arról meséltem, hogy nálunk létezik a szortírozó doboz, vagy hogy amikor szortírozunk gumiujjat húzunk fel, azzal választjuk szét az összetapadt cédulákat. (Ha lenne újítási díj, már dagadtra kerestem volna magam. Minden arrogancia nélkül úgy érzem néha, mintha misszionárius lennék...)

Információs társadalom

Ennyi panasz és kritika után kérdezhetné valaki, miért nem jövök inkább haza, mi tart odakinn. A családi szempontok mellett leginkább az, hogy úgy érzem, félig a jövő információs társadalmában élek. A családi otthonból elérhető adatbázisokra talán még nem ért meg az idő, hiszen annyira költségesek, hogy kevesen engedhetik meg maguknak a luxust. De a felsőoktatási és kutatási intézetek a közpénzekből támogatva olyan információs hálózatot tartanak fenn, amelyben élmény részt venni.

Az adatbázisok a mindennapi munkában is jelen vannak, elsősorban az OCLC révén. Ez az Ohio államban honos, de már az egész világra kiterjedő bibliográfiai adatbázis döntő mértékben megkönnyíti a tagkönyvtárak leíró katalogizálását, a könyvtárközi kölcsönzési tranzakciókat, továbbá újabban a referenzmunkát is. Mivel a könyvtárközi kölcsönzési rendszernek azért van egy-két komoly hiányossága (az új rekordok felülírják a régieket, a régebbi tranzakciók adatai törlődnek, a visszakeresési lehetőségek korlátozottak stb.), hobbiból magam is írtam néhány programot, amelyek a munkámat precízebbé, gyorsabbá, s nem utolsó sorban könnyebbé tették. (A programjaimat megtűrték, de amikor a könyvtár megvásárolt egy drágább – s bizonyos gyakorlati vonatkozásokban gyengébb – szoftvert, nekem is fel kellett hagynom a „partizánkodással”, a programok konzekvensége jegyében. Abban reménykedem, ha saját munkaadóm nem is tart igényt rá, megpróbálom másnak eladni, magánszemélyként, egyszemélyes vállalkozás keretében.)

A jövő információs társadalmának előjelei jóval túlmennek az OCLC-típusú kollektív könyvtári vállalkozásokon. Az elmúlt egy-két évben az Internet nevű szuperhálózat nagykorú lett, szinte minden professzor, kutató, könyvtáros, sőt diák saját számlával, illetve jelszóval (password) rendelkezik. A banki analógia félrevezető, mert nem a használatnak kell fizetnie: a hálózatot stratégiai megfontolásból az egyetemek közössége, illetve az állam tartja fenn. A professzor elektronikus levele percek alatt eljut a Föld bármely hasonló intézetébe, s ugyanígy érkezők és vita-hozzászólások is utaznak a világot körülölelő telefonhálózat optikai kábeleiben, vagy a

műholdak közvetítésével az éter hullámain, méghozzá teljesen ingyen. Vannak elektronikus folyóiratok is, továbbá ezrével „vitaklubok” (discussion group), a legelképzhetetlenebb témakörökben. Mivel az ide-oda küldözgetett üzenetek tartalmát senki sem ellenőrzi, természetesen ételrecepteket, dilettáns költeményeket, pornográf fotókat ugyanilyen könnyen lehet küldeni, terjeszteni. Kelet-európaiként nem tudom egészen beleélni magam ebbe a gazdagságba: ami ennyire jó, azt nálunk előbb-utóbb elveszi az állam. Vagy annyira megadóztatja, hogy abban nincs köszönet.

Az OCLC adattárában nincs jele Magyarország részvételének. Az Internetben már igen, pl. a Budapesti Műszaki Egyetem kísérleti „gofer”-központja. Nem áll módomban olvasni a hazai szaksajtót, de a szokásokat ismerve biztosra veszem, hogy már a legelső kísérletek is nagy visszhangot kaptak. Ha a hazai pénzügyi és technikai helyzet lehetővé teszi, minél előbb csatlakozni kellene az Internethez, legalább közvetett módon (telefonon-telefaxon küldött kérések továbbítása egy központi irodából, illetve a lehívott hírek, adatbázis-visszakeresések előfizetők körében történő terjesztése jöhetne leginkább számításba).

Utószó

Nyáron újrakezdtem az álláshirdetésekre való válaszolást – könyvkiadónál fordítónak, újságszerkesztőségénél adatellenőrzőnek jelentkeztem, s a könyvtárak közleményeit is figyelemmel kísértem. Amikor az egyik állam által fenntartott egyetem a jelentkezésem alapján behívott egy kis elbeszélgetésre, meg sem fordult a fejemben, hogy nekik is kellhetek. A főiskolai állással a hátam mögött nem volt sok koc-

kázat, ezért minden aggály nélkül beszéltem a könyvtáros-múltamról, s hogy miként képzelem el a jövőt. A fizetés itt sokkal nagyobb volt, s szinte az állam is leesett, amikor kezembe vettem az értesítést, fel vagyok véve. Kiderült, hogy szerencsémnek részben orosz nyelvtudásomnak köszönhetem. Az egyetemen működik egy orosz kulturális központ, de nemigen van rá ember. Nos, engem nem oda vettek fel, hanem könyvbeszerzőnek, de szó van róla, hogy a jövőben foglalkozom majd orosz könyvekkel. (Nem vagyok egyedül: egy Magyarországról „vendégszereplő” református lelkész ismerősöm felesége is abból az orosz tudásból él, amit kötelezően kellett elsajátítania otthon. A megszállás előnyei...)

Ebben a könyvtárban minden vezető nő, s meglepően jól vezetnek. Még arra is volt gondjuk, hogy megkérjenek: ha kívülállóként bármi kritikai észrevételem, építő javaslatom lenne, bátran mondjam meg, mert szeretnék a munkát korszerűsíteni. Szóval ilyen is van. Sajnos, akármennyire is újító beállítottságúak az itteni könyvtárosok, a kezük meglehetősen meg van kötve, az otthonról már ismerős állami bürokrácia miatt. Majdnem mindenki ért a számítógépekhez (ezért az is érdekli őket: én mit tudok) – csak éppen alig van számítógépük. Mint otthon, nem?

Azzal zárom levelem, hogy minden bosszantó élményem ellenére „megbecsülöm magam”, s igyekszem a legtöbbet kihozni ebből a szakmai-kulturális „kihívásból”. Remélhetőleg a jövőben sok magyar könyvtárosnak lesz módjában megismerni az amerikai könyvtárügyet, s aztán végre nekiláthatunk utánozni... a skandináv példákat.

Ja, a szokásos záradék: ha Amerika keleti partján jártok, ugorjatok be, szívesen látok mindenkit. De legalább üzenjetelek (új telefax-számom: 610-683-4483; Internet-címem: mandycacad. csv.kutztown.ed.).

Maradok:

Mándi Gábor

Magyar könyvtárosok és könyvkereskedők Dániában

A Dán Királyi Könyvtár, a Dán Könyvkereskedők Egyesülete és a Dán Felnőtt-Továbbképző Központ szervezésében és támogatásával 1993. október 18–24-e között 26 magyar könyvtáros és könyvkereskedő egy hetes tanulmányúton vehetett részt Dániában. A Demokrácia Alapítvány, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Magyar Olvasástársaság és a munkahelyek segítségével valósulhatott meg ez a jelentős szakmai program, általa bepillantást nyerhettünk a dán könyvtári rendszer teljességébe.

Első vendéglátónk a Dán Könyvtárosok Szövetsége volt, ahol a szövetség érdekvédelmi munkájával és a dán kulturális életben végzett tevékenységével ismerkedhettünk meg. Dániában nagyon erős a dolgozók érdekvédelme. A szövetség „esemnyőjébe” a Könyvtárosok Szakszervezete, a Könyvtárvezetők Egylete, a Kutatók Egyesülete, a Kereskedelmi és Irodai Dolgozók Könyvtári Szervezete tartozik. A Dán Könyvtárosok Szövetsége 1970-ben alakult meg, az 1905 óta működő Dán Könyvtáros Egyesületből jött létre. Ez a könyvtári szervezet szakmai és szak-

szervezeti kérdésekkel egyaránt foglalkozik. A régi Könyvtáros Egyesület munkál-
tatókból álló tagjaiból alakult meg a Könyvtárvezetők Egylete. 1978-ban további
szervezkedés történt. A Könyvtáros Egyesületben a kutató könyvtárosok is megalá-
kították szakszervezetüket. Az elmúlt években elsősorban az irodai dolgozókat bo-
csátották el, ennek hatására alakult meg az Irodai Dolgozók Könyvtári Szervezete is.
Nincsenek helyi alapszervezetek, de minden munkahelyen van egy választott
személy a kapcsolattartásra. A 14,7%-os munkanélküliség csökkentésére állásbörze
működik a székházban. Új munkaterület nyílt meg a könyvtárosok előtt a magánvál-
lalatoknál. A magáncégek rájöttek, hogy a könyvtárosok milyen jó rendszerszerve-
zők, és hatékonyan működnek a termékekről megjelenő információk összegyűjtésé-
nél, rendszerezésénél. A szövetség tanfolyamokat is szervez a munkanélküliek szá-
mára.

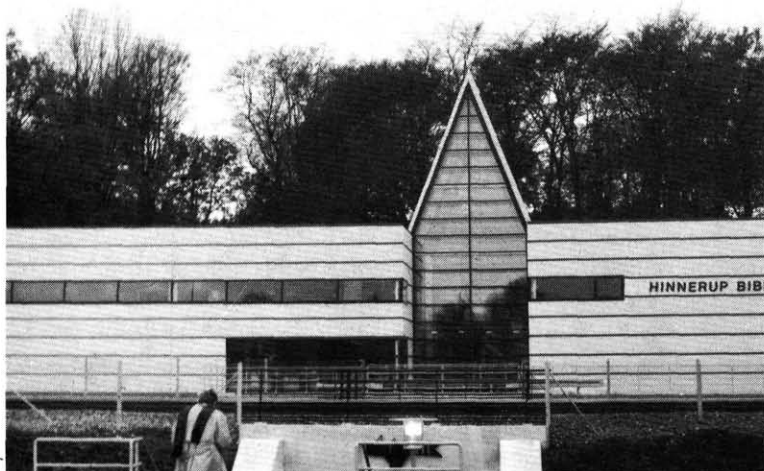
Könyvtárosképzéssel is foglalkozik a Dán Könyvtárosok Szövetsége. Érettségi
után 4 éves képzés főiskolai, s négy év után pedig kétéves könyvtártudományi utó-
képzés adott egyetemi végzettséget. Jelenleg a könyvtárosképzés átmeneti állapot-
ban van. A Szövetség 3 éves tanfolyamot szervez (az kb. a mi könyvtárkezelői tan-
folyamunknak felel meg), de ez nem ad felsőfokú képesítést, csak a négy- vagy öt-
éves képzés. Évente 160 új könyvtárost képeznek. Nem akarják a képzést csökken-
teni, hanem új munkaterületeket hoznak létre.

A Szövetség egy segélykasszát is működtet. Dániában szinte mindenki belép
ebbe, mert a segélykassza a munkanélkülieket segíti, és bárki lehet munkanélküli. A
munkanélküli segélykasszák egy-egy szakszervezethez csatlakoznak. A Dán Könyv-
tárosok Szövetségének segélykasszája az egyetemi munkanélküli segélykasszához
csatlakozik. A segélyt 7 évig kaphatja valaki, az a fizetés 60%-a. Két évenként van-
nak bértárgyalások. A Szövetség a diplomások központi szakszervezetén keresztül
tárgyal a kormánnyal. A bérkérdés mellett a munkaidővel, az igénybe vehető sza-
badságok jogcímeivel is foglalkozik. A Szövetség maga is tárgyal a kormánnyal a
juttatásokról. Bár a bértárgyalások központosítottak, de ezekre pótlólagos helyi
megállapodásokat lehet építeni. A központi bértárgyalásoknál elkülönítenek egy bi-
zonyos összeget, erről helyileg állapodnak meg. (Ahogy ezt ők nevezik, ez az ún. ...

nyaló pótlék.) Ezeket az összegeket a helyi bizalmi és a munkáltató közti megá-
lapodás alapján használják fel. 75 korona a minimál órabér Dániában, erre jön a mű-
szakpótlék, és fizetik az utazási költségeket. A könyvtárosok a dán bérskála közép-
táján állnak.

Ezután a Dán Könyvtári Központba látogattunk el. Működése 1939-re nyúlik
vissza. Kezdetben a dán könyvek nemzeti bibliográfiába foglalása, majd katalógu-
sok, tájékoztatók készítése, 1976-tól a számítógépesítés is a központ feladata. Je-
lenleg három részvényes működteti: a helyi és területi önkormányzat, a koppenhágai
és a Gyldendon-i kiadó. Itt található a dán központi katalógus, és itt állítják elő az
iskolai és közművelődési könyvtárak részére a katalóguscédulákat. A dán nemzeti
bibliográfiát nem a Dán Könyvtári Központ készíti, hanem egy magánvállalat. A
Központ a bibliográfiai leírást készíti. A DBC évi 16 ezer új anyagot tartalmaz. Az
adatszolgáltató a Dán Királyi Könyvtár. Az ISBN-t a Könyvtári Központ gondozza.
Könyvajánlásukat a mi „Új Könyvek” kiadványunkhoz tudnám hasonlítani, bár attól
sok szempontból eltér. Ez a „Könyvpiac” című kiadványuk bibliográfiai leírást,
annotációt, ajánlást – hogy melyik könyvtárnak ajánlja beszerzésre – és egy megren-
delő szelvényt is tartalmaz. Egyetlen könyvtár sem vásárol meg olyan könyvet,
amelyik ebben a kiadványban nem jelenik meg. A Könyvtári Központ annyi szel-
vényt küld a könyvtárnak, ahány könyvet ajánl megvásárlásra akár az iskolai, akár a
közművelődési könyvtáraknak. A könyvtárosok ezzel a szelvényvel három helyen
vásárolhatnak. A Könyvtári Központban, a helyi könyvkereskedésben, vagy magán-
könyvkereskedelemben, ahol könyvtári kötést rendelnek. A köteteket a helyi könyv-
kereskedőhöz küldi el a megrendelt bekötött könyveket. A központi adatbázisba
hamarabb bekerül az új könyv, mielőtt nyomtatásban a könyvpiacra megjelenne. A
könyvtárak lemezen is megkapják az új kiadványok jegyzékét, amit online lekér-
hetnek a központtól. Az állam ehhez támogatást nyújt, négy héten belül a könyv
megjelenése után a kiadványnak a nemzeti bibliográfiában is meg kell jelennie. Min-
den iskolának, minden közművelődési könyvtárnak van számítógépe. Adatbázisába
azonnal beépítheti az újonnan megjelenő kiadványokat, online megrendeléssel. Ezt
egy könyvtárközi együttműködési rendszer, az ún. DANBIB teszi lehetővé, amelyik
itt, a Könyvtári Központban működik. Ez a Nemzeti Könyvtár, a népkönyvtárak, az
iskolai és kutató könyvtárak közös adatbázisa.

Dániában az állami és az önkormányzati könyvtárak között erős a határvonal, a
DANBIB ezt a határvonalat akarja lebontani. 1990-ben döntött úgy a dán kormány,
hogy a kutató könyvtárak és a népkönyvtárak külön adatbázisa egyesüljön, műszaki
berendezése kicserélésre kerüljön. Egy közös rendszert hoztak létre az ALBA
(tudományos könyvtárak adatbázisa) és a BASIC (a közművelődési könyvtárak
adatbázisa) összevonásával, a DANBIB-ot. Összehasonlításként a BASIC kb. 900
000 dán és külföldi könyv, valamint kiadvány bibliográfiai adatait tartalmazza, 1100
terminálon kb. 180 könyvtári rendszer használja. 1991-től létrejött az együtt-
működés a Dán Könyvtári Központ és a kutató könyvtárak számítástechnikai irodája
között. A rendszer karbantartását és továbbfejlesztését a Dán Könyvtári Központ
végzi. A közös adatbázis tartalmazza a Dán Nemzeti Bibliográfia adatait, a kutató
könyvtárak, a népkönyvtárak és iskolai könyvtárak adatait, valamint az amerikai,
angol és német nemzeti bibliográfiákat. A DANBIB beindítását 1994 januárjában
tervezik. Elindításával a közeli jövőben megvalósul, hogy a legkisebb dán könyvtár
is tud csatlakozni a legnagyobb dán adatbázishoz. A bekerülő művek természetesen

lelőhelyet is közölnek, így az adatbázis a dán és külföldi könyvtárközi kölcsönzésnek is nélkülözhetetlen eszköze lesz. A DANBIB létrehozása az állam, az önkormányzatok és a könyvtáros szakma összefogásával valósul meg. Azt gondolom, hogy a magyar könyvtári számítógépes hálózat kiépítéséhez mintául szolgálhat a dán rendszer, és nem a távoli jövőben Magyarországon is mindenki számára hozzáférhetővé válnak a nagy adatbázisok, vagy a hazai központi adatbázis.

Másnap a **Dán Királyi Könyvtárban** honfitársunk, *Sugár Zsuzsa* kalauzolt bennünket. A Nemzeti Könyvtár feladatait a Dán Királyi Könyvtár és az Århusban működő Állami Könyvtár közösen látja el. A Királyi Könyvtár 1653-ban alakult meg, de csak 1793-ban vált nyilvánossá. 1700 óta kötelempéldány-beszolgáltatás révén gyarapodó gyűjteménye jelenleg 4,2 millió könyvet, időszak kiadványt, 4400 kéziratos könyvet, 55 ezer ősnymtatványt, 10 ezer kéziratos kottát, több mint három millió nyomtatott kottát, 10 millió egységnyi fotót, térképeket és egyéb dokumentumokat tartalmaz.

A dán Parlament – amely a Királyi Könyvtár közelében van – 1884-ben tűzvész martaléka lett, veszélyeztetve a Királyi Könyvtárat is, ezért Koppenhágától távol (a főváros egy szigeten van) a főlzigeten is létrehoztak egy másik nemzeti könyvtárat. Ez az Århusi Állami Könyvtár, amelyik 1902 óta részesül kötelempéldányban.

A Királyi Könyvtár elsődleges feladata a dán irodalom (danika) gyűjtése és megőrzése, tehát egyben könyvmúzeum is. Az Århusi Könyvtár Dánia második legnagyobb könyvtárává vált, és elsődleges feladata a kölcsönzés. 20 évvel ezelőtt, 1973-ban 266 ezer kölcsönzése volt ez év során, most egy évben több mint 570 ezer. Århusba került a Nemzeti Hírlapgyűjtemény, valamint az újságkivágatok gyűjteménye. 1985-ig a könyvtárközi kölcsönzés országos központja a Királyi Könyvtár volt, 1985-ben ezt a szerepet is az Århusi Állami Könyvtár vette át. A teljes hírlapállomány mikrofilmen van. A hírlapokat eredetiben nem, de mikrofilmen a teljes állományt kölcsönzik. Működik egy központi iroda, amelyik a hírlapok mikrofilme-

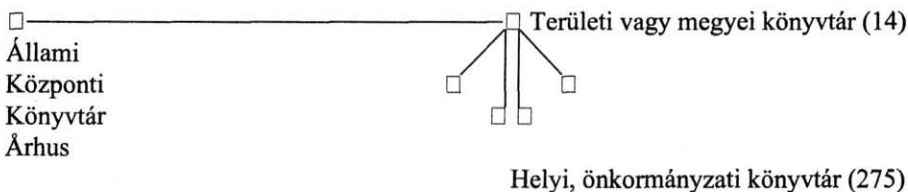
zésével foglalkozik. A nagy újságkiadók az új lapokat ehhez a céghez szállítják, és onnan kapja a könyvtár a mikrofilmeket. 1987 óta Århus kapja az audio-vizuális kötelességszámítógépes példányt is, a rádió és a tv műsoranyagát, 1989 óta a lemezeket, CD-ket is. A teljes állomány 1979 óta online hozzáférhető.

A két nemzeti könyvtár megtekintése után egy megyei könyvtárat látogattunk meg, a **Vejle Megyei Könyvtár**at. Vejle a főlízingeten található megyeszékhely. A korszerű, ragyogóan tiszta, barátságos és otthonos megyei könyvtár 1972-ben épült, 6 ezer m² alapterületen működik. 450 ezer kötete van. A könyvtár megyei és városi könyvtári feladatot is ellát, a könyvtári törvény értelmében. (A könyvtári törvényre való hivatkozás szinte mindenütt elhangzott.) *Jørh Bech* könyvtárigazgató részletesen ismertette velünk a *dán könyvtári törvényt*. Náluk 1993. május 26-án terjesztették az országgyűlés elé. Annál is nagyobb érdeklődéssel hallgattam, mivel a mi könyvtári törvényünk most van előkészületben. Dániában 1920 óta van könyvtári törvény és szabja meg a könyvtárak működését és feltételeit. A jelenlegi törvény első számú kötelező előírása, 2. fejelet, 4. par., hogy „minden önkormányzat (275 önkormányzat van az országban) köteles egyedül, vagy más önkormányzatokkal együttműködve közművelődési könyvtárat fenntartani mind a gyermekek, mind a felnőttek számára szolgáló részlegekkel”. A legtöbb önkormányzat területén több könyvtár is van (iskolákban, kórházakban, buszkönyvtárak). A törvény három feladatot szab a könyvtárakra: a közművelődés elősegítése; az iskolai és felnőttoktatás támogatása; a területi kultúra támogatása.

A könyvtáraknak ezt a támogatást úgy kell végezni, hogy könyvvállományuk korszerű, minőségi legyen, az adott időszaknak megfelelő. Tükröződjön benne a teljes dán könyvtermés. 14 ezer könyv jelenik meg évente. A könyvbeszerzés nem függ a könyvtáros politikai, személyes szemléletétől, a könyvtáros nem befolyásolja az olvasó választását. A minőség a meghatározó. (Bár erről vita folyik, hol kell meghúzni a határt, mi a minőség a szórakoztató, ismeretterjesztő irodalom körében.)

A törvény előírja, hogy a kölcsönzés ingyenes, mindenkinek rendelkezésére áll, egy kivétel – a késedelmi díj. A törvény külön figyelemmel rendelkezik a gyermek és a hátrányos helyzetű (mozgássérült, gyengénlátó stb.) olvasókról.

A közművelődési könyvtári rendszer Dániában:

Az országban 14 megyei könyvtár van. Bármelyik könyvtár hozzáfér a másik könyvtár állományához online. A központi könyvtárban lévő katalógus lelőhelyjegyzéket ad.

Három önálló könyvtári rendszer működik az országban. A közművelődési könyvtári rendszer az egyik. Ezen kívül a kutató könyvtárak rendszere, melynek

központja a Királyi Könyvtár, a harmadik az iskolai könyvtárak rendszere. Minden iskolában működik könyvtár. Központjuk az Iskolai Tananyag és Könyvellátó Központ. A három rendszer szorosan együttműködik a fent ismertetett DANBIB révén.

A Vejlei Megyei Könyvtárnak 24 millió korona az éves költségvetése, 68 főfoglalkozású munkatársa, 25 ezer beiratkozott olvasója, napi 1100 látogatója van. Heti 52 óra a nyitvatartási ideje. A lakosság 77%-a könyvtárhasználó. A felnőtt könyvtárhasználó is 55-60%. Ezt a képzési idő megnövekedésével magyarázzák.

A megyei könyvtár meglátogatása után vendéglátóink két városi könyvtárba is elvittek bennünket.

Give egy kisváros. Az ilyen típusú könyvtárat, mint a **Givei Városi Könyvtár**, családi könyvtárnak hívják. A rendkívül barátságos, minden igényt kielégítő könyvtár éves költségvetése 3 millió korona. Itt is elhangzott, hogy törvény írja elő: az önkormányzatnak – minőségi színvonalon – működtetnie kell egy népkönyvtárat, a helyi igények figyelembevételével. A könyvtárak használata ingyenes, mivel az állampolgárok az adón keresztül fizetnek érte. Az önkormányzat költségvetésének 20%-át az oktatás és kultúra támogatására fordítja. A könyvtárak a demokratikus fejlődésben kulcsszerepet játszanak. A fejlesztési kiadások nincsenek a költségvetésben. Ezeket a könyvtárak betérjesztik az önkormányzatokhoz, abban a reményben, hogy az önkormányzatok fedezik. A bér a költségvetés felét teszi ki. 1,7 millió korona a bér, 47 ezer korona a fűtés, 18 ezer a világítás. 372 ezer korona a felnőtt könyvbeszerezés, 155 ezer korona a gyermekkönyv beszerzés. A könyvtár 700 m²-en működik. A Dán Könyvtári Központtól vásárolja a könyveket. Évi 80-90 ezer a kölcsönzések száma. Drágák a könyvek Dániában, de sok könyvklub működik az országban, ahol kedvezményes áron vásárolhatnak az emberek.

Horsens Városi Könyvtára egy 56 ezer lakosú települést szolgál ki. A városi könyvtárhoz tartozik még egy guruló könyvtár (busz) és egy kis szigeten lévő fiókkönyvtár is. 250 ezres könyvállománya van, évi 330 ezer látogatónak 900 ezer művet kölcsönöz. A nettó költségvetése 17 millió korona évente, ebből 2,6 milliót fordít új könyvek beszerzésére, 57 alkalmazottja van. Az épület a város legrégebbi üzeme – egy 1860-ban létesült dohánygyár volt, ahol szivarokat gyártottak. (A mostani polgármester a dohánygyárban inaskodott.) 1980-ban beszüntették a gyártást, az épület lebontása helyett 1988-ban úgy döntött az önkormányzat, hogy itt könyvtárat rendez be. Ám ha magáról a könyvtár épületéről kicsit részletesen írok, azért van, mert a korszerű, építészeti szempontból különösen érdekes könyvtár Dániában sem mindennapi. A régi épületből egy szupermodern, színes (a szó szoros értelmében: a sárga, kék, zöld és piros szín mindenütt egymás mellett) és minden igényt kielégítő könyvtárat hoztak létre, meghagyva a múlt századbeli épület hangulatát. Négyszintes, a földszinten a főbejárat, kölcsönzőpult, újságolvasó terem, (40 féle napilap) a könyvtár ülésterme (ahol különböző rendezvények, filmvetítések vannak), irodák, segédfunkciót betöltő helyiségek találhatóak. Az 1. emeleten a felnőtt osztályok, 80 m² kölcsönző részleg, 8 ezer kézikönyv, folyóirat-olvasó van (750 féle folyóirat). A 2. emeleten 650 m²-en a gyermekkönyvtár van, minden korcsoport számára könyvek, hangos könyvek. Ide kapcsolódik egy aktivitás terem (filmvetítéseknek, előadásoknak, egyéb gyermekfoglalkozásoknak). Ezen az emeleten van a helytörténeti gyűjtemény és kutatószobák állnak az olvasók rendelkezésére. A 3. emeleten a városi főkönyvtárnok (az igazgató) és a könyvtárosok irodahelyiségei találhatóak, itt

van a katalógusosztály, amely a könyvtár számítógépes rendszerét is irányítja. Ezen a szinten található a különböző szociális helyiségek, ebédlő, konyha a munkatársaknak, itt van egy nagyobb könyvraktár is.

A könyvtár hasznos alapterülete 6400 m². Az épület egy magán lakószövetség tulajdonában van, ők finanszírozták az átépítést, a belsőépítést az önkormányzat fedezte. A könyvtár működését teljes egészében az önkormányzat finanszírozza. Megismerkedhettünk a könyvtár egyik speciális szolgáltatásával is. Ez az ún. hangdob, vagy hangláda. Ez azt jelenti, hogy önkéntesek napi 2 órát beolvasással segítenek az úgynevezett „szóvakságban” szenvedőknek. A beolvasási szolgálat minden nehezen olvasó rendelkezésére áll. (Pl. valaki beviszi a könyvtárba a levelét, vagy egy hivatalos iratot stb. és a „beolvasók” magnóra olvassák a szöveget.) Ez személyre szóló szolgáltatás. Esti felnőttoktatást is szerveznek szóvakok számára. Ez a hangdob Dániában is egyedülálló kísérlet.

Egy kis település, **Hinnerup könyvtárába** is elvittek vendéglátóink. A könyvtárat azért tartották érdemesnek megmutatásra, mert ez a teljesen új (1993 áprilisában adták át) és a hagyományoktól teljesen elütő könyvtár valóban lenyűgöző. Mivel a községben nem volt templom, az épület formája a templomot idézi. Az épület két szárnyát egy torony fogja össze. Egyik oldalon egy bükkös erdő kezdődik, a csupa üveg falon keresztül egy karnyújtásnyira a természet, a másik oldalon a falu. És maga az épület a település legfontosabb középületévé vált. Hangverseny- és kiállítótermében tanácskozik a helyi önkormányzat, nappal ez a könyvtár a gyermekeknek is minden igényt kielégítő szolgáltatást nyújt. Teret ad a játéknak, az indián sátor a játékokkal olyan természetesnek tűnik a könyvek között, mint az a sok-sok csendes zug, mint ahol az ember otthon kényelmes foteljében érezve magát olvasná kedvenc Andersen meséjét.

A Krogh Kiadónál tett látogatásunk, a Munck Christensen könyvkereskedésben *Christensen Munck* úrral, a szakma nagy öregjével való találkozásunk, a „Jövő Könyvtárának” a megtekintése, a Felnőtt-Továbbképző Intézetben a dán népdalok tanulása, a Helsingőri várban „Hamlet szellemével” való találkozásunk tette még felejthetetlenül egyhetes itt-tartózkodásunkat.

Köszönet illeti vendéglátóinkat a nagyszerű programért és a kitűnő vendéglátásért, valamint tolmács-idegenezetőnket, *dr. Szira Józsefet* és leányát, *Margitot* a szakszerű tolmácsolásért és a profi szervezésért. És ha megkérdezik barátaim, ho-

gyan lehetséges, hogy Dániában ilyen nagyszerűek a könyvtárak, a dánok erre csak azt válaszolják, hogy nincs ebben semmi különös, a dánok egyszerűen csak szeretnek olvasni.

Nemes Erzsébet

Alapítvány

a Bosznia-Hercegovinai Nemzeti és Egyetemi Könyvtárak állományának és információs infrastruktúrájának helyreállítására a Maribori Információs Tudományos Intézetben

Az alábbiakban tömörítve közöljük azt az ismertetőt és felkérést, amelyet az Alapítvánnyal kapcsolatban annak ügyvezető igazgatója juttatott el a Magyar Könyvtárosok Egyesületéhez. A teljes (angol nyelvű) szöveg a szerkesztőségben (is) bárkinek rendelkezésére áll.

Bosznia-Hercegovinában a soha nem látott, pusztító háború az emberi élet minden területére hallatlan szenvedést és nélkülözést hozott, de különösen nagy a pusztulás a kulturális, a tudományos és az oktatási intézményekben. Ezek közt érte mérhetetlen veszteség a könyvtárakat is, az épületeket csakúgy, mint a szellemi és technikai bázisokat, információs infrastruktúrákat, számítógépeket, adatbázisokat stb. Ezek közül igen sok elpusztult, vagy súlyosan károsodott.

Szarajevóban a legkomolyabb háborús kár az Orientalisztikai Intézetet és a Bosznia-Hercegovinai Nemzeti és Egyetemi Könyvtárat (NEK) érte. Az Orientalisztikai Intézet szinte teljesen leégett, mivel a Nemzeti és Egyetemi Könyvtár épülete már a háború legeleje, vagyis 1992. április 6-a óta ki volt téve a szerb frontról érkező lövedékeknek, gyújtórakétáknak, egészen az 1992. augusztus 23-áról 24-re virradó végzetes éjszakáig, amikor egy gyújtórakéta eltalálta. Ráadásul a fölgyújtott épületet katonaruhás csoportok ki is fosztották.

Az NEK a háború előtt

Az NEK-t 1945 májusában alapították muzulmánok, szerbek, horvátok és zsidók központi nemzeti könyvtáraként. 1949-től, a Szarajevói Egyetem alapításától egyetemi könyvtárrá is vált. A boszniai és hercegovinai szerzők irodalmi és tudományos öröksége, egyházi szláv, latin, spanyol-zsidó, orosz, német, olasz, török, arab, perzsa és délszláv nyelveken íródott különböző írásmódokkal: kéziratait közt találhatók glagolita, cirill, boszniai cirill (a cirill minuszkula írás egy fajtája), latin, gót betűs és arab írásmódúak egyaránt.

A hivatalos könyvtári rendeleteknek megfelelően az NEK rendszeresen megkapta a délszláv államokban nyomtatott kiadványokat. Vásárlás vagy csere útján szerezte be a kutatók és a diákok számára szükséges műveket. Az NEK visszamenőleg beszerezte a török és az osztrák uralom éveiből, továbbá az úgynevezett Versailles-i Jugoszlávia korszakából és a II. világháború idejéből származó könyvek, folyóiratok, napilapok és kéziratok legfontosabbjait. Mint az egyetemi stúdiumok és a kutatómunka dokumentációs központja és könyvtára gyűjtötte és feldolgozta a doktori disszertációkat, tudományos projekteket, az országos és a nemzetközi szervezetek hivatalos iratait. Az NEK volt az UNESCO iratainak lerakati könyvtára is.

1945-től a végzetes tűzig az NEK bibliográfiai szemléket adott ki. A háború előestéjén a könyvtár megindította egy nagy retrospektív Bosznia-Hercegovina bibliográfia kiadását, ami feltárta volna a bosznia-hercegovinai írásbeliség teljes anyagát a kezdetektől a modern korig. E bibliográfia első kötete már nyomdakész volt.

A könyvtár állománya 1,2 millió kötetnyi könyv, 6100 folyóiratcím és 350 ezer folyóirati közlemény másolata volt. A könyvtári anyag a szlovéniai Maribori Információs Tudományos Intézet által tervezett és kidolgozott Tudományos és Technikai Információs Rendszer nevű nemzetközi szabvány szerinti gépi feldolgozással volt katalogizálva. A könyvtári funkciók gépesítése korszerű, egységes szoftveren alapult.

Az NEK több mint 250 hazai és külföldi könyvtárral működött együtt.

A háború következményei

A pusztító tűz szó szerint leégette az NEK épületét és az összes, a felsőbb szinten tárolt kötet megsemmisült vagy eltűnt. Csak azok a gyűjtemények menekültek meg, amelyeket a pincében tároltak vagy előzőleg máshová szállítottak. A tűz teljesen elpusztította az osztrák olvasótermet, az angol központot, a szabad olvasótermekben található összes könyvet, a szláv, germán, angol, román nyelvű szemináriumok számára kiválogatott irodalmat, a héber gyűjteményt, a vakok könyvtárát, a kézikönyvtárát, a zenei gyűjteményt, idegen nyelvű tudományos és szakmai közleményeket, különböző délszláv államokból származó könyveket és folyóiratokat, fontos bosznia-hercegovinai folyóiratokat, napilapokat, újságokat, monográfiákat, valamint az információs és reprográfiai berendezést.

Szerencsére ősnymtatványok, kéziratok, archív dokumentumok, térképek, ritka könyvek, tudományos projektek, doktori disszertációk, boszniacák éppúgy megmaradtak, mint a legfontosabb bosznia-hercegovinai folyóiratok másolatai. A Szerb-Horvát-Muzulmán Nemzeti Szövetség könyvtárai is megmenekültek a pusztulástól. Egyéb gyűjteményeknek azok a részei is megmenekültek, amelyeket a könyvtár épületén kívül, ideiglenes helyen tároltak.

Bosznia és Hercegovina más nemzeti és egyetemi könyvtárai is elvesztették gyűjteményeiket, gépi felszereléseiket, bútorikat. Az épületek többsége súlyosan megsérült vagy teljesen elpusztult.

Csak egy későbbi és alaposabb vizsgálat fogja megmutatni a károk mértékét, bár az már most nyilvánvaló, hogy a kár óriási és hogy a könyvtárak helyreállítása lehetetlen lesz sokoldalú nemzetközi anyagi segítség nélkül.

Már érkezik a segítség

A világon sok intézmény és magánszemély önként és egymástól függetlenül kifejezte az iránt való készségét, hogy azonnal segítséget nyújt az NEK technikai bázisának és állományának helyreállításához, még a háború ideje alatt.

Horvátország, Szlovénia, Makedónia nemzeti könyvtárai és a Maribori Információs Tudományos Intézet voltak az első intézmények, amelyek felajánlották segítségüket. Külföldi könyvtáraknak, mindenekelőtt Olaszországban, Ausztriában, Magyarországon, Csehországban, Oroszországban és Törökországban nagyszámú bosznia-hercegovinai íróktól származó, vagy Bosznia-Hercegovinával kapcsolatos könyve van. Meggyőződésünk, hogy ezek a könyvtárak, levéltárak és kiadók örömmel közreműködnek a Bosniaca-gyűjtemény felújításában.

Tekintettel arra, hogy a legtöbb kár azokat a gyűjteményeket érte, amelyek a tudomány és az oktatás szolgálatában állnak, tágabb térségek, különösen Európa és Amerika szolidaritására is számítunk. A stockholmi Kungliga Biblioteket, a koppenhágai Kongelige Bibliotek, a máltai egyetemi könyvtár, a Yale University Library, a rotterdami Erasmus-Universitet és néhány más könyvtár ajánlotta fel már segítségét az épületek felújítására vagy berendezésekkel való ellátására, és anyagi támogatást vagy piaci és szakmai szolgáltatásokban való segítségnyújtást. A grazi egyetemi könyvtár, a városi könyvtár és a grazi városi kulturális hálózat voltak az első intézmények, amelyek könyveket adományoztak a Bosznia-Hercegovinai Könyvtárak helyreállításáért Alapítványnak, melynek központja a Maribori Információs Tudományos Intézet. A könyveket már elszállították, ideiglenesen a Maribori Egyetemi Könyvtárban helyezték el és ott is dolgozzák fel őket.

Az Alapítvány célja és feladatai

A fent említett és más, a bosznia-hercegovinai könyvtárak helyreállítását célzó akciók összehangolása érdekében Szlovéniában megalakult a Bosznia-Hercegovinai Nemzeti és Egyetemi Könyvtárak állományának és információs infrastruktúrájának helyreállításáért Alapítvány. Az Alapítvány célja: anyagi eszközök megteremtése, könyvtári anyagok és felszerelések gyűjtése, felújítási tervek készítése, a könyvtári gyűjtemények helyreállítása, az információs és kommunikációs infrastruktúra helyreállítása, könyvtári anyagok és felszerelések vásárlása, könyvtári anyagok ideiglenes tárolása (a Maribori Egyetemi Könyvtár vállalja), a bosznia-hercegovinai könyvtárak számára beszerzett adományok és/vagy vásárolt könyvek szállítása. A Maribori Információs Tudományos Intézet végzi el a szakmai, vezetési, piaci, elszámolási, gyakorlati és pénzügyi feladatokat, nyereség nélkül. Az Alapítvány rendszeresen tájékoztatja a közönséget és az adományozókat ennek működéséről és eredményeiről.

Öszintén reméljük, hogy minden szervezet érvényesíti befolyását és megfelelő formákat talál a támogatásra.

Institute of Information Science. 62000 Maribor, Prešernova 17., Slovenia. Tel.: (+3862)221-331., Fax: (+3862)224-334., E-Mail: IZUMZIZUM.SI

(Fordította: Vajda Henrik)

Windisch Éva (1924–1993)

1993. december 12-én elhunyt dr. Vörös Károlyné dr. Windisch Éva, az Országos Széchényi Könyvtár Kézirat-tárának nyugalmazott vezetője, a történelemtudomány kandidátusa. Földi maradványait a Jó Pásztor Nővérek óbudai templomában helyezték örök nyugalomra 1994. jan. 4-én. Munkatársai nevében Karsay Orsolya búcsúztatta.

*

Most, amikor végső búcsút veszünk *Windisch Évától*, aki egész életét kéziratok vonzáskörében töltötte, aki a magyar vonatkozású kéziratoknak nemcsak rendszerezője és regisztrálója volt, hanem kutatója és kiadója is, aki a magyar történelem és magyar irodalom forrásainak könyvészetét összeszer-

kesztette, akiben olyan tudóst temetünk, aki összhangot teremtett tudomány és szolgálat, hivatás és magánélet között, aki egyszerre volt tudós, köztisztviselő, nő és családanya, akiről mi, közvetlen munkatársai talán elmondhatjuk, hogy boldog ember volt, most tehát, amikor végső búcsút veszünk *Windisch Évától*, szerelmes brátim, illendő, hogy az Országos Széchényi Könyvtár egykor reá bízott kézíratai közül a legbecsesebbet, a Pray-kódexet idézzük.

Mondjuk el együtt a Halotti Beszédet.

Látjátuk feleim szümtükhel, mik vogymuk: isa, pur és homou vogymuk. / Mennyi milosztben teremtevé elevé miü isemüköt, Ádámüt, és odutta volá neki paradicsumut házoá. Es mend paradicsumben volou gyimilcsektül munda neki élnie. Héon tilitoá üt így fá gyimilcsétől. Gye mundoá neki, méret nüm éneik: isa, ki nopun emdül oz gyimilcstül, halálnék haláláal holsz. / Hadlavá holtát terümtevé istentül, gye feledevé. Engedé ürgünd intetüinek, es evék oz tilut gyimilcstül. Es oz gyimilcsben halálut evék. Es oz gyimilcsnek ül keserőü volá vize, hügy turkokat migé szokosztja volá. / Nüm heon mogának, gye mend ü fojánék halálut evék. / Horoguvék isten, es vetevé üt ez munkás világ belé: es leün halálnék és pukulnek fesze, es mend ü nemének. / Kik ozuk? Miü vogymuk. Hügy es tü látjátuk szümtükkel: isa, es nüm így ember mulhotja ez vermöt, isa, mend ozhuz járou vogymuk./

Vimágygyuk uromk isten kegyilmét ez lélekért, hury jorgassun ü neki, es kegyiggyen, es bulcsássá mend ü bűnét! / És vimágygyuk szent achszin Máriát és boudug Michael arkangyelt es mend angyelkut, hury vimágygyanak érette! / És vimágygyuk szent Péter urot, kinek odut hotolm oudania es ketnie, hury ougya mend ü bűnét! / És vimágygyuk mend szentüküt, hury legyenek neki segéd uromk szine eleüt, hury isten iü vimádságuk miá bulcsássá ü bűnét! / És szobodachcha üt ürgünd *ildetüütül* es pukul kínzatujátül, es vezesse üt paradicsum nyugalma

beli, es oggyun neki műnyi ürüszág belé utat es mend jouben részt! / És keássátuk uromkhoz chármut: kyrie eleison! / Szerelmes brátim! Vimágygyomuk ez szegin ember lilkiért, kit ur ez nopun ez homis világ timnüae beleül menté, kinek ez napun testét tümetjük: hury úr üt kegyelméhel Ábraám, Izsák, Jákob kebelében helhezje: hury birságnop jutvá mend ü szentei és ünüttei küzikün jou feleül jokatnie ílesztje üt! / Es tiü bennetük. / Clamate ter: kyrie eleison!

(Benkő Loránd olvasata)

Karsay Orsolya

Emlékezés Birkás Endrére

Birkás Endre elsősorban mint jelentős író volt ismert, azonban emellett könyvtárosként, antikváriusként és könyvszakértőként is igen jelentős tevékenységet fejtett ki. Itt most elsősorban azért emlékszünk rá, mert 1993-ban lett volna nyolcvanéves.

Birkás Endre 1913. augusztus 5-én született Budapesten. Középfiskolai tanulmányait Pécsen végezte, ugyanitt jogtudományi doktorátust is szerzett. Katonáskodás és külföldi tanulmányutak után, 1938-ban Budapesten az Egyetemi Nyomdában lektorként alkalmazták, majd munkahelye könyvesboltjában dolgozott. Közben már szépirodalmi tevékenységet is kifejtett, első regénye „Kelepce” címmel 1942-ben jelent meg a Diárium könyvtár sorozatában. Ő maga erre így emlékezett: „1938-tól 1948-ig elég rendszeresen jelentek meg szépirodalmi írásaim. Pár évi szünet után kezdtem megint írni”.

A Központi Antikvárium vezetőjévé 1952-ben nevezték ki. Majd hosszabb szünet után, 1960-ban látott napvilágot „Elfelejtett emberek” című regénye. Meghatározó jellegű momentum volt életében finnországi svéd származású felesége. Feltehetően ennek a ténynek volt köszönhető, hogy itt említett műve egyidejűleg jelent meg svéd nyelven Helsinkiben és Stockholmban „Bortglömda människor” címmel, 1962-ben. Könyvekkel kapcsolatos széleskörű szakértelme miatt kapott alkalmazást az Országos Széchényi Könyvtárban, ugyancsak 1962-ben, ahol hamarosan a Gyarápítási Osztály vezetőjévé nevezték ki. Haláláig itt végezte lelkiismeretesen nagy felelősséggel járó munkáját, melyben segítségére voltak korábban szerzett antikváriusi tapasztalatai.

Közben sorban jelentek meg kötetei, például a „Kopár ég”-ben 1966-ban egy kisregényt és elbeszéléseket tett közzé. Az „Ólmos eső” (1969) szintén kisregényeket tartalmaz. A „Mondd még meddig kell élni” (1971) novelláit foglalja magában. Utolsó jelentősebb könyve az „Álmatlan nappalok” (1972).

Amíg egészséggel bírta fáradhatatlanul, lelkesedéssel dolgozott a nemzeti könyv-

tárban is, ahol sokan emlékeznek ma is kedves, mosolygós, mindig segítőkész személyiségére. Számos mai alkalmazott tanulta meg tőle a könyvekkel kapcsolatos szakismereteket, és a könyvtárost felkereső ügyfelekkel, könyveiket eladókkal történő kapcsolatfenntartás tudományát.

Itt most *Birkás* Endre emlékezetére, egy vele legkedvesebb olvasmányairól készített interjúmat kívánom közölni.

„– *Kedves Endre, szeretném, ha nyilatkoznál, mely irodalmi művek hatottak életszemléletedre, mely könyvek voltak a legkedvesebb olvasmányaid?*

– A feladott kérdésekre őszintén választ adni – úgy gondolom – nem is olyan könnyű feladat. Az jár az ember fejében: valamiféle teszt ez is: árueld el, mik voltak a legkedvesebb olvasmányaid, s megmondom ki vagy. Elgondolkoztató kérdés az is, hogy mely művek hatottak életszemléletünkre: mert ugye, ha erre a kérdésre azt válaszolja valaki, hogy az ő életszemléletét döntően a Tőke alakította ki, abból esetleg egészen más következtetést lehet levonni, mintha azt állítja, hogy rá legnagyobb hatással az Újszövetség, vagy Joyce Ulyssese volt. Mindkettőtől függetlenül úgy érzem, hogy általában azok az írásművek hagytak nyomot bennem, amelyek valamiképpen igazolni látszottak mindenkori életszemléletemet.

– *Gyerekkorod olvasmányairól hallhatnánk előbb valamit?*

– Tízéves korombeli életszemléletemhez például sokkal közelebb álltak *Huckleberry Finn kalandjai* vagy a *Komisz kölyök naplója*, mint *Twist Oliver* vagy *Copperfield Dávid*. Érettségi felé közeledvén fedeztem fel *Márai* korai műveit, hogy aztán majd külföldre kerülvén, az *Idegen emberek* hőse életszemléletéhez híven én is gondosan kerültem a múzeumokat.

– *Később mely könyveket olvastad a legszívesebben?*

– *Kosztolányi* prózája máig is bűvöletében tart, műfajában utolérhetetlen remekműnek tartom *Nagy Lajos* Kiskunhalomját, mindig szívesen gondolok vissza *Tersánszky* Kakuk Marcijának, a *Margarétás* dalnak, a *Viszontlátásra* drágának és

Kassák Egy ember életének élményére. Annak idején nagy élvezettel olvastam *Thackeray* Hiúság vásárát, *E.T.A. Hoffmann* Ördög bájitalát, a Háború és békét, néhány *Dosztojevszkij*-művet. A külföldi irodalom csúcspontjai az Iván Iljics halála, *Csehov* elbeszélései, a *Madame Bovary*, *Proust* Eltűnt idő nyomában egyes részletei, *Babel* Lovashadserege és novellái, *Hemingway* Fiestája és *Camus* Közönye körül rajzolódnak ki emlékezetemben. E művekhez újra és újra visszatérek, eddig még nem okoztak csalódást.

– *A költészet nagyjai közül kiket kedvelsz?*

– Verset keveset olvasok, nagy ritkán előveszem *József Attila* kötetét, *Szabó Lőrinc* Tücsökzenéjét, *Babits* élete végén írt verseit és néhány kortárs költő kötetét. Ami a verseket illeti, nem bízom ítéletemben, bizonytalan a „hallásom”. Kiváló költőnk nemrégiben elemezte, hogy miért zseniális vers a Befordultam a konyhára. Én maig sem tudtam a zsenialitását felfedezni.

– *Mostanában milyen jelentősebb irodalmi művek elolvasására készülsz?*

– A közelmúltban megfordult a fejemben: most jó alkalom kínálkozik, hogy súlyos olvasmányadósságaimat törlesszem, gyorsan el kellene olvasnom *Dante* Isteni Szinjátékát, a *Kalevalát*, *Homérosz* Iliászát és Odüsszeia-ját, a *Szigeti* veszedelmet, *Goethe* Faustját, a *Mahabharátát* stb. E művek élményével gazdagodva, egyrészt válaszom nem árulkodna műveltségbeli hiányaimról, másrészt formálhatták volna életszemléletemet. Ez utóbbi rám is férne talán, s jobb későn, mint soha. Sajnos nem jutott időm rá.

Egy időben lelkesen olvastam bűnügyi regényeket, de mióta *Chandler* meghalt – elolvastván már műveit – úgy véltem, hogy nem érdemes többé detektívregényt kézbe vennem.”

Végül úgy gondolom, hogy e kis interjú elolvasása után talán kissé jobban megismertük *Birkás Endrét* az író, az olvasót, de talán a könyvtárost is.

Batári Gyula

Pályasors egy jubiláló könyvtár története kapcsán

Pataki Lajosné: a Pest megyei Könyvtár 20 éve nyugállományba vonult dolgozója

Az elmúlt évben ünnepeltük könyvtárunk fennállásának 40. évfordulóját. A könyvtár megalakulásakor kezdett dolgozni *Pataki Lajosné*, a mi Mária nénink is, aki még ma is dolgozik nálunk. Ő az egyetlen, aki a „kezdőcsapatból” még megmaradt.

1951–52-ben, amikor a falusi letéti könyvtárakat kezdték létrehozni, kezd-

tek a megyei könyvtárak is megalakulni. 1952 december végéig a Pest Megyei Könyvtárnak is létre kellett jönni. Valójában 1953 januártól kezdte meg működését a korábbi körzeti könyvtárból lett Pest Megyei Könyvtár.

Mária néni 1953-ban még nem volt igazi könyvtáros, Ürömben élt, és a községi előjáróság adóügyi előadó-

ként dolgozott. Amikor a körzeti könyvtár vezetője, *Tóth Ferenc* Ürömben járt a letéti könyvtár telepítése miatt, akkor ismerkedett meg a könyvtárüggyel. Ott, Ürömben, kezdett a könyvekkel foglalkozni és *Tóth Ferenc* unszolására felvételizett a könyvtári főiskolára. 1953 januárjában gyakoronokként került a Pest Megyei Könyvtárba. A legelső feladata a könyvtár költöztetése volt. A megyei könyvtár anyaga a Pest Megyei Tanács épületében volt, ezt kellett a *Kristóf téren* kijelölt épületbe hurcolni, ott elrendezni.

Kezdő felállásban még volt olvasószolgálat is, ami a későbbiekben, egészen 1975-ig szünetelt. Egyrészt a helyhiány miatt, másrészt a főváros és a megye között folyó vita miatt: a Fővárosi *Szabó Ervin* Könyvtár nem engedélyezte a megyei könyvtárnak, hogy az ő területén (Budapesten) kölcsönözzön, de a Pest Megyei Tanács sem engedte, hogy a megyei könyvtár Budapest lakosainak kölcsönözzön. Így aztán, hiába költözött a könyvtár több ízben újabb és újabb helyre, a mai helyére költözéséig csak a könyvbeszerzést, feldolgozást, könyvtárközi kölcsönzést, a letéti könyvtár állománycseréjét és módszertani feladatokat látott el.

A megalakuló Pest Megyei Könyvtár legelső munkatársai *Pataki Lajosnén* kívül *Salamonné Orvos Mária*, *Markovics József* és *Pál Ernő* volt. A berendezkedés után *Mária néni* feladata a gazdasági munka volt, hiszen az előző munkahelyén jól begyakorolta a számviteli dolgokat. Költségvetést, számfejtést és beszerzést kellett végeznie, ami elég megterhelő volt már, amikor a kölcsönző autók is kezdtek dolgozni.

Az 56-os események a könyvtár életében is nyomot hagytak: a forradalom leverése után a Pest Megyei Tanács Népművelési Osztályának néhány em-

bere átvette a könyvtár vezetését és a dolgozók egy részét eltávolították. Így került *Mária néni* Szentendrére, a körzeti könyvtárba.

Amikor a könyvtár vezetésében stabilizálódott a helyzet *Debreceni Imréné* igazgatása alatt, *Mária néni* visszakerült a budapesti központba. Később, 1961–62-ben újra ki kellett járnia Szentendrére, mert a könyvtár ideiglenesen odaköltözött, amíg a *Krisztina körúti* helyiséget – amit akkor kapott meg a könyvtár – rendbehozták, felújították.

Közben folytatódott a falusi és községi letéti könyvtárak telepítése. Ezekre a helyekre nemcsak könyveket, hanem polcokat is kellett vinni, ahová a könyveket lehetett rakni. Újakat nem lehetett venni, ezért *Mária néni* a bizományi áruházakban vásárolt régi szekrényeket. Egyik-másik még a szállítást sem bírta ki, mielőtt a helyére került volna, szétesett. De a legtöbb közülük egész sokáig bírta.

Amikor a könyvtár helyzete végre normalizálódott a *Krisztina körúton*, elkezdődhetett az igazi munka. Ekkor

már Mária néni is könyvtárosi munkát végzett: a feldolgozó osztályon dolgozott, ahol a cíMLEÍRÁST és a SZAKOZÁST végezte. Ezt mindig szerette csinálni és könnyen is tanulta a főiskolán, hiszen a községi előjáráságon könnyen eligazodott a szabályok között. Talán ez segítette abban, hogy a könyvtári szabványok előírásait is hamar elsajátította.

Abban az időben a megyei könyvtárak egyik legnagyobb feladata volt a katalógusépités. Pest megyében ezt úgy szervezték meg, hogy járásonként megalakítottak egy brigádot a járásban dolgozó független könyvtárosokból, akik bizonyos napokon összegyűltek, és tanulás közben szépen elkészítették a saját katalógusukat. Tulajdonképpen gyakorlatban tanulták meg a cíMLEÍRÁST és a katalógusépitést. Mária néni aktívan részt vett a megyei könyvtár katalógusának készítésében és amikor az új raktári jelzettel kellett a katalóguscédulákra rávezetni, már az ő vezetése alatt történt a cédulák szétdobálása, átjelzeteleése és újra összerakása.

57 évesen, 1973-ban ment nyugdíjba. Már nem vett részt 1975-ben a könyvtár mai helyére, Szentendrére való köl-

töztetésében. Később, férje halála után – orvosi javaslatra – újra munkát vállalat a Pest Megyei Könyvtárban. Kezdetben helyismereti anyagot gyűjtött a budapesti könyvtárakban. Amikor már egészségileg megerősödött, kezdett kijárni Szentendrére és újra a cíMLEÍRÁSBÁ és a SZAKOZÁSBÁ merült el. Azóta is hetente egy napon lelkesen és nagy energiával dolgozik nálunk.

Miután egyedül maradt, igyekezett minden idejét lekötni, így vészelte át a magányosság érzését. Elővette az esperantó nyelvet, amit már korábban tanult, és ezáltal került Magyarország legnagyobb esperantó nyelvű könyvgyűjteményébe. *Fajsi Károly* fáradhatatlan munkával és rengeteg anyagi ráfordítással gyűjtötte és gyűjti a világ minden táján megjelenő esperantó könyveket, kiadványokat. Mária néni ezt a gyűjteményt katalogizálja. Egy részéről már nyomtatásban is megjelent egy igen alapos munkával elkészített katalógus (*Patakíné Czeller Mária: Katalogo de la esperanto-kolletajo de Károly Fajsi Budapest I. – Bp.: Orsz. Idegennyelvű Kvt., 1992.*) Ugyancsak az esperantó révén nagyon sok országba eljutott Mária néni: 11 esperantó kongresszuson vett részt, amelyek közül számára a legemlékezetesebb a pekingi, a norvégiai és a spanyolországi volt.

Mária néni még ma is nagyon friss és fiatalosan mozgékony. Ez annak köszönhető, hogy egészségesen él, sokat jár túrázni. Minden hétfvégén a Budai hegyekbe kirándul Vasas Sportklub-beli társaival, tavasszal, nyáron és ősszel pedig mindig elutaznak valamilyen távolabbi vidékre is.

Mi mindnyájan csodáljuk és szeretjük őt. Reméljük, még sokáig fog közöttünk dolgozni! Szeretettel köszöntjük őt a két jubileumi esemény alkalmából!

Kabai Ilona

„Ízlésben és szellemben sem változtam...”

Beszélgetés Püski Sándorral

– Mélyen tisztelt Püski úr, aki csak egy kicsit is jártas a magyar művelődés- és irodalomtörténetben, az nem kerülheti meg az Ön nevét és működését. Fél évszázad magyar könyvkiadásának Ön az egyik legjobban csengő neve. Ezt a munkásságot felmérni, leírni, értékelni monográfiák sorozatának lenne a dolga, nem egy rövid interjúé. Mi tehát ismertnek vesszük az Ön „előéletét” – tehetjük ezt annál inkább, mert folyóiratunkat könyvtárosok olvassák – és csak a legutóbbi időszakról kérdeznénk. Mindenekelőtt arról, hogy miért, hogyan, milyen kondíciókkal és milyen reményekkel tért annyi idő után haza?

– Az 1970-es kivándorlásom sem Amerikáért történt, hanem azért, hogy húsz évi szünet után – a kiadók államosításától számítva – a magam módján visszakerülhessek a magyar könyves pályára. Természetes volt tehát, hogy hazajöjjek, mihelyt a politikai változások lehetővé tették.

Az 1988-as iparüzési feltételek nehézkessé tették az újramezdést. A kötelező társasági forma (nálunk a Kft.) hamarosan kellemetlenné és költségessé váló társulásba kényszerítettek. Sok időbe, energiába és pénzbe került, mire a vállalkozás családi üzemben érvényesen folytatható lett.

A kinti kiadványaim és más magyar könyvek felhalmozott készletéből hoztam haza, s annak gyors forgalmazása adta meg az itthoni vállalkozás anyagi alapját.

Reményeim nagyok voltak szakmailag is, politikailag is. Az előbbit hamarosan lehűtötte a könyvterjesztési hálózat máig húzódo csődje, a Magyar Demokrata Fórumhoz kötődő utóbbit a '89 őszén váratlanul bekövetkezett belső és külső változások.

– A Püski kiadó milyen most? Mekkora? Mik a paraméterei?

– Alakilag egyszemélyes, a valóságban családi Kft., a feleségemmel és László fiúmmal együtt három családtaggal, két bolti alkalmazottal és egy könyvelővel.

1993-ban kiadtam 21 könyvet, összesen 414 ív terjedelemben és 86 000, vagyis

átlagosan 4100 példányszámban. Tehát létszámban a legkisebb kiadók közé tartozunk, teljesítményben valahol a középmezőnyben.

– *Egy ilyen kiadó hogyan illeszkedik a mai – meglehetősen anarchikus – hazai kiadói helyzetbe, világba?*

– Alkalmazkodunk a helyzethez. A lehetséges legkisebb rezsi, kis példányszámokkal.

– *Van a szellem és vannak a „piszkos” anyagiak. Ha valaki végignézi az Ön kiadójának ajánlatait, szívét öröm tölti el. Jobbnál jobb, igényesebbnél igényesebb művek. Vajon kamatozik-e ez az igényesség? Üzlet-e, jó üzlet-e a Püski kiadó?*

– Annyira üzlet kell hogy legyen, hogy ne bukjunk bele. Jó üzlet sohasem volt.

– *Senki előtt nem titok, hogy Ön a magyar irodalom, a magyar szellemi élet egy bizonyos irányzatát, egy bizonyos szellemiségű válfaját „vállalta fel”. Nevezhetjük ezt népinek, népi-nemzetinek, népnemzetinek, magyar sorskérdésekkel foglalkozónak, sok másnak is. Ön minek nevezi, hogyan jellemzi ezt az irányzatot? Irányzatnak tartja-e egyáltalán, vagy ennél többnek, másnak?*

– Régen népinek nevezték, de már akkor is érvényesen nemzetit értettünk alatta. Népi ma is annyiban, hogy elsősorban az alsó- és középrétegek ügyét szolgálja szellemenben is, politikában is, nemcsak a paraszti származásomból adódó természetes szerelem miatt, hanem azért is, mert ott van a legnagyobb szükség rá.

– *Bizonyos folytonosság eltagadhatatlan az Ön működésében, elejétől máig. Ám valóban van ilyen folytonosság? Mi a különbség az Ön régebbi és mai válogatási szempontjai között?*

– Van folytonosság. Ízlésben és szellemenben sem változtam lényegesen.

– *Szerzői, kiadandó művei közt hogyan válogat? A hogyant kettős értelemben gondoljuk. Kiket tart – nagyon csúnya szó, de kifejező – „profiljába” vágónak, kiket nem? Ki segít Önnek a kiválasztásban, a mai, friss művek értékelésében, „tájékolásában”?*

– A régi kiadványaim nagy része a háború után nem jelenhetett meg. Természetes tehát, hogy elsősorban azokkal igyekszem az újabb nemzedékek szellemi életét gazdagítani. A második csoport az emigrációban kiadott, részben kint „megnőtt” szerzők, részben hazai szerzők akkor itthon kiadhatatlan könyvei. A harmadik csoport a még annak idején itthon megismert ugyanazon íróknak, tehát a nép írók harmadik nemzedékének, a mai 50–60 éveseknek a könyvei. A negyedik pedig a határokon túli nemzeti közösségek gondjaival foglalkozó írások. A mai fiatal nemzedékre nem marad energia, még a megismerésére se nagyon. Mire a lapjuk megjelenik, betöltöm a 83. évet. Örülök, ha néhány évig még a vállalt keretben folytatni tudom.

– *Az Ön által képviselt kiadói politikának milyen politikai vonzatai vannak? Politikus kiadó-e Ön? Milyen a kiadó viszonya a politikai irányzatokhoz, pártokhoz?*

– A népi mozgalom politikai céljaiért, Sinka István kifejezésével: az „alulso Magyarországiért” indultam a 30-as évek második felében. A háborús pusztulás és a szovjet megszállás minket ütött ki először, nagyrészt mindjárt 1945-ben, '62-ben egy politikai műperben börtönbe kerültem s még örülhettem, hogy nem '50-ben vagy '57-ben került rá a sor, mert akkor sokkal súlyosabb lett volna. A hazatelepülés is azzal kezdődött, hogy '87 őszén benne voltam a Magyar Demokrata Fórum alapításában, s okkal számolhattam azzal, hogy nemcsak kiadóként, hanem politikusként is részt vehetek az alakuló közéletben. Az MDF vezetésében '89 őszén bekövetkezett változás, az azutáni kétbalkezes politikai akciók (köztársasági elnökje-

lölt-állítás, a „négyigenes” szavazás bojkottja), de különösen a népi mozgalomnak az MDF-en belüli háttérbe szorulása ezt lehetetlenné tették.

A múlt nyári Szárszói Tábort azzal a céllal hívtuk össze, hogy együtt megpróbáljuk újra rendezni a nemzeti pártok és mozgalmak megkeveredett hadállásait, mert a '94-es választásokon csak szövetségben nyerhetünk. Sajnos, az MDF politikai vezetése nem használta ki a felajánlott lehetőséget a „mentsége” kifejtésére, a decemberben kiadott 700 oldalas „Szárszó '93” című jegyzőkönyv így is tanulságos látlelet a nemzet állapotáról és hasznos „vénykönyv” lehet a második nemzeti fordulóra.

– Mint talán a legtapasztaltabb, legrégebb magyar kiadó, hogyan látja a mai magyar kiadást? Mik a legnagyobb bajai? Hol lát pozitívumokat, dicséretes vonásokat? Milyen lenne az optimális kiadói helyzet? Hétszáz körül jár ma a kiadók száma. Közülük nagyon sokan csak szemetet adnak ki, a pénzre utaznak. Gondolja, hogy letisztul rövidesen ez a zavaros helyzet?

– A kiadást legjobban a könyvkereskedelem tartós csőd-állapota nyomorítja meg. A Művelődési Minisztérium hiába próbálkozott, hogy az Állami Vagyongépellőtség a meglévő vagyont illetően, az önkormányzatok pedig az üzlethelyiségek fenntartásában az 1989-es állapotot biztosítsák legalább a szakma számára, ezért az utód-vállalatok újból csődbe kerültek, a könyvesboltok magánosítása terén sem történt lényeges változás. A könyvszakma értékes része jelenleg nem bírja a piaci versenyhelyzet költségeit viselni. A Magyar Könyv Alapítvány és más közületek egyes könyvek kiadását célzó támogatása jelentős segítség, de nem elégséges.

Az alja-kiadás – érdeklődés fogytán – lassan visszaszorul a maga természetes csatornáiba, mint mindenütt a világon. Nem ez a fő baja a szakmának, s bármiféle tiltás és mesterséges beavatkozás csak ártalmas lehet.

– Az Ön kiadványainak kik a legjobb vevői? Mit tart a könyvtárakról? Üzenne-e valamit a könyvtárosoknak?

– Sok egykori könyvbarátunk talált meg újra bennünket a családjukban „beoltott” gyermekeivel és unokáival együtt, és személyes ajánlás útján sokan mások. Segíte-

nek a könyvbemutatóinkról s a rólunk szóló rádiós és televíziós híradások, sajtóközlemények.

Köztudomású, hogy a közkönyvtárak vásárlási keretei szűkre szabottak, de arra kérjük a könyvtárosokat, hogy legalább egy-egy példányt vásároljanak az értékes, nehezebb fajsúlyú kiadványokból is. Nem könnyű feladat: az olvasóikat ne csak kiszolgálják, hanem neveljék is, különösen a fiatalokat. Egyébként az állami könyvterjesztő hálózatból alakult utód-vállalatok közül éppen a Könyvtárellátó Vállalat az egyik olyan cég, amely keveset vásárol ugyan, de a számláit legalább időben kifizeti.

– *Őn a legfejlettebb nyugaton is sokáig élt, működött. Onnan milyen tapasztalatokkal tért haza? Mi hasznosítható és mit hasznosít Ön az ottani módszerekből, technikákból, számítógépes és menedzsmenttudományokból?*

– Észak-Amerikában, 20 millió km²-es óriási területen kisebb-nagyobb közösségekben élő magyarok voltak a vásárlóink. Ha legtöbbet értünk is el magyar könyvesként, ez nem volt elég egy nagy vállalathoz, s kezdő tőke nélkül is, meg kellett elégednünk a családi keretekkel, tehát mai műszóval: kézi vezérléssel dolgoztunk, s a nemzeti kereteken kívüli angolszász könyves világba még az angol nyelvű magyar könyvekkel sem tudtunk igazán bekerülni. Életkorunk és technikai járatlanságunk miatt is nehéz feladat lett volna nagyvállalati módszerekkel élnünk.

Ez itthon sincs másképp. Talán az utódaim, ha lesz aki folytassa.

– *Milyen a viszony a Püski kiadó és a Püski Könyvesház között?*

– Egy és ugyanaz a cég.

– *Emlékezzünk egy nyilatkozatára, mely szerint Amerikában a könyvkereskedéssel kereste meg a pénzt kiadója számára. Most is el lehet ezt mondani?*

– El. Abból a kiadói hátrányból, hogy csak néhány könyvesbolt vásárolja a kiadványainkat, előny is származik: rászoktatták olvasóinkat arra, hogy megkeressenek a Krisztina körút 26. alatti könyvesházunkban, s ha már ott veszik meg a könyveinket, van bennük annyi szolidaritás, hogy a más, őket érdeklődő könyveket is nálunk vásárolják. Így legalább félig ez az egyetlen könyvesbolt tartja el a kiadót. A vidékiekkel vagyunk bajban, de vidékről és a külföldi látogatók közül is mind többen keresnek meg bennünket. Remélem azonban, hogy előbb-utóbb a megyeszékhelyeken és más nagyobb városokban akadnak olyan könyvesboltok, melyek berendezkednek a mi könyveinkre is.

Bereczky László – Vajda Kornél

A Pro Pannonia Kiadói Alapítvány pályázati felhívása

A pécsi székhelyű Pro Pannonia Kiadói Alapítvány pályázatot hirdet 1994 és/vagy 1995-ben kiadásra kerülő művek megjelentetésére. A pályázat benyújtásának feltételei:

– pályázni kész kézirattal vagy színopszissal (és a hozzá mellékelte legalább egy kidolgozott fejezettel) lehet,

– a pályamű tárgyával, témájával és/vagy a szerző személyével kapcsolódjon Baranya megyéhez vagy a dél-dunántúli régióhoz,

– műfaji megkötöttség nincs.

A Kuratórium külön figyelmet fordít azon pályázatokra, melyek valamilyen formában kapcsolódnak az 1996-ra tervezett Világkiállításához. Kedvező szakmai elbírálás esetén előnyt élveznek azok a szerzők, akik pályamunkájuk megjelentetéséhez valamilyen pénzügyi forrással már rendelkeznek. Ebben az esetben az alapítvány kiemelt támogatást nyújt/hat/ a mű megjelentetéséhez.

A pályázati kiírás alapjául szolgáló források – az egyes munkák kiadási költségeitől függően – néhány (három-öt) pályamű díjazását és megjelentetését teszik lehetővé.

A pályázatokat név és pontos cím feltüntetésével lehet benyújtani a Baranya Megyei Könyvtár – Pannonia Könyvek Szerkesztősége címére (7601 Pécs, Pf. 100). Benyújtási határidő: 1994. január 31. A pályázatok elbírálására 1994 április végéig kerül sor. A döntésről a résztvevőket személyesen és a sajtó útján értesítjük.

Pro Pannonia Kiadói Alapítvány Kuratóriuma

Hirdessen a

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS *ban*

**Egész oldalas hirdetés 25 000,
fél oldalas hirdetés 12 500,
negyed oldalas
hirdetés 6250 Forint + 25% ÁFA**

**Kiemelt helyen
– a borító 2. és 3. oldalán –
elhelyezett
egész oldalas hirdetésekért
csak 30 000 Forint + 25% ÁFA
díjat kell fizetni
Eszttikus tervezés
és kivitelezés!**

A KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS *ban*

hirdessen

Iasiban rendezte 1993. november 8–9–10-én 4. konferenciáját az Asociație Bibliotecarilor din Invatamint Romania (ABIR), az alsó-, közép- és felsőfokú oktatási intézmények könyvtáraiban dolgozó könyvtárosok egyesülete. A konferencia szabad szellemben és a szokásos rendben folyt. Képviselettek magukat Franciaország, Olaszország, Magyarország könyvtáros szakmai szervezetei, a besszarábiai könyvtárosok, az amerikai (USA) ösztöndíjasok és a könyvtárszakos egyetemi, főiskolai hallgatók kollégiuma. A delegáltak köszöntötték a konferenciát és szóltak néhány szót a képviselt szervezetekről.

A konferencia napirendjét az előző évi munka értékelése (elnöki, titkári beszámoló) a jövő évi feladatok kijelölése, a vezetőség megerősítése és a két egyesület (iskolai és közkönyvtári) fúziójának vitája alkotta. Minden egyes napirendhez nagy számú, érzelmi kitörésektől sem mentes hozzászólás hangzott el. Általános volt az a vélemény, mely szerint az iskolai könyvtárosok az iskolaigazgatók és a tanárok kettős szorítása közepette, alárendelt helyzetben vannak. Könyvtári törvény hiányában a kormányzatnak nincs törvényi kötelezettsége. Többen aggódva szóltak a modern könyvtári gyakorlat bevezetésének nehézségeiről, a bürokratikus akadályokról, a hátrányok halmozódásáról, a lemaradás veszélyeiről, arról, hogy az inflációs spirálban a gyorsan növekedő könyvárakat nem tudják követni a könyvtárak.

A konferencia megerősítette tisztességében az elnökséget. Az ABIR elnöke továbbra is *Ion Stoica*, a Bukaresti Egyetemi Könyvtár igazgatója.

Tudományos ülést tartottak 1993. november 12–13-án a szolnoki város házában a Verseghegy Ferenc Megyei Könyvtár, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság, a Városi Könyvtár, a Megyei Pedagógiai Intézet, a Megyei Levéltár, a Megyei Múzeum, a helyi Verseghegy Ferenc Gimnázium és a Megyei TIT, *Verseghegy Ferenc* emlékezetére. Az ülés szak résztvevőit *Bertalané Kovács Piroška*, a megyei könyvtár igazgatója köszöntötte, megnyitót *Várhegyi Attila* polgármester tartott, majd a tudósok, nyelvészek, irodalmárok, Verseghegy-kutatók kaptak szót. Előadással szerepeltek olyan nagyságok, mint *Szathmári István*, *Benda Kálmán*, *Bíró Ferenc*, *Éder Zoltán* stb., valamint olyan könyvtárosok, mint *Szurmay Ernő*, *Rékasy Ildikó* stb. Az ülés tudományos hozadékát nehéz lenne túlbecsülni, az előadások jó részét szakfolyóiratok fogják közölni. Ami a mi számunkra lényeges, az az, hogy egy „egyszerű” megyei könyvtár országos jelentőségű konferencia első számú szervezőjévé és gazdájává válhatott. Valamint az, hogy a nagy tudósok közt egyenrangúként szerepelhettek a könyvtár tudós munkatársai is. Szívesen közölnénk hasonló eseményekről beszámolót, vajha lennének ilyenek bőséggel.

„**Repülj hintalovam...**” címmel osztrák gyermek- és ifjúsági könyvekből nyílt kiállítás az Országos Széchényi Könyvtárban. A kiállítás, melyet az Osztrák Oktatás- és Művészetügyi Minisztérium ifjúsági irodalommal és olvasáskutatással foglalkozó nemzetközi intézete állított össze Bécsben, és az Osztrák Kulturális Intézet hozott el Bu-

dapestre, 750 díjazott osztrák könyvet mutat be. Jelentős részt képviselnek a legjobb osztrák illusztrátorok képeskönyvei, felsorakoznak a leghíresebb osztrák gyermekkönyv írók összes művei, melynek részben magyarul is megjelentek már (*Vera Ferra-Mikura, Käthe Recheis, Christine Nöstlinger, Renate Welsh*), de ezenkívül egy reprezentatív válogatást is megtekinthetnek az érdeklődők más osztrák szerzők műveiből. Bemutatkozott a Fialalok Könyvklubja, melynek célja, hogy olcsó könyvekkel tegye lehetővé a gyerekeknek a rendszeres olvasást. Az intézménynek már magyar tagjai is vannak, akiknek speciális támogatási rendszert dolgoztak ki. Igen instruktív – mind tanárok, mind szülők számára az osztrák tankönyvekből összeállított válogatás.

A megnyitón a Kecskeméti Tanítóképző Főiskola tanára, *dr. Komáromi Gabriella*, az ifjúsági irodalom szakembere, mindkét ország helyzetének ismerője beszélt a gyerekek olvasási szokásairól, valamint az ifjúsági könyvek helyzetéről Ausztriában és Magyarországon.

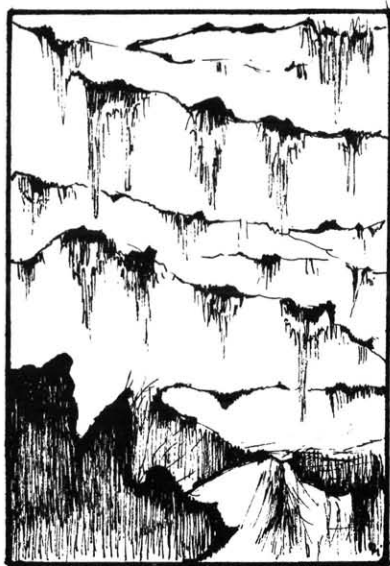
Új épülettel gazdagodott a Bajai Városi Könyvtár. A bajai Városi Könyvtár elhelyezési feltételeiben igen kedvező változást jelentett, hogy 1985. október 20-ától a helyreállított volt zsinagógába kerülhetett a felnőtt olvasószolgálat. Az újabb örvendetes változás 1993-ban történt. A gyermekkönyvnapok nyitó eseménye a könyvtár új épületének avatása volt. A helyi önkormányzat a volt zsinagóga melletti épületet a közelmúltban megvásárolta, s döntött arról, hogy a könyvtár fejlesztésére használja. Nincs még egy éve, hogy a régi könyvtári épületrészt a Postabank megvásárolta. A vételi árat a város képviselőtestülete kiegészítette, a

megvásárolt épületet helyreállította, s könyvtárrá alakította. Így a gyermekkönyvtár a korábnál sokkal jobb körülmények közé került. Szerencsés helyzet, hogy egy alagsori átjáró köti össze a felújított épületet – ahol minden ami a régi épületben volt, helyet kapott – a volt zsinagógával, s így a könyvtár különféle részlegei egy helyre kerülhettek.

*

December elsején volt az ünnepélyes megnyitó, amelyen az ünnepi vendég *Katona Tamás*, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára volt. Beszédében az elismerő és köszönő szavak mellett szólt Bács-Kiskun megyei könyvtárigazgató-helyettesi emlékeiről, akkori bajai látogatásairól is. Az épületet *Éber András*, Baja város polgármestere adta át.

Az ünnepség után *Janikovszky Éva* író nő találkozott kicsi olvasóival. Az író nőt a bajai Központi Általános

Iskola tanulóinak kedves kis műsora mutatta be.

Könyvtártörténeti konferenciát szervezett az MTA Veszprémi Akadémiai Bizottsága könyvtártörténeti munkabizottsága, az MKE Fejér Megyei Szervezete és a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár a megyei könyvtár elődje, a székesfehérvári városi könyvtár alapításának 100 éves évfordulója alkalmából. A konferenciát *dr. Dienes Ottó*, a Fejér Megyei Önkormányzati Hivatal népjóléti és művelődési osztályának vezetője, a Vörösmarty Társaság alelnöke köszöntötte. Nagyszabású előadással szerepelt a konferencián *dr. Tóth Gyula*, a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola professzora *A közművelődési könyvtárak, a megyei könyvtárak eszmetörténeti problémái*, *dr. Murányi Lajos*, az MTA könyvtárának osztályvezetője *Egyesületi könyvtárak*

a reformkori Fejér vármegyében, Komlósi József, a megyei könyvtár osztályvezetője *Polgári olvasóköri Székesfehérváron a dualizmus korában*, valamint *Kégli Ferenc*, az OSZK osztályvezető-helyettese *100 éves könyvtár Székesfehérváron*, *dr. Voit Krisztina*, az ELTE docense *Magán- és közgyűjteményeink sorsa a II. világháborúban és az azt követő néhány esztendőben* és *Hegedüs Éva*, a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár mb. igazgatója *Mozaikek a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár történetéből: 1952–1992*.

Sok helyről hallani-olvashatni, hogy a könyvtártörténet-írás napjainkban besszben van. A székesfehérvári konferencia csattanós cáfolat lehetett ezekre a hírekre. Nagyon jó lenne, ha a kitűnő előadások önálló kötetben is megjelenhetnének. Önértékük okán is, példamutató voltuk miatt is. Adja isten, hogy úgy legyen.

Új városi könyvtárat avattak Bicskén. A volt FÜTI épületét alakították át könyvtárrá és adták át Bicskén a könyvtárosoknak és az olvasóknak 1993. december 20-án. A régi könyvtár épületében ugyanekkor református olvasókört adtak (vissza) Bicske és a környék lakóinak. Az ünnepélyes könyvtáratavást megtisztelte jelenlétével és ünnepi köszöntőt mondott *Katona Tamás* államtitkár, a református olvasókört pedig – a használók nevében – *Szénási Sándor* ref. lelkész, tb. esperes, valamint *Czine Mihály* irodalomtörténész, ref. egyházkerületi főgondnok vette át. A bicskei új könyvtárról és a református olvasókorról a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* részletesebb beszámolóra készül a közeljövőben.

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Budapest, 1994. január 12.

32. szám

Vándorgyűlés 1994. Körmend – Az elnökség felszólította a szervezeteket, tegyenek javaslatot arra, mely kollégákat kellene meghívni a szomszéd országokból a vándorgyűlésre. A központi keretből mintegy 15 fő meghívására van lehetőség. A szervezetek saját pénztárcájuk terhére természetesen további személyeket is vendégül láthatnak. – Előzetes tájékoztatásul röviden közöljük a vándorgyűlés programjainak keretét: *aug. 3.*: du. a kiállítás megnyitása, sajtótájékoztató, nyitott fórum (a tagság és a tisztségviselők beszélgetése); *aug. 4.*: de. az észak-nyugat-dunántúli szervezetek tanácskozása, *du.* plenáris ülés, este baráti találkozó; *aug. 5.*: de. a kiállítók szakmai bemutatói, szekcióülések, *du.* különböző szakmai csoportok (főiskolai hallgatók, szaksajtó, külföldi vendégek stb.) találkozási, este hangverseny; *aug. 6.*: szakmai tapasztalatcserék helyben és a környéken. – A helyi szervező bizottság a következő kollégákból áll: *Engli Katalin, Papp Gyula, Tilcsikné Pásztor Ágnes, Vizi László, Zelles Ilona.* Az érdeklődők fordulhatnak az MKE Vas Megyei Szervezetéhez (9700 Szombathely, Petőfi u. 43. Tel.: 94-311-366, fax: 94-312-179, vagy a körmen

di Városi Könyvtárhoz (9901 Körmen

d, Dr. Batthány-Strattmann L. u. 4. Pf. 52. Tel.: 105).

Tisztújítás 1994 – A választási bizottság 1994. január 13-án alakul meg. Az elnökség felkérésére a következő tagtársak vállalták ezt a felelősségteljes munkát: *Bényei Miklós, Győrfi Csabáné, Halász Magdolna, Kalmárné Morcsányi Rozália, Kégli Ferenc, Mader Béláné, Rády Ferenc, Szabó Imréné.* – Kívánatos, hogy minél több egyéni és testületi tagunk éljen a jelöltállítás lehetőségével; jelölő lapot a titkárságtól vagy a szervezetektől lehet igényelni. – Figyelem! Félreértések elkerülése végett közöljük, hogy a választási bizottsági tagság nem zárja ki, hogy a választási bizottság bármely tagját bármely tisztségre ne lehessen jelölni és megválasztani. – További információkért szíveskedjenek vagy a jelölő bizottság tagjaihoz, vagy a titkársághoz fordulni.

Országgyűlési választások 1994 – Az elnökség felkérésére az MKE etikai bizottsága elkészítette állásfoglalását arról, miképpen álljanak-állhatnak a pártok rendelkezésére a könyvtárak. Az állásfoglalást a titkárság megküldte a szervezeteknek, a Független Jogász Fórumnak és a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros című lapban is megjelenik. Az elnökség köszönetét fejezi ki az etikai bizottságnak fáradozásáért.

Minisztériumi támogatás – Az MKE 1993-ra 1 250 000 forint támogatást kapott a Művelődési és Közoktatási Minisztériumtól szakmai programjainak végrehajtásához, működése megalapozásához. Az elnökség 1993 decemberében benyújtotta az MKE-nek elszámolását erről az összegről. Reméljük, beszámolónk meggyőzi az illetékeseket arról, hogy jó helyre és jó célra adták a támogatást, mert az MKM és

szervezetei hatékonyan, hasznosan és takarékosan éltek vele. – Számítunk a megértő segítségre 1994-ben is. A közzétett pályázati felhívás alapján ugyancsak 1993 decemberében beadta az elnökség pályázatát az 1994-es tevékenységéhez szükséges támogatás elnyerésére.

Szakmai programok 1994 – Amint azt már a 31. számú Hírlevélben jeleztük, az 1994-ben esedékes szakmai programjaikhoz szükséges támogatásra vonatkozó igényeiket a szervezetek lehetőleg 1994. február 15-ig adják be a titkárságra. (Később is lehet persze, de az idővel együtt fogy a pénz.) A Művelődési és Közoktatási Minisztériumtól elnyerendő összegtől függően állapíthatja meg majd az elnökség, hogy egy-egy szervezetnek mennyi juthat; aligha több, mint 1993-ban. S még egyszer: az 1994. évi támogatás előfeltétele az 1993-asról való elszámolás, valamint a szervezeti és működési szabályzat megléte. No meg OTP-számlaszám és adószám. – Egyébként a fürgébb és frissebb szervezetek máris jelentkeztek igényeikkel.

Testületi tagság – Igen szép számmal jelentkeztek testületi tagjaink sorába a könyvtárak arra a felhívásra, amelyet még 1993-ban küldött szét az elnökség. Ami különösen örvendetes volt, az nem egyszerűen csak a tagdíj megajánlása és befizetése, hanem azok a megjegyzések, amelyekkel némely intézmény, illetve vezetője a megkeresésre reagált. Az elnökség hamarosan foglalkozni fog a felmerült javaslatokkal, s remélhetőleg érdemi lépéseket is tehet.

Alapszabály – Az 1992. évi küldöttközgyűlés módosította az MKE alapszabályát. Az Országos Széchényi Könyvtár volt olyan szíves és lesokszorosította a szükséges példányszámban, hogy minden tagtársunknak jusson belőle. A titkárság felhívta a szervezetek figyelmét, hogy Budapesten jártukban térjenek be a titkárságra és vegyék át példányaikat, vagy – ha ez nem megy – jelentsék be levélben igényeiket, s akkor a titkárság postán küldi el. Egyelőre még túl sok alapszabály vár elvitelre a titkárságon. – A tisztségviselők választásának ügyrendi szabályait a tanács 1993. december 1-jei ülésén módosította; a módosított szabályzatot a titkárság eljuttatta a szervezetekhez. Az érdeklődők ott, vagy a titkárságon férhetnek hozzá.

Főiskolai továbbtanulás – Az MKE elnökének megkeresésére a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Pedagógus- és Művészképzési Főosztálya az alábbi tájékoztatást adta 1993. december 20-án a középfokú végzettségűek főiskolai szintű továbbtanulási lehetőségeiről. „Tájékoztatom Önt, hogy a levelező tagozatos képzés

nem csupán Szombathelyen folyik. A Juhász Gyula Tanárképző Főiskolára 1993-ban 30 fő nyert felvételt, s a megjelent felvételi tájékoztató szerint az intézmény ugyanannyi hallgatót tervez felvenni. Egerben az 1994-es tanévre tervezett levelező tagozatos irányszám 12 fő. – Amennyiben az intézmények rendelkeznek a könyvtárszak indítási jogával, saját hatáskörükben dönthetnek a levelező tagozat indításáról. – A középfokú végzettségűek számára szervezett főiskolai képzés első alapképzésnek számít, így a felsőoktatási intézményeknek kell dönteniük a felvételi követelményekről. – A főiskoláknak, egyetemeknek arra is van lehetőségük, hogy a hatályos jogi keretek között a felvételinél és a tantervi követelmények teljesítésénél beszámítsák az előtanulmányokat. – Ettől függetlenül azonban a hallgatóknak a teljes értékű könyvtárszak követelményeit kell teljesíteniük, amelynek a szakmai modul mellett része az értelmiség-képzési modul is. Sőt az új felsőoktatási törvény a képzés idejét is behatárolja. – Amellett, hogy a felsőoktatási intézmények saját hatáskörükben döntsenek a levelező tagozatos képzésről, mi is támogatni fogjuk a felsőfokú könyvtárosi szakember-szükségletet kielégítő levelező képzés indítását.”

Levelező képzés Szombathelyen – A Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola Könyvtár-Informatikai Tanszéke ismételten és utoljára (!) lehetőséget biztosít felsőfokú szakképzettséget igénylő, könyvtárosi munkakörben dolgozók számára. A levelező képzés 4 éves egyszakos, tartalma és követelményei azonosak a nappali tagozat 1992-ben bevezetett tantervével, és ehhez közismereti tárgyként a résztvevők az I–II. félévben kötelezően filozófiatörténetet, szociológiát, logikát és számítógépismeretet tanulnak; tanulmányaik második félében további két társadalomtudományi, művelődési- és tudománytörténeti tárgyat választhatóan tanulnak. Államvizsgára a szigorlatokat teljesítő, elfogadott szakdolgozatot készített, valamint középfokú nyelvvizsgával rendelkező hallgató bocsátható. (A nyelvvizsgára egyénileg kell felkészülni, s bármikor teljesíthető!) – A jelentkezőt munkahelye javasolja és vállalja, hogy a továbbtanulást támogatja, félévente hatszor a konzultációkon, szükség szerint a vizsgákon való részvételt biztosítja. – Felvételt kétféleképpen nyerhet a jelentkező: vagy az 1993. évi módon (ld. *Könyvtári Levelező/lap*, 1993. 4. sz., vagy *Hírlevél* a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz, 25. sz. 1993. május 1.) a középiskolai eredmények, szolgálati évek, nyelvvizsgák alapján; vagy – akinek az előbbi kedvezőtlen – felvételi vizsgával. (A könyvtárkezelői tanfolyamhoz készült tankönyv: A könyvtár kezelése. 3. átdolg. bőv. kiad. Szerk. Katsányi Sándor. Bp. 1990. és az utóbbi 5-6 év könyvtár-informatikai szakfolyóiratainak ismerete alapján; a nyelvvizsgával rendelkezőket ebben az esetben is megilleti a többletpont!) – A képzés minimum 15 (de legalább 90 pontot elért!), maximum 30 fővel indul. Több megfelelt esetén utoljára (!) az 1995/96. tanévben adunk lehetőséget. (De jelentkezni csak 1994-ben lehet!) A tandíjat/költség hozzájárulást a levelező képzésben mindenkor érvényes módon állapítjuk meg. – *Jelentkezési határidő: 1994. március 31.* vagy a közzétételtől számított 30 nap. Jelentkezési okmányokat és a felvételi eljáráshoz csekket a BDTF Tanulmányi Osztályától lehet kérni, 9701 Szombathely, Pf. 170. címen.

Fiatallkönyvtárosokért – A Könyvtárosképzésért Alapítvány – amelyet az MKE anyagilag is támogat – ismételten kiírta a „Fiatallkönyvtárosokért” elnevezésű pályázatát. A kuratórium az alábbi pályázóknak ítélte meg támogatást: Rózsa Gabriella (Románia) 9000 forintot kapott a háromszéki falvak könyvtártörténeti kutatásához, Szili Erika (Pécs) 12 000 forintot egy németországi tanulmányút költségeihez,

Vraukóné Lukács Ilona (Nyíregyháza) 8000 forintot a kurrens nemzeti társadalomtudományi bibliográfiák kutatásához és Karácsony Gyöngyi (Debrecen) 4000 forintot olvasáskutatáshoz kapott. A kuratórium ebben a fordulóban három pályázót kénytelen volt elutasítani. – A kuratórium egyébként 1994. január 12-én tartotta soronlévő ülését a Bessenyei György Tanárképző Főiskola könyvtár- és alkalmazott informatikai tanszékén, értékelve az elmúlt év munkáját és kialakítva az 1994-es munkatervét.

Mezőgazdasági Könyvtáros Szekció – Az MKSZ 1993. december 13-án megtartotta éves beszámoló közgyűlését a Mezőgazdasági Múzeumban. Ezen beszámoló hangzott el az 1993. évi tevékenységről, a gazdasági ügyek állásáról, majd megtárgyalták az 1994. évi programot. Csak vezérszavakban ez utóbbiról: a mezőgazdasági szakkönyvtár- és tájékoztatásügy elméleti és gyakorlati kérdéseinek köz-zététele, a külföldi kapcsolatok erősítése, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárának meglátogatása, az 1994. évi vándorgyűlés szekciórendezvénye, angol nyelvtanfolyam.

Zempléni Könyvtárosok Szervezete – Ezen a néven új szervezete alakul az MKE-nek. Harminc könyvtáros jelentette be szándékát az elnökségnek, hogy külön szervezetben kívánnak működni. 1994. január 10-én tartják alakuló ülésüket. Az alapszabály vonatkozó rendelkezése értelmében új szervezet megalakulását legalább húsz egyéni tag kezdeményezheti az elnökségnél. A szervezet megalakulásának az alapszabállyal való összhangját az egyesület ellenőrző bizottsága vizsgálja meg, és az ezzel kapcsolatos állásfoglalását az elnökség elé terjeszti. Az elnökség csak abban az esetben utasíthatja el a szervezet megalakulását, ha ennek céljai nem felelnek meg az alapszabálynak.

IFLA Képzési Szekció – Az MKE regisztráltatta magát – egyebek mellett – a Képzési Szekcióban is. Képviselőtünket itt *Pálvölgyi Mihály* látja el. Pálvölgyi kol-

léga elkészített egy jegyzetet English for Student of Librarianship and Information címmel, amit eljuttatott véleményezésre a szekció vezetőségéhez. – Úgy hisszük, ezt a jegyzetet nemcsak a könyvtárosképző intézetek hallgatói, hanem angol nyelvi tanulmányokat folytató kollégáink is jól tudnák használni.

Holland–magyar szimpozion – Több, mint 80-an jelentkeztek magyar résztvevők az érdekesnek ígérkező rendezvényre. Közöttük – nagy örömünkre – 35 egyetemi és főiskolai hallgató is. – A szimpozion alkalmából tervezik aláírni az amszterdami, barcelonai, koppenhágai, oslói, sheffieldi, stuttgarti, szombathelyi és tamperei könyvtárosképző intézmények közötti együttműködési szerződést is az érintettek.

Hazai szaklapok szomszéd országokban – 1993-ban – az Illyés Alapítvány nagyvonalú támogatásának köszönhetően – a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros c. lapot 222, a Könyvtári Figyelő c. lapot 52 és a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás c. lapot 54 példányban sikerült eljuttatnunk a szomszéd országokban magyar anyanyelvű lakosokat ellátó könyvtárakba. A visszajelzések szerint az ottani kollégák nagy haszonnal forgatták ezeket az időszakos kiadványokat: segítség volt továbbképzésükhöz és folyamatosan nyomon követhették a hazai könyvtárügyi és informatikai fejleményeket. Az idén ismét az Illyés Alapítványhoz fordult a három szerkesztőség és az MKE az akció folytatása érdekében, s ismét pozitív választ kapott. Örülhetünk mi is, örülhetnek határainkon túli kollégáink is, s együttesen hálás köszönetünket fejezzük ki a támogatásért.

Közhasznú információs szolgálat – Az OSZK–KMK Könyvtártudományi Szakkönyvtára kiadványt jelentetett meg erről az egyre inkább aktuálisra váló tárgyról. A kérdést elsősorban a külföldi szakirodalom alapján tárgyalja, de ismerteti a hazai helyzetet, eredményeket is. A könyvtárak körén túlmenően felméri a más jellegű intézményeket is, amelyek idevágó információkat nyújtanak. A kiadvány címe: Könyvtárak és információs intézmények a demokratikus tájékoztatás szolgálatában. Ára: 400 forint. Megrendelhető: az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi Szakkönyvtárától (Budapest 1827). Fontos segédeszköz!

Állást kínál – A Széchényi István Főiskola pályázatot hirdetett könyvtára igazgatói állásának betöltésére. A pályázatot nyilvántartásunkba helyeztük, most hírt is adunk róla, hátha még nem járt le a határideje. Az esetleges érdeklődők forduljanak a titkársághoz a részletekért.

**9. EURÓPAI OLVASÁSKONFERENCIA
BUDAPEST, 1995. július 23-26.**

Első körlevél

A Magyar Olvasástársaság tisztelettel meghívja Önt az 1995-ben Budapesten megrendezendő 9. Európai Olvasáskonferenciára.

**A konferencia témája: ÍRÁSBELISÉG ÉS DEMOKRÁCIA
(OLVASÁSTANÍTÁS, OLVASÁSRA ÖSZTÖNZÉS, OLVASÁSFEJLESZTÉS;
ELMÉLET ÉS GYAKORLAT)**

- Kétnyelvű (többynyelvű) írásbeliség az iskolában: képzési alternatívák a huszonegyedik században
- Pedagógia vagy demagógia
- A számítógép az olvasás és a fogalmazás szolgálatában: új dimenziók
- A televízió és az olvasás: érvek és ellenérvek
- Olvasási nehézségek - sikeres fejlesztési stratégiák
- Olvasásra nevelés szépirodalommal
- Olvasástanítás a különböző tantárgyakban
- Ahány ház, annyi szokás - olvasástanítási divatok, nemzeti sajátosságok
- A könyvtár az iskola "lelke" - a könyvtár szerepe
- Új utak az olvasáskutatásban
- Előadások szabadon választott témákról

Részvételi díj: HUNRA-tagoknak: 1500 Ft
nem tagoknak: 5000 Ft

ELŐZETES PROGRAM

Július 23

Regisztrálás - Információ

Július 24

Ünnepélyes megnyitó

Plenáris előadás

Szekcióülések

Fogadás

Július 25

Szekcióülések

Társasvacsora

Július 26

Szekcióülések

Plenáris előadás

Konferenciázárás

A második körlevelet 1994 tavaszán küldjük azoknak az érdeklődő kollégáknak, akik a *jelentkezési lapot* címűnkre *visszaküldték*.

Az **előadások címét és egyoldalas összefoglalóját** a konferencia évének januárjában, azaz **1995. január 31-ig** fogjuk kérni. Előadását majd azon a nyelven tartsa meg, amelyen az összefoglalót elküldi. Az összefoglalókkal kapcsolatos részleteket a második körlevél fogja tartalmazni. Az előadások elfogadásáról - az egyoldalas összefoglalók alapján - a konferencia nemzetközi bizottsága dönt.

